

LECH
NER
TUDÁS
KÖZ
PONT

A HAZAI TÁJKARAKTER ALAPÚ TÁJTIPIZÁLÁS

CÉLRENDSZERÉNEK ÉS A GYAKORLATI ALKALMAZÁS
LEHETSÉGES TERÜLETEINEK ELŐZETES MEGHATÁROZÁSA

2017. FEBRUÁR

A hazai tájkarakter alapú tájtipizálás célrendszerének és a gyakorlati alkalmazás lehetséges területeinek előzetes meghatározása

2017. február

KÉSZÜLT

ISBN 978-615-5673-28-3

A Tájműhely Kft. megbízásából

MEGBÍZÓI TÉMAFELELŐS: Konkoly-Gyuró Éva

A tanulmány a KEHOP 4.3.0-15-2016-00001 azonosítószámú, „A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” elnevezésű projekt megvalósítása keretében készült.

KÉSZÍTETTE

Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft.

Térbeli Szolgáltatások Igazgatósága

Térségi Tervezési Osztály

VEZÉRIGAZGATÓ: Riedel Miklós Márton

IGAZGATÓ: Sik András PhD

OSZTÁLYVEZETŐ: Göncz Annamária

SZAKÉRTŐI TÉMAFELELŐS: Vaszócsik Vilja

SZAKÉRTŐK: Faragóné Huszár Szilvia

Göncz Annamária

Hamar József

Sain Mátyás

Sárdi Anna

KÜLSŐS SZAKÉRTŐK: Árgay Zoltán

Csősi Mónika

Dr. Grónás Viktor

Kincses Krisztina

Pádárné dr. Török Éva

Dr. Podmaniczky László

Tóth Péter

Vezetői összefoglaló	5
Executive Summary	6
1. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszerek szempontjából releváns tervezési és intézményi környezet feltárása, kapcsolódási pontok feltárása az Európai Táj Egyezmény feladatrendszeréhez ...	9
1.1. A tájkarakterhez kapcsolódó fogalmi keretek a jogi és közigazgatási rendszerben.....	9
1.2. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer szempontjából releváns stratégiák és programok	10
1.3. A tájkarakter alapú tipizálás szempontjából releváns szabályozási környezet Magyarországon	14
1.4. Tájkarakter-védelem a hatósági engedélyezési eljárásokban.....	21
1.5. A tájkarakter szempontjából releváns államigazgatási és önkormányzati szervezetek.....	25
1.6. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer szempontjából releváns tervezési környezet feltárása.....	27
1.7. A tájkarakter szempontjából releváns szabályozási és támogatási rendszer a Közös Agrárpolitika alapján	51
2. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszerhez kapcsolódó partnerségi terv	61
2.1. A partnerségi együttműködés célja.....	66
2.2. A partnerek köre, a partnerség szervezése	66
2.3. A partnerségi egyeztetés módszerei és eszközei	68
2.4. A partnerségi egyeztetés folyamata, alkalmazott módszerek és ütemezése	70
2.5. Az előkészítő szakaszban megvalósult bevonás eredményei.....	78
3. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer célrendszerének és lehetséges alkalmazási területinek előzetes meghatározása.....	98
3.1. Problémafa	98
3.2. Célfá.....	102
3.3. Beavatkozások bemutatása.....	106
3.4. A Tájkarakter rendszer lehetséges alkalmazási területei	110
MELLÉKLET.....	115
1. számú melléklet: Fogalmak	115
2. számú melléklet: Tájvédelmi Értekezlet eredményei.....	123
3. számú melléklet:Tájvédelmi Szakmai Napok eredményei	126
4. számú melléklet: Online kérdőív 7. kérdés	128
5. számú melléklet: Online kérdőív 8. kérdés	134
6. számú melléklet: A Szakmai workshop erdményei	137

Vezetői összefoglaló

A hazai tájak tájkarakter alapú tipizálása, értékelése, a minőségi célállapot elérését biztosító kezelési javaslatok meghatározása számtalan ponton kapcsolódik a hazai és nemzetközi tervezési, támogatási és szabályozási rendszerhez, hiszen összefügg a környezeti, a társadalmi és gazdasági folyamatok több területével. Jelen dokumentumban megvizsgáltuk:

- a tájkarakterhez kapcsolódó fogalmi kereteket a jogi és közigazgatási rendszerben;
- a tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer szempontjából releváns hazai stratégiákat és programokat;
- a tájkarakter alapú tipizálás szempontjából releváns szabályozási környezetet;
- tájkarakter-védelemét a hatósági engedélyezési eljárásokban;
- a tájkarakter szempontjából releváns államigazgatási és önkormányzati szervezeteket;
- a tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer szempontjából releváns tervezési környezetet;
- a tájkarakter szempontjából releváns agrárszabályozási és –támogatási rendszert.

A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszerhez kapcsolódó partnerségi együttműködés célja, hogy a projekt során kialakított rendszer hosszú távon beépüljön a mindennapi szakmai munkába, a projekt eredményei általánosan alkalmazottá váljanak. Ehhez elengedhetetlen a minél szélesebb konszenzust célzó, minél nagyobb érintetti kör véleményét kikérő és igényeit kielégítő rendszer kialakítása.

Az előkészítési fázisban partnerségi tervet dolgoztunk ki, amelynek feladata, hogy feltárja a projektbe bevonandó partnerkört, a bevonás módját és eszközeit, valamint, hogy a projekt teljes futamára meghatározza az együttműködés főbb lépéseit, információs csatornáit.

A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer célrendszerének kialakítását problémafa – célfa módszerrel végeztük. A módszer segít meghatározni az okokat és hatásokat és láttatni az ok-okozati összefüggéseket, ezzel biztosítva, hogy hosszú távú céljaink eléréséhez a leghatékonyabb eszközöket találjuk meg. A problémafa valamely fennálló helyzet okait és hatásait mutatja meg, míg a célok elemzése a problémák célok formájában történő újrafogalmazását jelenti. Az ún. „célfa” tehát a problémafa tükörképe, amelyben az ok és okozati viszonyok bemutatását az eszközök és célok viszonyának bemutatása váltja fel.

A kialakított célrendszer legfontosabb elemei a következők:

Jövőkép:

Kedvező tájállapot és táji adottságon alapuló felelős tájhasználat, amely hatására hazánkban növekszik az emberi jóllét szintje

Általános cél:

A fenntartható, integrált, területi szemlélet erősödik a döntéshozatalban, amely hatására biztosított a táji értékek megőrzése és csökkennek az eltérő gazdasági-társadalmi érdeket képviselő szereplők között felmerülő területi konfliktusok

Specifikus célok:

- A táj, mint térbeli referenciarendszer elfogadása a tudományos–tervezői gyakorlatban
- A tájkarakterhez kapcsolható gazdasági értékek számbavétele a döntéshozatalban
- A tájhoz kapcsolódó hatósági eljárások eredményesebbé tétele, a megelőzés elvének jobb érvényesülése
- Erősödik a tájjal kapcsolatos társadalmi érzékenység

A specifikus célokon belül meghatároztuk a konkrét célokat és az azokhoz tartozó beavatkozásokat, amelyek egyes tevékenységei a tervezett KEHOP 4.3.0. projekt keretében valósítandók meg.

Executive Summary

The character-based categorization and evaluation of Hungarian landscapes and the identification of recommendations for achieving landscape quality objectives are closely related to the national and international systems of planning, regulation and support and are connected to many fields of environmental, social and economic processes. In this document we have examined:

- conceptual frameworks related to landscape character within the legal and administrative systems;
- national strategies and programs relevant to character-based categorization of landscapes;
- legal frameworks related to character-based categorization of landscapes;
- aspects of landscape character protection in regulatory procedures;
- national and local governmental institutions relevant to landscape character;
- planning environment relevant to character-based landscape categorization systems;
- regulatory and support schemes in agriculture relevant to landscape character.

The aim of the participatory process applied during the project is creating a wide consensus concerning the goals and tools of character-based landscape categorization, and thus the creation of a system that will serve the work of practitioners on the long term with the satisfaction of all affected sides. During the preparatory phase of the project we have elaborated a partnership plan in order to identify stakeholders, the methods and tools of involvement and the main steps and communication forms of the participatory process.

The hierarchy of objectives of the character-based landscape categorization system has been created with the methodology of problem/objective tree analysis. This helped in mapping cause and effect relationships and in identifying the root problems that need intervention during the project.

Main elements of the objective hierarchy are the following:

Vision: Favourable condition of landscapes and responsible land use based on landscape potentials, which results in increased well-being.

Overall objective: Strengthening sustainable, integrated and regional approaches in decision-making to ensure the protection of landscape values and to reduce territorial conflicts among stakeholders with different economic and social interests.

Specific objectives:

- Landscape as a spatial reference system is recognised in scientific and planning practices
- Recognition of economic values related with landscape character in decision making
- More efficient administrative procedures related to landscapes, better enforcement of the principle of prevention
- Growing social sensitivity related with landscapes

Within the above mentioned specific objectives we have identified concrete goals and interventions that can be realised in the framework of the proposed KEHOP 4.3.0 project.

Bevezetés

A Földművelésügyi Minisztérium koordinációjában 2016-ban stratégiai kutatási program indult, amelynek fő célja az EU biológiai sokféleség stratégia 2020 magyarországi megvalósítását meghatározó, a biológiai sokféleség megőrzésének 2015–2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiájában foglalt feladatok végrehajtásának elősegítése, módszertani megalapozása, és adatbázisokkal történő támogatása. A fejlesztés négy külön projektelemként kezelhető tématerületre bontható. Jelen tanulmány **az ország tájkarakter alapú térképezése, tipizálása, a tájkarakter-védelem közép- és hosszú távú eszközrendszerének meghatározása** céljából indított projektelem keretében, „**az Európai Táj Egyezmény 6. Cikkének hazai végrehajtását megalapozó stratégiai kutatás**” végrehajtása részeként készült.

A biológiai sokféleség megőrzésének nemzeti stratégiájában (2014-2020) a táji sokféleség és az ökológiai tájpotenciál megőrzése érdekében kitűzött cél a táji sokféleség állapotfelmérésére alkalmas tájtipizálási rendszer módszertani megalapozása, a főbb tájtipusok meghatározása. A hazánk által is ratifikált Európai Táj Egyezmény (az Európai Táj Egyezmény kihirdetéséről szóló 2007. évi CXI. törvény) végrehajtásából fakadó feladatok között pedig szerepel a tájak számbavétele és értékelése, a táj minőségére vonatkozó célkitűzések meghatározása.

Azon túl, hogy a biológiai sokféleség megőrzésének nemzeti stratégiájában, valamint az Európai Táj Egyezményben a tájak számbavételét előíró kötelezettség teljesítése Magyarország számára végrehajtandó feladat, a tájkarakter alapú tájtipizálás számos egyéb ponton kapcsolódik a hazai tervezési és közigazgatási rendszerhez. A tanulmány egyik célja, hogy feltárja azokat a jogszabályi, intézményi, tervezési és kutatási kereteket, feladatokat és lehetőségeket, amelyek számára hiánypótló, vagy szakmai támogató eszközt jelenthet az ország tájkarakter alapú térképezése, tipizálása. Mindezek mentén meg kellett határozni a potenciális alkalmazók, partnerek körét is. A tanulmány másik célja, hogy a tájkarakter-rendszer alkalmazási lehetőségeinek, lehetséges felhasználói körének azonosítása és elemzése alapján meghatározza a kutatás pontos célrendszerét.

A fentiek alapján a tanulmány három fő elemből áll. Az első rész bemutatja a tájkarakter alapú tájtipizálási rendszerek szempontjából releváns tervezési és intézményi környezetet, kapcsolódási pontjait az Európai Táj Egyezmény feladatrendszeréhez. A második rész feltárja a tájkarakter alapú tájtipizálási rendszerhez kapcsolódó szereplőket, a harmadik rész pedig meghatározza a tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer célrendszerét és lehetséges alkalmazási területeit.

1. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszerek szempontjából releváns tervezési és intézményi környezet feltárása, kapcsolódási pontok feltárása az Európai Táj Egyezmény feladatrendszeréhez

A hazai tájak tájkarakter alapú tipizálása, értékelése, a minőségi célállapot elérését biztosító kezelési javaslatok meghatározása számtalan ponton kapcsolódik a hazai és nemzetközi tervezési és szabályozási rendszerhez, hiszen összefügg a környezeti, a társadalmi és gazdasági folyamatok több területével. Jelen dokumentumban a közvetlenül vagy közvetve releváns dokumentumok közül azokat emeljük ki, amelyek szorosabban kapcsolódnak a projekt feladatköréhez, vagy jelentőségüknél fogva érdemesnek tartottuk az összefüggésekre, vagy azok hiányára rámutatni.

A természetvédelmi szabványsorozatban megjelent MSZ 20370:2003 jelzetű, „Természetvédelem. Általános tájvédelem. Fogalom-meghatározások” című szabvány (a továbbiakban Szabvány) értelmében a „tájkarakter” és a „tájjelleg” fogalmak szinonimák. Ennek azért van nagy jelentősége, mert amíg a nemzetközi szakmai nomenklátúra inkább a „tájkarakter” kifejezést alkalmazza, addig a magyar jogrendszerben – bár mindkettő használatos, – a „tájjelleg” kifejezés gyakoribb, tehát ennek előfordulását a „tájkarakter” kifejezéssel egyenértékűnek tekintjük.

Tekintettel arra, hogy a magyarországi jogszabályrendszer nagyon gyors ütemben változik, fontos leszögezni, hogy a jogszabályi és közigazgatási környezet vizsgálata a 2017. január 1-én hatályos állapotokat tükrözi.

1.1. A tájkarakterhez kapcsolódó fogalmi keretek a jogi és közigazgatási rendszerben

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban Tvt.) a „táj” fogalmát definiálja, ez a definíció szerepel a Szabványban is:

„A táj a földfelszín térben lehatárolható, jellegzetes felépítésű és sajátosságú része, a rá jellemző természeti értékekkel és természeti rendszerekkel, valamint az emberi kultúra jellegzetességeivel együtt, ahol kölcsönhatásban található a természeti erők és a mesterséges (ember által létrehozott) környezeti elemek.” [Tvt. 6. §]

Ezzel szemben az **Európai Táj Egyezmény kihirdetéséről szóló 2007. évi CXI. törvény** (a továbbiakban Egyezmény) értelmezésében:

„a táj az ember által érzékelt terület, amelynek jellege természeti tényezők és/vagy emberi tevékenységek hatása és kölcsönhatása eredményeként alakult ki.”

Bár a két megfogalmazás fizikai lehatárolás tekintetében eltérő, mindkettő hozzárendeli a

definícióhoz a táj jellegét/jellegzetességét, mint a táj meghatározásának alapját, és amelyet a természeti rendszerek és az emberi tevékenység kölcsönhatására vezeti vissza.

A tájjelleg/tájkarakter fogalom a természetvédelmi ágazati dokumentumként született MSZ 20370:2003 jelzetű „Természetvédelem. Általános tájvédelem. Fogalom-meghatározások” című szabványban a következő megfogalmazással szerepel:

„A természetes és a művi (mesterséges) tájalkotó elemek aránya és térbeli elhelyezkedése.”

A tájkarakter fogalmának jogszabályban történő meghatározását a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek területrendezési övezetként történt bevezetése hívta életre, így az a **területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet** fogalomrendszerébe épült be 2014-ben a következő megfogalmazással:

„tájjelleg (tájkarakter): a természeti és antropogén tájalkotó tényezők együtthasznájából kialakuló, adott tájrészletre jellemző mintázat vagy rendszer, amely egy tájat más tájrészletektől megkülönböztethetővé tesz.”

A két meghatározás a tájhoz hasonlóan a természeti és antropogén elemek megjelenésének térbeli rendszerére utal. A „táj” és a „tájjelleg/tájkarakter” fogalmak értelmezésének szembeötlő hasonlósága is igazolja, hogy a táj karaktere az az átfogó jellemző, amellyel a tájat a legkomplexebben, minden rendszerével és adottságával együtt tudjuk meghatározni.

A tájkarakter-kutatáshoz, és a kutatás eredményeinek alkalmazásához szorosan kapcsolódnak az Egyezmény, a Tvt., a Szabvány és egyéb jogi és közigazgatási eszközök fogalom-meghatározásai, amelyek legfontosabb körét az 1. sz. melléklet tartalmazza.

1.2. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer szempontjából releváns stratégiák és programok

Nemzeti Biodiverzitás Stratégia

Az Országgyűlés a 28/2015. (VI. 17.) számú határozatával elfogadta a biológiai sokféleség megőrzésének 2015–2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiáját (a továbbiakban BS).

A táji sokféleség és az ökológiai tájpotenciál megőrzése című 5. célkitűzésen belül az alábbi, jelen kutatást megalapozó célok és intézkedések szerepelnek:

5.1 Cél: A biodiverzitás hosszú távú fenntartása érdekében szükséges, a táji sokféleség állapotának megállapítását szolgáló felmérés az ország 30%-ára elkészül.

Intézkedések:

- A táji sokféleség állapotfelmérésére alkalmas tájosztályozási rendszer módszertani megalapozása, a főbb tájtypusok meghatározása.

- A táji sokféleség és az ökológiai tájpotenciál változásának monitorozását megalapozó módszertan elkészítése, mintaterületen történő alkalmazása.
- A tájtípusok ökológiai tájpotenciáljának megőrzését biztosító területhasználati követelmények és tájterhelhetőség meghatározása mintaterületeken.

A 8. célkitűzés kapcsolódik egyebek mellett a fent idézett 5. ponthoz. A 8. célkitűzés címe: **A biológiai és táji diverzitás megőrzését és fejlesztését szolgáló szempontok integrációja az átfogó, valamint az érintett ágazati szakpolitikákba a zöld infrastruktúra és az ökoszisztéma-szolgáltatások eszközzel, különös tekintettel a területi tervezésre.** A ponton belül a jelen kutatáshoz kapcsolódó cél és intézkedések a következők:

8.1 Cél: Stratégiai és projekt szintű jogi, módszertani és gazdasági eszközzel megteremtése a biológiai és táji diverzitás megőrzését és fejlesztését szolgáló szempontok érvényesítése érdekében.

Intézkedések:

- A tervek, stratégiák, valamint a területi folyamatokat érintő jogszabályok felülvizsgálata, a biológiai és táji diverzitás megőrzését és fejlesztését szolgáló tervezési és szabályozási elemek meghatározása.
- A tervezési folyamatokba illeszthető, a biológiai és táji sokféleség megőrzését és fejlesztését szolgáló, illetve ökoszisztéma-szolgáltatás alapú tájértékelési módszertan kidolgozása a fejlesztési célok biodiverzitás alapú területválasztása érdekében, alkalmazása mintaprojekteken.

A **A biológiai sokféleség megőrzése** az Európai Unióban is fontos szakmai hajtóerő. A biológiai sokféleség célrendszere korábban a táji sokféleség fogalomkörével párosult, de ezt tartalommal nem tudták megfelelően feltölteni a rendelkezésre álló adatbázisok, kutatási eredmények. Jelen kutatásban célszerű nagy hangsúlyt fektetni arra, hogy a biológiai sokféleség megőrzése, a zöldinfrastruktúra fejlesztése a táj működésének, jellegének, karakterének megismerésén keresztül gyakorlatiasabb megoldásokat nyújthat.

IV. Nemzeti Környezetvédelmi Program és Nemzeti Természetvédelmi Alapterv

Az Országgyűlés a 27/2015. (VI. 17.) számú határozatával elfogadta a 2015–2020 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programot (a továbbiakban NKP), amelynek melléklete a természetvédelem szakpolitikai stratégiáját tartalmazó és fő cselekvési irányait meghatározó Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (NTA). Mivel a tájkarakter egyaránt magába foglalja a természeti és antropogén tájjeleket, így a témakör több ponton közvetlenül vagy közvetve kapcsolódik az NKP különböző stratégiai területeihez. Célszerű itt azokat kiemelni, amelyek szoros kapcsolódást, hivatkozási alapot nyújtanak. A témához közvetlenül kapcsolódó pontok az alábbiak:

NKP 5.2.1.3. A tájszerkezet, tájjelleg, tájpotenciál védelme

A fejezet a táj védelmét szolgáló rendszerek megalapozását nyújtó eszközként említi a tájak tájkarakter alapú osztályozását és a tájleltárt. A táj védelmét szolgáló rendszerek közé sorolja elsősorban a terület- és településrendezési eszközök szabályozási előírásait, az egyedi hatósági eljárásokat és a tájvédelmi szakhatósági állásfoglalást.

A célok között megfogalmazza egyebek mellett:

- a tájjelleg, tájkarakter megőrzését biztosító tájhasználat fenntartását, valamint
- a tájváltozás nyomon követését.

Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (a továbbiakban NTA) 3.8 A tájszerkezet, tájjelleg, tájpotenciál védelme, az egyedi tájértékek megőrzése

A helyzetkép szerint a tájak alakulását (tájszerkezetet, tájkaraktert, tájpotenciált) az NTA-III. időszakában elsősorban a következő folyamatok befolyásolták:

- települési területek terjeszkedése,
- a biológiailag aktív felületek további csökkenésére,
- az ökológiai szempontokat mellőző spontán, vagy csak gazdasági alapokon vezérelt tájalakítás.

Az Alapterv a fenti problémák megoldását az egyes beavatkozásokra alkalmas területek megfelelő kijelölésében látja, amelynek szakmailag átlátható megalapozását a tájak tájkarakter alapú osztályozási rendszerével, és az az alapján készülő országos tájleltárral javasolja biztosítani. Az országos tájleltárban egyúttal nyomon követhető lenne a táji sokféleség változása is.

Az NTA értelmezésében a tájkarakter és a tájpotenciál védelme jelenleg a területrendezési és településrendezési eszközök szabályozási előírásain, valamint egyedi hatósági eljárásokban, a tájvédelmi szakhatósági állásfoglaláson keresztül érvényesíthető, ez azt jelenti, hogy a tájkarakter felmérését, értékelését és védelmét támogató új eszközrendszernek is ezekhez a közigazgatási rendszerekhez kell tudni integrálódni.

NTA 6.5. Területrendezési tervek és településrendezési eszközök

A fő cselekvési irányok között szerepel az alábbi kapcsolódó cél:

- A településrendezés és területrendezés során a tájkaraktert, az ökológiai adottságokat és a védettség célját megalapozott szakmai tartalommal bemutató vizsgálati anyag készítése, tájkarakter alapú tájosztályozási rendszeren alapuló tájkarakter-védelem megvalósítása, a kedvező tájszerkezet kialakítását, a tájkarakter kedvező paramétereinek és a tájpotenciál komplex védelmét szolgáló övezeti szabályok alkotása, tájkarakter egységekre vonatkozó minőségi célkitűzésekből következő területhasználati követelmények meghatározása.

NTA 8.7. Európai Táj Egyezmény

A fő cselekvési irányok között szerepel az alábbi kapcsolódó cél:

- A hazai tájak egységes értékelési szempontrendszerének kidolgozása, a tájak új, tájkarakter (tájjelleg) alapú osztályozása, a módszertan szabványosítása.

A fenti pontokon túl az NKP horizontális feladatként fogalmazta meg a társadalmi részvétel további erősítését a környezeti ügyeket érintő döntéshozatalban, amely a projektelem esetében is érvényesítendő.

Nemzeti Tájstratégia (2017-2026) - közigazgatási egyeztetési változat

A Nemzeti Tájstratégia (a továbbiakban: NTS), mint a tájjal foglalkozó stratégia szinte minden elemében összefüggésbe hozható a tájkarakter alapú tájtipizálással. Egyes tartalmi elemeiben azonban közvetlen hivatkozással kapcsolódik, ezek az alábbiak.

Az I.1. alcél a **„Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás kereteinek meghatározása”**, melynek egyik alapfeltételeként fogalmazódik meg a táji adottságokat tartalmazó téradatok nyilvántartásainak fejlesztése, már meglévő adatbázisok adattartalmának, attribútumainak frissítésével, illetve hiányzó téradat struktúrák létrehozásával.

Az alcél értelmében:

- ki kell dolgozni a magyarországi tájak tájkarakter alapú tájtipizálási módszertanát;
- a módszertan alapján létre kell hozni az országos tájkarakter területek komplex digitális adatbázisát;
- ki kell dolgozni a tájkarakter-területek térségi és helyi szintű lehatárolásának módszertanát;
- a térségi és helyi szintű lehatárolás módszertana alapján létre kell hozni a térségi és helyi tájkarakter területek komplex digitális adatbázisát;
- az országos tájkarakter területekre, térségi tájkarakter területekre és a helyi tájkarakter területekre minőségi célkitűzéseket és kezelési irányelveket kell meghatározni.

A I.3. alcél a **„Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás integrálása a döntési mechanizmusokba”** címet viseli, melynek keretében megfogalmazódik az 1. alcél végrehajtása során születő adatbázisok, módszertanok alkalmazásának igénye a politikai és hatósági döntésekben, tervezési rendszerekben, stratégiai és tervezési dokumentumokban, jogszabályokban, valamint a támogatási rendszerekben.

A II.1. alcél a **„Kompakt, klímabarát, értékőrző települések”** fejezet megállapítása szerint a *„kedvező tájkarakter”* kulcsjellemezője a beépített és a nem-beépített területek hagyományosan egymástól jól elkülönülő, jellegzetes térbeli struktúrája. Leszögezi, hogy nem csak az értékőrző, hanem a klímabarát településfejlesztés szempontjából is fontos, hogy mely tájkarakter-típusok milyen településfejlesztési irányokkal tudják segíteni az éghajlathoz való alkalmazkodást. A fejezet rámutat arra is, hogy a helyi

települési tájkarakter alakításában teret kell, hogy kapjon a helyi lakosság igénye, percepciója.

Kapcsolódó intézkedések:

- A táji adottságokon alapuló hatósági döntések támogatása, a jogbiztonság növelése validált döntéstámogatási eszközök bevezetésével, az I.1. alcélban felsorolt nyilvántartások hasznosításával, továbbá a jogi jellegek teljes körű bejegyzésével.
- A közigazgatási határokon átnyúló tájak esetében az együtt-tervezés, együttműködés támogatása, komplex szemlélet támogatása.
- A települési (helyi) tájkarakter-területekre minőségi célkitűzések és kezelési irányelvek meghatározása.
- Konszenzuson alapuló rehabilitációs beavatkozások, tájhasználat módjának, intenzitásának váltása a védelmi funkciójú területeken.

Az Európai Unió Területi Agendája 2020

Az Agenda a területi fejlődés kihívásai és lehetőségei között rámutat, hogy:

„a föld- és tengerhasználatban bekövetkezett változások, az urbanizáció és a tömegturizmus veszélyeztetik a kulturális értékeket és a tájakat, ráadásul a természetes élőhelyek és ökológiai folyosók felaprózódását eredményezhetik. A történelmi és kulturális szempontból jelentős térségekben, valamint az új fejlesztési vagy építési területeken az adott hely jellegére figyelve javítható az épített környezet minősége és koherenciája.”

Az Európai Unió fejlesztésének területi prioritásai között kiemeli, hogy:

„a sokféle vidéki terület fejlesztése során az egyedi adottságokat is figyelembe kell venni. ...Számos kulturális és természeti értékekben gazdag vidéki terület sérülékeny.”

„az európai városi és vidéki tájak értékének védelmét és fejlesztését a minőségi szempontok figyelembevételével kell végezni....Támogatjuk az örökség védelmét, rehabilitációját és felhasználását, amennyiben az hely-alapú megközelítés révén valósul meg. Szintén fontos a regionális és helyi identitás erősítése a helyi és 10 regionális közösségeknek a saját környezetükről, tájaikról, kultúrájukról és más egyedülálló értékeikről szerzett ismereteik és az irántuk érzett felelősségérzetük gyarapításával.”

1.3. A tájkarakter alapú tipizálás szempontjából releváns szabályozási környezet Magyarországon

Az alábbiakban bemutatjuk a tájkarakter szempontjából leginkább releváns szabályozási eszközöket, amelyek megalapozzák a tájkarakter alapú tájtipizálás, -értékelés és -védelem közigazgatási

célrendszerének meghatározását.

Magyarország Alaptörvénye

Az **Alaptörvény** tájkarakterről nem tesz említést, de a tájkarakter, mint a természeti és kultúrtörténeti örökségünk együttesének jellegzetes kombinációja, kapcsolódást mutat egyes értékvédelmi alapvetésekkel.

Az Alaptörvény nemzeti hitvallása:

„Vállaljuk, hogy örökségünket, ... a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.”

Alaptörvény P) cikk (1):

„A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”

Alaptörvény XXI. cikk (1):

„Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.”

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény

A környezetvédelmi szabályozási rendszer egy eljárási és anyagi jogi szempontból is nagyon összetett, számos élethelyzetre kiterjedő rendszer. Jogalkotási, hatósági és társadalmi szempontból is számos közreműködést biztosít, ezért lényeges feladat, hogy a tájkarakter védelme ebben a rendszerben megtalálja a helyét. A tájkarakter, tájjelleg közvetlenül nem tárgya a törvénynek, hiszen az a környezeti elemekkel foglalkozik. Az egyes környezeti elemek összessége, kombinációja adja azonban a táj egészét, tehát a táj a környezeti elemek működési közegeként értelmezhető. Mivel a környezeti hatások vizsgálata során elvárás a hatások együttesének komplex kezelése is, ezt általában tekinthetjük a hatások táj szintű elemzésének. Az alábbiakban a tájkarakter-elemekre, illetve a komplexitás igényére vonatkozó hivatkozásokat emeltük ki, amelyek látszólag a tájról szólnak, azonban tartalmilag fontos kapcsolódást jelentenek.

4.§ fogalmak körében:

„1. környezeti elem: a föld, a levegő, a víz, az élővilág, valamint az ember által létrehozott épített (mesterséges) környezet, továbbá ezek összetevői;”

A környezethasználatra vonatkozó előírások körében:

„(2) A környezethasználatot az elővigyázatosság elvének figyelembevételével, a környezeti elemek kíméletével, takarékos használatával, ... kell végezni.

9. § A környezethasználó az e törvényben meghatározott és az e törvényben és más jogszabályokban szabályozott módon felelősséggel tartozik tevékenységének a környezetre gyakorolt hatásaiért.”

A környezeti elemek együttesét érintően:

„13. § (1) Minden környezeti elemet önmagában, a többi környezeti elemmel alkotott egységben és az egymással való kölcsönhatás figyelembevételével kell védeni. Igénybevételüket és terhelésüket ennek megfelelően kell szabályozni.

(2) A környezeti elemek védelme egyaránt jelenti azok minőségének, mennyiségének és készleteinek, valamint az elemeken belüli arányok és folyamatok védelmét.

(3) Valamely környezeti elem igénybevételének, illetve terhelésének megelőzése, csökkentése vagy megszüntetése céljából nem engedhető meg más környezeti elem károsítása, szennyezése.”

Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet

A környezeti hatások terv és program szintű vizsgálatának eszköze a stratégiai környezeti vizsgálat során készülő környezeti értékelés. A hatások komplex, táj szintű vizsgálatának ma létező eszköze. A jogszabály a tájat, mint a környezeti elemek rendszerét értelmezi, de részletszabályokat annak vizsgálatára nem tartalmaz, a tájjelleg, tájkarakter fogalmakat nem alkalmazza.

A környezeti értékelés általános tartalmi követelményei között az alábbi tartalmi elemekkel hozható összefüggésbe:

„3.6. a terv, illetve program megvalósítása esetén várható, a környezetet érő hatások, környezeti következmények előrejelzése:

3.6.1. jól azonosítható környezet igénybevétel vagy terhelés esetén különös tekintettel:

3.6.1.1. a környezeti elemekre (földre, levegőre, vízre, élővilágra, épített környezetre, ez utóbbi részeként az építészeti és régészeti örökségre),

3.6.1.2. a környezeti elemek rendszereire, folyamataira, szerkezetére, különösen a tájra, településre, klímára, természeti (ökológiai) rendszerre, a biodiverzitásra,

...

3.6.2. a közvetett módon hatást kiváltó tényezők fellépése esetén különös tekintettel:

3.6.2.3. a helyi adottságoknak megfelelő optimális térszerkezettől, területfelhasználási módtól való

eltérés fenntartására vagy létrehozására,

3.6.2.4. olyan helyi társadalmi-kulturális, gazdasági-gazdálkodási hagyományok gyengítésére, amelyek a táj eltartó képességéhez alkalmazkodtak,

3.6.2.5. a természeti erőforrások megújulásának korlátozására,”

A környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet

A környezeti hatások objektumszintű vizsgálatának eszköze a környezeti hatásvizsgálat során készülő környezeti hatástanulmány. Létesítés szintjén több eljárásban lehetőség van a tájvédelmi szakkérdés vizsgálatán belül a tájkarakter (tájjelleg) vizsgálatára, de a környezetvédelmi hatásvizsgálatra kötelezett tevékenységek esetében a vizsgálat kereteit ez az eljárás adja. E jogszabály a tájat, mint a környezeti elemek rendszerét, folyamatát, szerkezetét adó keretet értelmezi, részletszabályai között az alábbiak szerepelnek.

„6§ (1) A környezeti hatásvizsgálati eljárás a környezeti hatásvizsgálatra kötelezett tevékenységnek

- a) a környezeti elemekre (földre, levegőre, vízre, élővilágra, épített környezetre, ez utóbbi részeként a műemlékekre, műemléki területekre és régészeti örökségre is),*
- b) a környezeti elemek rendszereire, folyamataira, szerkezetére, különösen a tájra, településre, éghajlatra, természeti (ökológiai) rendszerre való hatásainak, ... az egyes esetek sajátosságainak figyelembevételével történő meghatározására, valamint a tevékenység ennek alapján történő engedélyezhetőségére terjed ki”*

A környezeti hatásvizsgálat szükségességének szempontjai [5. számú melléklet] között a telepítési hely és a feltételezhető hatásterületek érzékenységének körében vizsgálni kell:

„a táj érzékenységét, tekintettel a jelenlegi területhasználatra, tájhasználatra és a tájképre.”

A környezeti hatástanulmány általános tartalmi követelményei [6. számú melléklet] között az alábbi kapcsolódó tartalmi elemek szerepelnek.

A hatásfolyamatok és a hatásterületek leírásán belül:

„A hatótényezők kiváltotta hatásfolyamatokat környezeti elemenként külön-külön és környezeti rendszerként összességükben is elemezni kell.” (Környezeti rendszer: a táj, település, éghajlat, természeti (ökológiai) rendszer [7. § b) pontja].)

...

„A hatásterületnek a tevékenység megvalósítása nélkül fennálló környezeti állapotát is le kell írni. A leírásnak...

cc) új telepítés esetén tartalmaznia kell

cca) a telepítés helyeként kiválasztott terület jelenlegi állapotának ismertetését, különösen a természeti és épített környezet értékei, a tájkép és a tájhasználat bemutatását,

ccb) a terület környezet-, természet- és tájvédelmi funkcióinak elemzését.”

A várható környezeti hatások becslése és értékelése keretében:

„a) a bekövetkező környezeti állapotváltozások jellemzése az érintett környezeti elemek és rendszerek szerint, különösen az alábbi tényezők figyelembevételével:

ac) az érintett környezeti elem vagy rendszer védettsége, környezet-, természet- vagy tájvédelmi funkcióinak megváltozása,

ad) a településkarakter (településkép, településszerkezet) megváltozása,

ae) tájkép, tájhasználat, tájszerkezet megváltozása,”

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény

A **Tvt. 6 §** meghatározza a táj és a tájvédelem fogalom- és feladatkörét. A tájvédelem természetvédelmi törvényben megfogalmazott feladata megőrizni a tájak természetes és természetközeli állapotát, a tájak esztétikai adottságait és a jellegét (a tájkaraktert).

A tájjelleg (tájkarakter) védelmének egyik szempontja a történelmileg kialakult természetkímélő hasznosítási módok figyelembevétele.

Azok a folyamatok, eljárások, amelyek során a tájjelleg (tájkarakter) védelmét a törvény szerint biztosítani kell az alábbiak [7. § (2)]:

- épületek, építmények, nyomvonalas létesítmények, berendezések külterületi elhelyezése során;
- gazdálkodással összefüggő épületek, építmények, létesítmények és berendezések elhelyezése, méretének, formájának, funkciójának és számának meghatározása során;
- használaton kívül helyezett épületek, építmények, nyomvonalas létesítmények, berendezések megszüntetése vagy új funkciójának megállapítása, az érintett terület rendezése során;
- a település-, a területrendezés és fejlesztés, különösen a területfelhasználás, a telekalakítás, az építés, a használat során;
- művelési ág változtatás, más célú hasznosítás során;
- a táj jellegének megfelelően rendezni kell a felszíni tájsebeket;

- autópálya, valamint a vadon élő állatfajok ismert vonuló útvonalait keresztező vonalas létesítmények kialakításakor;
- külterületi ingatlan, különösen természeti terület belterületté, illetve beépítésre szánt területté minősítése során;

A védett természeti területek esetében további tájjelleg-védelmi szabályokat is megállapít:

„35. § (1) Védett természeti területen a 7. § (2) bekezdésében foglaltakon túl

a) tilos olyan épületet, építményt, nyomvonalas létesítményt, berendezést létesíteni vagy üzembe helyezni, amely annak jellegét és állapotát veszélyezteti, károsítja, vagy ott a tájképi egységet megbontja;”

2008-ban a természetvédelem és tájvédelem feladata kibővült a fényszennyezés csökkentésével és a csillagos égbolt látványának megőrzésével, azonban a csillagos égbolt láthatósága – a csillagoségbolt-parkokhoz kapcsolódó beavatkozási területektől eltekintve – tovább csökkent. A törvényben foglalt feladat pedig a védett vagy közösségi jelentőségű fajok védelmét célozza, a táj védelmét, mint célt nem nevesíti e körben.

A törvény felhatalmazást ad egy kormányrendelet kidolgozására, amely a táj védelmének – beleértve a tájjelleg (tájkarakter) védelmét is – részletszabályait fogalmazza meg [7. § (4), 85. § (1) 1.]. A tájkarakter-kutatás – bár célja és feladata túlmutat a természetvédelmi szabályozás keretein belül értelmezett tájvédelmen – közvetlenül beépülhet a fenti felhatalmazás alapján kialakítandó szabályozási rendszerbe.

A kutatás eredményeként létrehozott adatbázis, szempontrendszer, illetve tervezési módszertan egyik érvényesítési területe lehet szintén a **természetvédelmi tervek rendszere** (stratégiai, fejlesztési és kezelési tervek). Ezen belül érvényesíthető a Nemzeti Természetvédelmi **Alaptervben, a védett természeti területekre készülő kezelési tervekben, a Natura2000 területekre készülő fenntartási tervekben, valamint a Tvt. 53. § (4) bekezdése alapján kidolgozható további tervekben.**

A Firenzében, 2000. október 20-án kelt, az Európai Táj Egyezmény kihirdetéséről szóló 2007. évi CXI. törvény (a továbbiakban Egyezmény)

Az **Egyezmény** a tájak, valamint a tájak védelmével, kezelésével és tervezésével kapcsolatos feladatok széles körű értelmezését vállalja fel, amellyel a tagországok vállalják, hogy:

mindezeket támogató tájpolitikát alakítanak ki,

„kialakítják a részvételhez szükséges eljárásokat a társadalom tagjai, a helyi és a regionális hatóságok, valamint más érdekelt felek számára”,

„a tájat beépítik regionális és várostervezési, továbbá kulturális, környezetvédelmi, mezőgazdasági, szociális és gazdasági, valamint minden olyan egyéb politikájukba, amelynek közvetlen vagy közvetett hatása lehet a tájakra”

A fenti célok elérése érdekében több egyedi intézkedést határoztak meg a tagországok számára:

A 6. Cikk C. pontjában megfogalmazott feladat a tájak számbavételét és értékelését tűzte ki célul, D pontjában pedig a számba vett és értékelt tájakra vonatkozó minőségi célkitűzések meghatározását.

A C. és D. pontból következő feladatok végrehajtásának társadalmi megalapozottságát támogatja továbbá:

6. Cikk A pontjában meghatározott intézkedés, a civil társadalom és egyéb, nem állami szervezetek és az állami hatóságok fogékonyságának növelése a tájak értéke és szerepe iránt.

Az Európa Tanács Európai Táj Egyezményének végrehajtása érdekében hazánktól elvárt, hogy:

- készítsen tájleltárt,
- elemezze a tájakat jellemző vonásaik (karakterük) alapján,
- mérje fel azokat a hatásokat, amelyek a tájváltozásokat előidéznek,
- vezessen nyilvántartást a tájak változásáról,
- értékelje a számba vett tájakat (figyelembe véve azokat az értékeket, amelyeket az érintett felek és az érintett lakosság nekik tulajdonít),
- továbbá határozzon meg minőségi célkitűzéseket a számba vett és értékelt tájak számára (2. sz. melléklet).

Az Európa Tanács az Európai Táj Egyezmény végrehajtását ELC L6 néven hivatkozott információs rendszerben monitorozza. Az egy-egy országra vagy területi egységre vonatkozó jelentés tartalma tematikájában az egyezmény struktúráját követi és az Európai Táj Egyezmény célkitűzéseit teljes körűen feldolgozza.

A tagországok felelősei feltöltik válaszaikat az online feltöltési felületre, illetve hitelesítik adataikat, amelyek hozzáférhetővé válnak a széles nyilvánosság számára. Így az ELC L6 Információs rendszerében Magyarországnak adatot kell szolgáltatnia többek között a tájak azonosításáról, a tájak elemzéséről, a tájváltozás nyomon követéséről, a számba vett tájak értékeléséről és a tájakra meghatározott minőségi célkitűzésekről.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény

A törvény 38. §-a határozza meg a „műemlékvédelem sajátos tárgyai” között műemléki területként a történeti táj fogalmát:

„az ember és a természet együttes munkájának eredményeként létrejött olyan kulturális (történeti,

műemléki, művészeti, tudományos, műszaki stb.) szempontból jelentős, részlegesen beépített területet, amely jellegzetessége, egységessége révén topográfiailag körülhatárolható egységet alkot”.

A történeti tájként védetté nyilvánítandó műemléki területek lehatárolásához, a jellegzetességük, egységességük alapján történő kijelöléshez a tájkarakter meghatározása, a tájkarakter alapú tájosztályozás jól hasznosítható szakmai háttérrel biztosíthat. Hasonlóképpen, a tájkarakter meghatározása a történeti tájak, mint műemléki területek megóvása érdekében tett intézkedéseket is hatékonyabbá teheti.

A világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény

Világörökségi területeink közül több is tartalmaz a tájra vonatkozó kiemelkedő egyetemes érték meghatározásokat, a táj jellegzetességeire való utalásokat, konkrét megfogalmazásokat, részletesebb kifejtés nélkül. A tájkarakter meghatározása világörökségi területeink kiemelkedő egyetemes értékei táji vonatkozásainak azonosításával akár az egyedi hatósági ügyek szintjén is elősegítheti az értékmegőrzést.

A hazai világörökségi területek kiemelt egyetemes érték-megőrzésének eszközszerét a hazai kulturális örökségvédelmi és/vagy természetvédelmi oltalom biztosítja. A tájkarakter meghatározása nagyban hozzájárulhat ezen eszközök egységes szakmai elveken alapuló, hatékonyabb alkalmazásához, különösen olyan világörökségi területek esetében, amelyek teljes kiterjedésükben történeti tájként védett műemléki területek (pl. Tokaji történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi terület).

1.4. Tájkarakter-védelem a hatósági engedélyezési eljárásokban

A hatóságok kormányhivatali integrációja megszüntette azt az átlátható rendszert, amelyben az eljáró hatóság mindig a megfelelő szakértelemmel rendelkező szakhatóság közreműködésével vizsgál egy adott szakkérdést. A korábbi rendszerben csak akkor volt engedélyezhető egy tevékenység, beruházás, ha a szakterületek mindegyike elfogadhatónak ítélte azt meg. A hatályos szabályozási rendszerben a legtöbb szakmai hatóság szervezeti szinten a kormányhivatalba integrálódott, az egyes szakterületek között nincs jogszabályban foglalt bevonási kötelezettség, és maga a hatóság rendelkezik azzal a joggal, hogy döntsön a korábban szakhatóságok hatáskörébe rendelt szakkérdésekben is. A hatósági eljárásokról szóló jogszabályok és a hatóságok kijelöléséről szóló szabályok ilyen tekintetben helyenként egymásnak ellentmondóak.

A környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 71/2015. (III. 30.) Korm. rendelet

A természet védelméről szóló törvényben foglalt tájvédelmi feladatokkal összhangban a jogszabály előírja, hogy a természetvédelmi hatóságnak a természet és a táj védelmére vonatkozó nemzeti és közösségi jogi követelményeknek való megfelelés elbírálására vonatkozó szakhatósági, vagy természetvédelmi hatósági feladatkörében vizsgálnia kell, hogy az engedélyeztetni kívánt tevékenység, építmény, létesítmény megfelel-e egyéb természetvédelmi szempontok mellett természeti értékek és területek, a tájak és az egyedi tájértékek, valamint azok természeti rendszereinek, jellegzetességének, biológiai sokféleségének, természetes vagy természetközeli állapotának megőrzése, fenntartható használatának és helyreállításának elősegítése jogszabályokban és az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusában rögzített követelményeinek.

A fenti előírás azt jelenti, hogy a természetvédelmi hatóságnak – ha egy eljárásban elő van írva a hatósági vagy szakhatósági közreműködése – minden esetben vizsgálnia kell, hogy a tervezett tevékenység biztosítani tudja-e a táj jellegzetességének, természetes vagy természetközeli állapotának megőrzését, fenntartható használatát, esetleg helyreállítását. Ez egy komplex feladat, amelynek elbírálása a hatóságnál dolgozó személyek szakmai felkészültségétől, helyismeretétől függ, kifejezetten ilyen jellegű adatbázis nem áll rendelkezésükre.

A tájkarakter azonosítása és értékelése mind adatbázisként mind módszertani segédanyagként egységesebbé és hatékonyabbá tehetné a felhatalmazó rendeletben meghatározott feladatok ellátását.

A Tvt. 7. §-ában megfogalmazott szempontok mellett ezt a szempontrendszert alkalmazza a hatóság a természetvédelmi engedélyezési eljárások során, valamint azokban az esetekben, amikor a hatályos jogszabályok értelmében még szakhatóságként vesz részt az eljárásban. Ez utóbbi kör a 2017. január 1-én hatályos szabályok értelmében az alábbi eljárásokra terjed ki:

Szakhatósági közreműködés			
Eljárás	Területi hatály	Szakkérdés	Jogszabály
általános építésügyi eljárás	természetvédelmi oltalom alatt álló területek + külterület	természet- és tájvédelem	312/2012 Korm. r. 343/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet
vízjogi engedélyezési eljárások	természetvédelmi oltalom alatt álló területek + külterület	természet- és tájvédelem	223/2014. (IX. 4.) Korm. rendelet
elektronikus hírközlési nyomvonalas, nyomvonal jellegű	országos jelentőségű védett természeti területen és Natura 2000	természet- és tájvédelem	362/2008. (XII. 31.) Korm. rendelet

Szakhatósági közreműködés			
Eljárás	Területi hatály	Szakkérdés	Jogszabály
építményekkel és egyéb műtárgyakkal kapcsolatos eljárás	területen, barlang védőövezetében, a települések külterületén, valamint a települések belterületén természeti terület, természeti terület és egyedi tájérték érintettsége esetén		
szénhidrogének felszín alatti tárolására vonatkozó	általános	természet- és tájvédelem	267/2006. (XII. 20.) Korm. rendelet
légiforgalmi berendezések engedélyezési eljárása	védett természeti területen, Natura 2000 területen történik vagy ezekre közvetlen hatással van	természetvédelem	382/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
polgári repülőtér és leszállóhely létesítése	általános	természet- és tájvédelem	382/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
állami és vízi repülőtér létesítése, illetve környezetvédelmi szempontból korlátozott légtér igénybevételének előzetes hatósági engedélyezési eljárása	általános	természetvédelem	382/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
zajgátló védőövezetek kijelölésével kapcsolatos eljárás	országos jelentőségű védett természeti területek és Natura 2000 területek	természetvédelem	382/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
vasúti építmény engedélyezésére irányuló eljárás	külterületen, továbbá belterületen egyedi tájértéken, természeti területen, országos jelentőségű védett természeti területen, Natura 2000 területen vagy barlang védőövezetén	természet- és tájvédelem	382/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet

Kormányhivatalon belüli eljárás			
Eljárás	Területi hatály	Szakkérdés	Jogszabály
kiemelt jelentőségű, összevont, integrált építésügyi hatósági eljárásban	természetvédelmi oltalom alatt álló területek + külterület	természet- és tájvédelem	312/2012 Korm. r. 343/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet
villamosenergia-ipari építésügyi engedélyezési eljárások	természetvédelmi oltalom alatt álló területek + külterület	természet- és tájvédelem	382/2007. (XII. 23.) Korm. rendelet
erdészeti hatósági eljárások	védett természeti terület, Natura 2000 terület	természetvédelem	383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
erdészeti hatósági eljárások	tájképvédelmi rendeltetésű erdő	tájvédelem	383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
erdészeti magánút közforgalom számára történő megnyitása	általános	természetvédelem	
földügyi eljárások	ingatlan-nyilvántartás szerinti védett természeti terület, Natura 2000 terület	természet, egyes esetekben tájvédelem	384/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
területrendezési hatósági eljárás	általános	természet- és tájvédelem	76/2009. (IV. 8.) Korm. rendelet
tervásatás engedélyezésére irányuló eljárások	külterület, természeti terület, egyedi tájértéket magába foglaló terület, Natura 2000 terület	természet- és tájvédelem	496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet a természet védelmére vonatkozó nemzeti és uniós jogi követelményeknek, valamint a tájvédelem jogszabályban
polgári felhasználású robbanóanyagok gyártására, tárolására, felhasználására, megsemmisítésére vonatkozó engedélyezési eljárás	védett természeti területen, Natura 2000 területen, barlangban vagy barlang védőövezetén	természetvédelem	267/2006. (XII. 20.) Korm. rendelet
bányafelügyelet építésügyi hatósági és építésfelügyeleti	változó	természetvédelem, bizonyos esetekben	267/2006. (XII. 20.) Korm. rendelet

Kormányhivatalon belüli eljárás			
Eljárás	Területi hatály	Szakkérdés	Jogszabály
hatáskörébe tartozó építményekre		tájvédelem	
egyéb bányászati hatósági eljárás	általános	természet- és tájvédelem	267/2006. (XII. 20.) Korm. rendelet
közüti engedélyezési eljárások	általános	természet- és tájvédelem	382/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet
vízi létesítmények engedélyezése	általános	természetvédelem, környezetvédelmi szempontok keretében tájvédelem	382/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet

1.5. A tájkarakter szempontjából releváns államigazgatási és önkormányzati szervezetek

A projektelem kutatási folyamata, valamint a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazása a társadalom szinte minden rétegét érinti, ezért a közigazgatási közreműködés mellett széles körű partnerség megvalósítása szükséges. Ebben a körben érintettek az önkormányzatok, a gazdálkodók, a tudományos, oktatási-nevelési, szakmai intézmények és civil szervezetek, valamint a helyi közösség egésze. Az együttműködés fontos eleme az országos, megyei és települési szintű feladatok összehangolása is, valamint az azonos tájkarakter-területtel érintett települések aktív együttműködése.

Központi államigazgatási szervek

Az Európai Táj Egyezmény végrehajtásához hasonlóan a hazai tájak tájkarakter alapú tipizálása, értékelése, minőségi célállapot és kezelési, tervezési irányelvek meghatározása minden olyan ágazatot érint, amelynek tevékenysége jelentős tájalakítást eredményez (építésügy, közlekedés, erdészet, vízügy, stb.), vagy közreműködhet a kutatással kapcsolatos szemléletformálási, szakképzési folyamatokban. A koordináció szempontjából irányadó a tájtipizálás rendszerének értékvédelmi megközelítése, valamint az Egyezmény koordinációjával történő összhang megteremtése. Ennek tükrében az alábbi államigazgatási érintettség állapítható meg:

koordináció:

- természetvédelemért felelős minisztérium

közreműködés:

- vízügyért felelős minisztérium
- mezőgazdaságért felelős minisztérium
- erdő- vad- és halgazdálkodásért felelős minisztérium
- területfejlesztésért felelős minisztérium
- területrendezésért felelős minisztérium
- településfejlesztésért és –fejlesztésért felelős minisztérium
- építésügyért felelős minisztérium
- örökségvédelemért felelős minisztérium
- infrastruktúrafejlesztésekért felelős minisztérium (energetika, közlekedés, stb.)
- önkormányzati koordinációért felelős minisztérium
- oktatásügyért felelős minisztérium

Az érintett minisztériumok feladata a projektelem eredményeinek érvényesítése szempontjából a szakpolitikák kidolgozása, a jogi és gazdasági szabályozás, a támogatási és intézményi feltételek kialakítása. Jogalkotás és tervezés szempontjából érintett továbbá a Kormány és az Országgyűlés is. A tájkarakter szempontjából igen fontos területi tervezés tekintetében például a Tftv. meghatározza az Országgyűlés és a Kormány sajátos területfejlesztési és –rendezési feladatait.

Területi hatóságok

A hatósági feladatok és szervezetek integrációja következtében két tendencia lett jellemző ma Magyarországon. Az egyik, hogy a hatósági feladatkörök nem önálló szakmai hatóságok, hanem a kormányhivatalokhoz delegáltan működnek, a kormányhivatal egyes szakmai szervezeti egységeinél. A vezetői döntési kompetencia minden integrált szakkérdés tekintetében a kormány megbízott hatáskörébe tartozik. Az ügyfélközeli ügyintézés elve alapján a hatósági hatáskörök nagy része 2017. január 1-től a járási hivatalokhoz lett delegálva, természet- és tájvédelmi szakkérdés tekintetében ez a megyeszékhely szerinti járási hivatalokat jelenti. A másodfokú természetvédelmi hatóság a Pest Megyei Kormányhivatal részeként működik tovább.

A másik jellemző tendencia a szervezeti rendszerből következik, miszerint a kormányhivatalon belüli szervezeti egységek között nincs szakhatósági-hatósági viszony, így hivatalosan a hatóság hatáskörébe tartozik a korábban szakhatóságok által vizsgált szakkérdések elbírálása is. Természetesen belső ügyrend szerint a szakértő főosztály bevonása megtörténhet, ennek eljárási szabályai, valamint a vélemény érvényesítésének kötelezettsége nem egységes és nem következetes a kormányhivatali rendszerben.

Jellemző továbbá, hogy az engedélyköteles tevékenységek köréből egyre több folyamat kerül át a bejelentés-köteles körbe, ami a szakkérdés vizsgálatát, a szakértői szervezeti egység

közreműködésének lehetőségét tovább korlátozza. Számolni kell továbbá azzal, hogy a járási integráció következtében szükséges szakemberigénnyel nem tudott lépést tartani a természetvédelmi igazgatási szervek dolgozóinak létszáma, mindemellett az eljárási határidők csökkenése olyan rövid érdemi közreműködést tesz lehetővé, amely a helyszíni bejárás és a részletes szakértői közreműködés esélyeit jelentősen csökkenti.

Nemzeti park igazgatóságok

A nemzeti park igazgatóságok hálózata a magyar természetvédelmi államigazgatási rendszer sajátos, komplex szervezeti rendszere. A Kormány az országos jelentőségű védett természeti területek természetvédelmi kezeléséért felelős szervként a nemzeti park igazgatóságot jelöli ki. A 10 nemzeti park igazgatóság működési területe lefedi az ország egész területét.

A nemzeti park igazgatóságok jelentősebb feladatai közé tartozik a védett természeti területek, értékek és a Natura 2000 területek természetvédelmi kezelése, az állami tulajdonban lévő területek vagyonkezelése, bizonyos esetekben azok használatba, haszonbérbe adása, kutatási, monitorozási tevékenység végzése, a Természetvédelmi Őrszolgálat működtetése, természetvédelmi kezelési tervek, Natura 2000 fenntartási tervek előkészítése, ökoturisztikai tevékenység, környezeti nevelés, védett természeti területek és értékek nyilvántartása, gyakorlati természetvédelmi feladatok (élőhely fenntartás, élőhely-rehabilitáció, fajvédelem) ellátása, valamint a tájvédelmi feladatok. Ez utóbbi körben véleményezik a megyei területi terveket, valamint a településrendezési eszközöket, 2017. január 1-től pedig a településképi rendeletet is.

A nemzeti park igazgatóságok feladatkörébe tartozik az adatszolgáltatás a települési tervek, településképi arculati kézikönyv és rendelet esetében természet- és tájvédelmi adatkörben. Ez magába foglalja az egyedi tájértékek ismert körét, a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek övezetének pontosítását, illetve a településképi védelmének körében értelmezett tájképi, természeti értékek körét. Az adatszolgáltatás általában olyan területismeretet, szakmai mérlegelést és a tervezési eszközrendszer pontos ismeretét igényli, amelyhez az igazgatóságokon sok esetben nem áll rendelkezésre kellő adatbázis, szakértői erőforrás és humán kapacitás. A feladat ellátásában jelentős támogatást jelentene egy átfogó, részletes módszertani útmutató, illetve több léptékű adatbázis.

A tájkarakter szempontjából releváns önkormányzati szervezetek

A tájkarakter-rendszer érvényesítését biztosító jogalkotási, tervezési és költségvetési döntések legnagyobb része államigazgatási szinten zajlik. A megyei és a települési sajátos viszonyokra vonatkozó rendelkezések meghatározása azonban a megyei és települési önkormányzatok koordinációjában történik.

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban Ötv.) meghatározza a helyi önkormányzatok általános feladatkörét, amelyben a tájkarakter integrálása

szempontjából elsősorban az alábbi feladatok játszhatnak szerepet:

- településfejlesztés, településrendezés;
- településüzemeltetés;
- helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás;
- gazdaságszervezéssel és a turizmussal kapcsolatos feladatok.

A megye – sokszor a tájváltozásban realizálódó – fejlesztési irányainak meghatározása a megyei önkormányzat megbízásából készülő területfejlesztési koncepcióban és programban történik. Ennek konkrét területi vetületét a megyei közgyűlés rendeleteként elfogadott területrendezési terv határozza meg, de a nemzeti környezetvédelmi programhoz hasonlóan a táj egészére vonatkozó stratégiai feladatokat és intézkedéseket határoz meg megyei szinten a megyei környezetvédelmi program is.

A tervezési és szabályozási feladatok mellett a megyei önkormányzatok költségvetési feladatai is vannak, ennek köre jellemzően az európai uniós források delegált programjainak elosztását jelentik (Terület- és Településfejlesztési Operatív Program és Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program).

Ugyanez a hármastagozódás érvényesül a települési önkormányzatok tervezési, költségvetési és szabályozási feladatkörében azzal a különbséggel, hogy a települési önkormányzat rendeletalkotási és tervezési feladatkörében jóval szélesebb fordul elő a tájjal, illetve a tájkarakterrel összefüggő jogalkotási felhatalmazás. Néhány releváns települési jogi és tervezési eszköz:

- településfejlesztési koncepció;
- integrált településfejlesztési stratégia;
- településszerkezeti terv;
- helyi építési szabályzat és szabályozási terv;
- településképi rendelet;
- települési környezetvédelmi program.

A Tftv.-ben területi tervezési feladatokkal felruházott területfejlesztési önkormányzati társulás intézménye lehetővé teszi több település területét érintő célok kidolgozását és megvalósítását. Miután a tájkarakter-területek sok esetben közigazgatási határon átnyúló területi egységek, ez a közigazgatási szint fontos tervezési lehetőséget jelenthetne, a gyakorlatban azonban nem jellemző az intézmény hatékony működése. A helyi önkormányzatok társulására vonatkozó kereteket az Ötv. rögzíti, az ágazati törvény felhatalmazásától függetlenül tehát a társulás más célra történő létrehozására is lehetőség van.

Szintén a Tftv. felhatalmazása alapján jöttek létre a területfejlesztési, –rendezési, illetve vidékfejlesztés feladatok ellátására a megyei és térségi fejlesztési tanácsok.

A kapcsolódó stratégiai dokumentumok iránymutatásai egyöntetűen megfogalmazzák azt az elvárást, hogy a tájvédelem, a –tervezés és a –kezelés a szakértők közreműködése mellett a lehető legnagyobb

társadalmi részvételi támogatással történjen. Ezzel összhangban a civil szereplők mellett elengedhetetlenül fontos a megyei és települési önkormányzatok közösség-szervező, tájékoztató feladatköre, azaz a részvételi tervezés helyi végrehajtásának koordinációja.

Területi és települési szinten jelentős koordináló, véleményező, illetve döntéshozó hatáskörrel rendelkeznek az önkormányzati és állami főépítészek, illetve a helyi hatóságai – ezen belül például természetvédelmi hatóságai – feladatokat ellátó jegyzők.

1.6. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer szempontjából releváns tervezési környezet feltárása¹

A magyar területiséggel kapcsolatos tervezés országos és térségi szinten a területi tervezésen keresztül valósul meg, amely – az általános európai gyakorlattól eltérően – markánsan szétválik területfejlesztésre (stratégiaalkotás és forráselosztás) és területrendezésre (műszaki tervezés és szabályozás). A területi szerveződés hangsúlya a megyéken van.

Az 1989-es rendszerváltás után az önkormányzatiság kialakulásakor a mintegy 3200 település mindegyike önálló önkormányzatot hozott létre, amelyek igen erős önrendelkezési jogosultságokat kaptak, sokszor megnehezítve a szubszidiaritás elvének megvalósulását. A hatást erősíti, hogy Magyarországon számos kistépelülés van, Európában az ötödik legelapróztottabb ország az egy településre jutó népesség számát tekintve (3100 fő/település). Az Ötv. értelmében települési önkormányzatok a községekben, a városokban, a járásszékhely városokban, a megyei jogú városokban és a fővárosi kerületekben működnek. A fővárosi önkormányzat települési és területi önkormányzatnak is minősül. A megyei önkormányzat pedig területi önkormányzat, amely törvényben meghatározottak szerint területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el.

A megyék és az önkormányzatok között létezik még egy ún. járási térszervezési szint. A járások az államigazgatási ügyek intézését és a közigazgatási információk hozzáférését segítik, hozzájárulva az állam és a lakosság közötti jobb kommunikációhoz, a területi demokrácia megvalósulásához, területi tervezés szempontjából viszont nincs feladata.

A hazai területfejlesztési/területrendezési településfejlesztési, környezetvédelmi jogszabályok az egyes tervtípusok egyeztetése, társadalmi nyilvánosságának biztosítása tekintetében megfelelnek az EU-elvárásoknak. A területi demokrácia alapját adja, hogy mind a települési képviselőtestületet, mind a megyei döntéshozókat (a közgyűlés tagjait) a választópolgárok közvetlenül választják listás szavazás alapján. Az új önkormányzati törvény megjeleníti a jóhiszemű joggyakorlás és az együttműködés elvét. A törvényekben előírt közösségi részvétel – a jogszabályok műfaji sajátosságainak megfelelően – azonban csak a minimum kritériumok meghatározására szorítkozhat, lehetőséget adva a jogalkalmazónak az érdekeltek mélyebb bevonására.

¹ A fejezet a „A hazai integrált tervezés koncepciója és metodikai javaslatai” (Lechner Tudásközpont, 2015) és az „Országgyűlési jelentés a területi folyamatokról valamint azok érvényesüléséről” (Lechner Tudásközpont, 2016) felhasználásával készült.

A területi tervezés céljai és feladatai

A területfejlesztés és területrendezés céljait a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény határozza meg. Ez alapján a területfejlesztés és területrendezés céljai:

- *az ország valamennyi térségében a szociális piacgazdaság kiépítésének elősegítése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, az innováció térbeli terjedésének elősegítése, a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térbeli szerkezet kialakítása;*
- *a főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti – az életkörülményekben, a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló – jelentős különbségek mérséklése és a további válságterületek kialakulásának megakadályozása, társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében;*
- *az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése;*
- *a nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése.*

Ebből adódóan a területi tervezést érintő feladat a fejlesztési koncepciók, programok és területrendezési tervek kidolgozása. Feladat továbbá a térségi és helyi közösségek kezdeményezéseinek összehangolása az országos célkitűzésekkel; a határ-menti (különösen a hátrányos helyzetű határ-menti) térségek összehangolt fejlesztésének elősegítése. A területfejlesztés feladatai közé tartoznak különösen a térségi erőforrásokat hasznosító fejlesztéspolitika kidolgozása, összehangolása és érvényesítése. A fejlesztési koncepciók és programok térbeli, műszaki-fizikai rendszerét meghatározó területrendezés feladata a környezet terhelését, terhelhetőségét és a fejlesztési célokat figyelembe vevő területfelhasználásnak, az infrastrukturális hálózatok területi szerkezetének, illetve elhelyezésének – az ágazati koncepciókkal összhangban történő – meghatározása; az országos és térségi, továbbá a területrendezési célokból fakadó településrendezési célok összehangolása. Más szóval a területrendezési tervek a területfejlesztés környezeti, társadalmi és gazdasági céljaival összehangolt, hierarchikusan egymásra épülő, műszaki és ökológiai szempontok alapján készített tervek, amelyeknek alapvető feladata a térszerkezet meghatározása, és a térségi területhasználat szabályozása. Feladatuk továbbá a területfejlesztés lehetőségeinek és korlátainak meghatározása a természeti és épített környezeti értékek védelmének biztosítása mellett.

A területi tervezés rendszere, feladat- és hatáskörök

A területfejlesztésről, és –rendezésről szóló törvény meghatározza a területi tervek típusait. A területfejlesztésnek és területrendezésnek jól körülhatárolható feladatai vannak, de az ország területileg kiegyenlített fejlődése érdekében összehangolt tevékenységként kell azokat értelmezni. A területfejlesztési koncepció olyan az ország, illetve egy térség átfogó távlati fejlesztését megalapozó és befolyásoló tervdokumentum, ami meghatározza a térség hosszú távú, átfogó fejlesztési céljait,

továbbá a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket, információkat biztosít az ágazati és a kapcsolódó területi tervezés és a területfejlesztés szereplői számára. A koncepció alapján kerül kidolgozásra a területfejlesztési program a területfejlesztési koncepció alapján pedig a középtávú cselekvési terv, amely stratégiai és operatív programokra épül. Az ország, illetve egyes térségek műszaki-fizikai szerkezetét a területrendezési terv határozza meg, illetve befolyásolja. Biztosítja a területi adottságok és erőforrások hosszú távú, illetve nagytávú hasznosítását és védelmét, az ökológiai elvek érvényesítését, a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését és a területfelhasználás rendszerét, optimális hosszú távú területi szerkezetét.

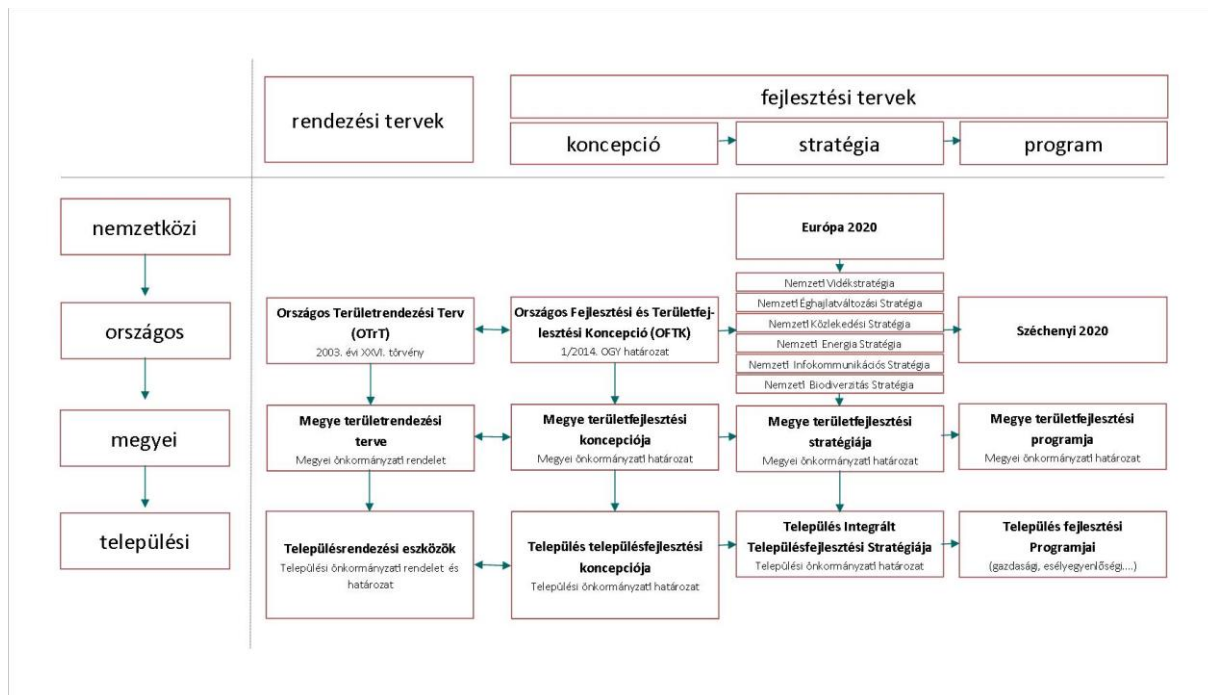
A legmagasabb szinten, a Kormány előterjesztésére az Országgyűlés által határozattal kerül elfogadásra az ország területfejlesztési koncepciója, törvénnyel az Ország Területrendezési Terve és a kiemelt térségek területrendezési tervei (Budapesti Agglomeráció, Balaton Kiemelt üdülőkörzet). A kiemelt térségekre vonatkozó területfejlesztési koncepciókat és programokat a Kormány fogadja el.

A területfejlesztés és területrendezés összehangolását célozta, hogy a két szakág országos szintű terve közel egy időben került elfogadásra: az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény (OTrT-törvény) módosítását 2013 decemberében, a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról szóló 1/2014. OGY határozatot 2014 januárjában fogadta el az Országgyűlés. A két tervezés összehangolása érdekében az OTrT-törvény az OTrT felülvizsgálatát is a korábbi 5 év helyett 7 évben határozta meg.

Az OTrT a törvényben meghatározott feladatoknak eleget téve, a léptéknek megfelelő mélységben az ország egészére határozza meg a területhasználatra és az infrastruktúra-hálózatok térbeli rendjére vonatkozó jövőképet, és az annak elérését szolgáló szabályokat. Az országos szinten, illetve országos érdekből meghatározott irányelvek és szabályok megszabják a kiemelt térségek és megyék területrendezési terveinek, és így közvetve a települések rendezési eszközeinek és helyi építési előírásainak mozgásterét is. Az országos terv olyan keretterv, amelynek előírásai az alacsonyabb szintű területrendezési terveken, valamint a településrendezési eszközökön keresztül érvényesülnek.

A tervhierarchia

A térségi fejlesztési programok, a központi, ágazati és a térségi elképzelések összehangolásában, az országos, az országos jelentőségű, valamint az országhatárokon átnyúló infrastruktúratervezés (létesítmények, hálózatok elhelyezése) összehangolásában az Országos Területfejlesztési Tanács működik közre. A tanács szavazati joggal rendelkező tagjai (megyei önkormányzatok, minisztériumok, közttestületek és érdekszövetségek) mellett társadalmi szervezetek is részt vesznek, tanácskozási joggal. Így az országos környezetvédelmi és természetvédelmi szervezetek egy-egy állandó képviselője, a nők és férfiak esélyegyenlőségéért küzdő országos szervezetek egy állandó képviselője; illetve a napirendtől függően további meghívottak.

A kormányon belül a miniszterek részt vesznek a területfejlesztési koncepciók és programok, a területrendezési tervek feladatkörüket érintő munkarészeinek kidolgozásában és érvényesítésében. Más-más miniszter felelős a fejlesztési- és rendezési tervezésért.

A területrendezésért felelős miniszter kidolgozza az ország, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervét, valamint a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervét; a határ menti térségek országhatáron átnyúló, közös területrendezési terveit; összehangolja a területrendezési terveket, elősegíti a területrendezési és a településrendezési tervek összhangját. A területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter kidolgozza az országos fejlesztési koncepciót, valamint az országos területfejlesztési koncepciót, összehangolja az országos és a térségi területfejlesztési koncepciókat és programokat; elősegíti a területfejlesztési koncepciók és programok összhangját.

A területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter, a területfejlesztésért felelős miniszter és a Miniszterelnöki Hivatal vezető államtitkár, valamint a miniszterelnök alkotja a Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottságot. Ez a testület dönt minden olyan EU-s projektről, aminek támogatási igénye

megaladja az egymilliárd forintot, jóváhagyása kell az úgynevezett operatív programok és akciótervek elfogadásához és módosításához.

Területi szinten a választott testülettel rendelkező megyei önkormányzat elkészíti és elfogadja a megyei fejlesztési koncepciót, programot és területrendezési tervet. Koordinálja a megye települési önkormányzatai felkérése alapján a települések fejlesztési tevékenységét, együttműködik a megyei jogú város önkormányzatával és az érintett települések önkormányzataival a településrendezési tervek összehangolása érdekében. Előzetesen véleményezi az országos, térségi valamint a megyét érintő ágazati fejlesztési koncepciókat és programokat, továbbá a területét érintő területrendezési terveket.

A megyei önkormányzat feladatainak ellátásában együttműködik a települési önkormányzatokkal, a megye fejlesztésében közvetlenül és közvetve közreműködő területi államigazgatási szervekkel, az érdekelt civil és szakmai szervezetekkel. A megye területén működő bírósági nyilvántartásba vett területfejlesztési, környezetvédelmi, természetvédelmi civil szervezetek, valamint a nők és férfiak esélyegyenlőségéért küzdő szervezetek a területfejlesztést érintő kérdések megtárgyalására egyeztető fórumot hozhatnak létre, egyidejűleg jelezve a megyei önkormányzatnak együttműködési szándékukat. Az egyeztető fórum véleményét az adott napirend tárgyalásakor ismertetni kell.

A megyei önkormányzatok döntéshozatalát az érintett megyék közgyűlési elnökeiből álló regionális területfejlesztési konzultációs fórum hangolja össze. A megyei közgyűlés és a – megye területén működő – megyei jogú város(ok) közgyűlése(i) pedig megyei területfejlesztési konzultációs fórumot működtetnek.

A területi tervek egyeztetése, a közösségi részvétel keretei

A közösségi tervezés egy kommunikációs folyamat a döntéshozó és a különféle érdek- és értékközösségek, illetve képviselőik között. E folyamat legfontosabb célja, hogy az érintettek a területi terveket a lehető legnagyobb mértékben a magukénak érezzék. Az együttműködésre való nyitottsággal kialakul egy bizalmi légkör, ami segítséget nyújt a felmerülő problémák megoldásában. A területi tervezés kritikus pontja a döntés, amelyben a tervező a döntéshozó és a különböző érdekcsoportok közötti konszenzust rögzíti a tervben. A részvételi folyamatot a konkrét társadalmasítási események dokumentálása és ezek visszacsatolása kíséri – ezt a szereplők bizalmának fenntartása megköveteli.

Az Országgyűlés törvénnyel vagy határozattal fogadja el a hozzá tartozó tervdokumentumokat. Ennek folyamatát a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló 2010. évi CXXXI. törvény is szabályozza. Alapelvei közé tartozik, hogy a társadalmi egyeztetés során biztosítani kell, hogy a véleményezési folyamatban a véleményeknek – különös tekintettel a hátrányos helyzetű, társadalmi-gazdasági szempontból marginalizált csoportok véleményére – a lehető legszélesebb köre jelenjen meg. A társadalmi egyeztetésre bocsátásért, annak lefolytatásáért és a beérkezett vélemények feldolgozásáért a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter tartozik felelősséggel.

Az egyes területi tervek egyeztetését a területi terv kidolgozásáért felelős szerv végzi (218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól).

A rendelet a területfejlesztés terén hangsúlyosan kezeli a közösségi részvételt. A tervezési folyamathoz illeszkedő módszertani előírásokat is tartalmaz, melyek integrálják a közösségi tervezés néhány alapvető megközelítését is (lásd például az ún. partnerségi terv készítése). A területi tervezés munkarészeként kidolgozandó partnerségi terv a részvételi tervezési (társadalmasítási) folyamat menedzselésének eszköze. Meghatározza a részvételi folyamat átfogó célját és várható hatásait, specifikus céljait, stratégiáját és végül a folyamat megvalósulásának menetét és operatív eszközeit. A folyamat közben tarthatósága, eredményeinek kontrollálhatósága érdekében tartalmazza a folyamat szervezeti kereteit, infrastrukturális, pénzügyi és humán erőforrás feltételeit, tartalmi lépéseit, az egyes lépések célját és módszereit, a visszacsatolás és folyamatkövetés módszerét és eszközét, továbbá a folyamat ütemezését.²

Az országos, kiemelt térségi területfejlesztési koncepciók és programok esetében a véleményezésre jogosultak közé tartoznak az ágazatok (miniszterek), dekoncentrált szervek (kormányhivatalok), önkormányzati érdekszövetségek, országos hatáskörű szervek, térségi szereplők (megyék, megyei jogú városok, térségi tanácsok) egyeztető fórumok (Országos Területfejlesztési Tanács, Országos Környezetvédelmi Tanács), tudományos élet (MTA, KSH). A megyei tervek esetében a fenti szereplők szűkebb körben vonandók be az egyeztetésbe. A véleményezésre 45 napot kell biztosítani.

A területrendezési terveknél a fentiekben leírt egyeztetési kör további dekoncentrált szervekkel (, pl. erdészet) egészül ki, a megyék esetében a települési önkormányzatokkal együtt. Az országra, a határ menti térségekre, megyékre vonatkozó területrendezési tervet meg kell küldeni a szomszédos országok területrendezésért felelős miniszterének, ill. a megyének megfelelő közigazgatási egységei részére.

Országos területi tervek tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer szempontjából releváns tartalmi

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció

Az Országgyűlés az 1/2014. (I. 3.) számú határozatával elfogadta a „Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról” című dokumentumot (a továbbiakban OFTK).

A tájkarakter témakörét a területfejlesztés is több ponton érinti, a középtávon megvalósítani szükséges környezetstratégiai feladatokon belül például az alábbi keretek között:

„... az épített környezet értékeinek és a természeti erőforrások védelme, természet- és tájvédelem, környezetvédelem, örökségvédelem, a települési környezet védelme és élhetőbbé tétele, a kedvező

² Komárom-Esztergom megye TFK, Partnerségi terv, Város-Teampannon Kft. 2012

táji adottságok megőrzése, a táj szerkezetének és karakterének kedvezőtlen irányú változásának lassítása, megállítása”

A területi specifikus célok között

„A kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése esetében beavatkozási területként nevesíti a táji értékekre és a tájkarakterre alapozott térségfejlesztést.”

A stratégiai erőforrások megőrzésének, fenntartható használatának szakpolitikai feladatai keretében megfogalmazott fejlesztéspolitikai feladatok között:

„A táji sokféleség kataszterszintű nyilvántartása (a tájak számbavétele, a tájakra gyakorolt hatások elemzése, a tájak állapotának monitoringja, a változások nyomon követése).

Az egyedi tájértékek és a kedvező tájkarakter-elemek megőrzése.,,

Nagy jelentőségű, hogy az ország fejlesztési terve, amely alapvetően a gazdasági fejlesztés körében értelmezi az ország fejlődési irányait, értelmezi és értékeli a tájakat, mint stratégiai erőforrást, melynek egyik kiemelt jellemzőjeként említi a tájkaraktert. Hasonlóan a Biodiverzitás Stratégiához a tájak sokféleségének megőrzését biztosító eszköznek tekinthető.

Az OFTK felülvizsgálata 2017-ben kezdődik, ezért fontos a szakmai, közigazgatási és társadalmi egyeztetések során biztosítani a projektcélokhöz kapcsolódó tartalmi elemek fenntartását a következő tervezési ciklusban is.

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény

A területrendezés általános területfelhasználási és övezeti kereteit az Országos Területrendezési Terv (a továbbiakban OTrT) határozza meg. Meghatározza az ország szerkezeti tervét (területfelhasználás és műszaki infrastruktúra), az országos, a kiemelt térségi és megyei övezeteket, valamint az ezekre vonatkozó szabályokat. A területfelhasználás szabályai támogatják az erdő és a vízgazdálkodási területek kiterjedésének fenntartását, illetve az agrárterületek egyes elemeit (szőlő és gyümölcs termőhelyi kataszterbe sorolt területek), továbbá a műszaki infrastruktúra-hálózatot.

Az övezeti rendszer a területfelhasználás – elsősorban értékvédelmi alapú – differenciálását biztosítja:

- országos ökológiai hálózat,
- kiváló termőhelyi adottságú szántóterület,
- jó termőhelyi adottságú szántóterület,
- kiváló termőhelyi adottságú erdőterület,
- tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület,

- világörökségi és világörökségi várományos terület,
- országos vízminőség-védelmi terület,
- nagyvízi meder és a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése keretében megvalósuló vízkárelhárítási célú szükségtározók területe,
- kiemelt fontosságú honvédelmi terület.

Több olyan övezet is van, amely a tájkaraktert meghatározó egyes környezeti elemek védelmét szolgálja, azonban a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület az az övezet, amely delegáltan a tájjelleg (tájkarakter) helyi jellemzőinek, megőrzendő elemeinek, elemegyütteseinek, valamint a tájképi egység és a természeti adottságokhoz igazodó hagyományos tájhasználat védelmét szolgálja. Lehetőséget ad a települési önkormányzatok számára, hogy sajátos helyi szabályokat állapítson meg ennek érdekében, azonban nem határoz meg általános tiltásokat.

Az övezet alapvető célja a kedvező tájképi adottságok megőrzése, de a szabályozás tartalma túlmutat a vizuális megközelítésen, így ennek a projekt eredményei alapján történő továbbfejlesztése biztosíthatja az értékelési folyamat során megőrzendőnek ítélt tájkarakter-területek védelmét.

Kiemelt térségek területrendezési tervei

Magyarország két kiemelt térségére készül törvénnyel elfogadott területrendezési terv, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetre és a Budapesti Agglomerációra.

A **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének** elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról szóló 2000. évi CXII. törvény (a továbbiakban Btv.) egy sajátos, jellemzően értékvédelmi alapú tervezési rendszert teremtett, ahol a vízparti területekre vonatkozóan a tervhierarchia országos gyakorlatától eltérően a térségi területrendezési terv és a településrendezési terv közötti szinten a miniszteri rendeletben kihirdetett vízpartrehabilitációs-tanulmánytervek voltak hivatottak biztosítani a Balaton és parti sávja kiegyenlített és fenntartható használatát. A 2017. évi felülvizsgálat során azonban ez a köztes szabályozási szint beépül majd a törvényi szabályozásba.

A Btv. a területrendezési tervek között egyedi módon számos sajátos övezettel és területfelhasználási kategóriával él, amelyek szabályrendszere jóval részletesebb a többi területrendezési tervhez képest, hatásköre az egyedi eljárások, illetve az engedélyhez nem kötött tevékenységek körére is kiterjed. A szabályozás alapvetően értékvédelmi célú, ahol az erdők, a zöldterületek védelme, a környezetvédelem, a külterületi beépítés korlátozása, a tájképet zavaró létesítmények építésének korlátozása az elsődleges cél.

A táji adottságok és a tájkép védelme végigvonul az övezeti szabályozásokon. Az ökológiai hálózat és a tájképvédelmi övezet szabályozási rendszerében a tájszerkezet, a tájképi adottságok és a tájkarakter védelme is célként fogalmazódik meg. A térségi jelentőségű tájképvédelmi terület övezetének szabályai az alábbi eszközökkel élnek a tájkép védelmében:

- beépítésre szánt területek kijelölésének korlátozása,
- művelési ág váltás, művelésből való kivonás feltételekhez kötése,
- épületek, építmények elhelyezésének feltételekhez kötése,
- beépíthető telekméret minimalizálása,
- bizonyos tájképet zavaró létesítmények elhelyezésének kizárása.

A **Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény** (a továbbiakban Aggtv.) a térségben jelentkező magas beépítési igény szintén sajátos területhasználati és övezeti eszközökkel él. A zöldfelületi rendszer (zöldinfrastruktúra) védelme érdekében meghatározza a magas zöldfelületi arányú települési térséget és a nagy kiterjedésű zöldterületi települési térséget, amelyekbe az alacsony beépítettségű, illetve jelentős zöldfelületeket magába foglaló területek tartoznak.

Szabályozási rendszere igyekszik a beépítéseket a zöldterületek védelmével, a közszolgáltatások kiépítésének igényével összhangban hozni. Ilyen szabály például, hogy a városias települési térségben és a hagyományosan vidéki települési térségben új lakóterület, vegyes terület, gazdasági terület, illetve üdülőterület kijelölését a táj- és természetvédelmi, környezetvédelmi, erdővédelmi, valamint kulturális örökségvédelmi és árvízvédelmi szempontok figyelembe vételével enged, bár ennek egzakt határait nem tudja megállapítani. Ilyen szabály továbbá a települések közötti 200 méteres sáv megőrzése, beépítésre szánt területek kijelölése mellett zöldterület kijelölésének előírása.

A településfejlesztés és rendezés célja, általános követelményei és szabályai

A településrendezés és a településfejlesztés a helyi önkormányzatokról szóló törvény (2011. évi CLXXXIX. törvény (Ötv.)) értelmében:

„a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó feladatok közé tartozik.”

Ezt megerősíti az Étv. (az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény) is, amely úgy fogalmaz, hogy a települési önkormányzat:

„az épített környezet, a település tervszerű alakítása és védelme érdekében településfejlesztési és településrendezési feladatokat lát el.”

A települési önkormányzatok az építésügyi feladataik ellátására társulhatnak, így társulásban készíthetnek el településrendezési eszközöket, amelyeknek az egyes településekre vonatkozó részeit az érintett képviselő-testületek külön-külön fogadják el.

Szintén az Étv. határozza meg azt, hogy a településfejlesztés és a településrendezés *célja*:

- a lakosság életminőségének és a település versenyképességének javítása érdekében a fenntartható fejlődést szolgáló településszerkezet és a jó minőségű környezet kialakítása,
- a közérdek érvényesítése az országos, a térségi, a települési és a jogos magánérdekek összhangjának biztosításával
- , a természeti, táji és építészeti értékek gyarapítása és védelme,
- valamint az erőforrások kíméletes és környezetbarát hasznosításának elősegítése.

A törvény összefoglalóan meghatározza a fejlesztés és rendezés *alapvető követelményeit* és *általános szabályait* is. Az alapvető követelmények közé tartozik, hogy a településen biztosítani kell a területek közérdeknek megfelelő felhasználását a jogos magánérdekekre tekintettel. Ennek során több tényezőt is figyelembe venni:

- demográfiai változások, ezzel összefüggésben a lakásszükségletet,
- a népesség fizikai, szellemi és lelki igényeit,
- az oktatás, a kultúra, a sport, a szabadidő és az üdülés lehetőségeit,
- a helyi identitás erősítését, a kulturális örökség megőrzését,
- a népesség megélhetését biztosító gazdasági érdekeket,
- a helyi társadalmi-gazdasági és infrastrukturális egyenlőtlenségek csökkentését,
- megfelelő színvonalú közlekedés kialakítását,
- egészséges és biztonságos lakó- és munkakörülményeket,
- történeti vagy településképi jelentőségű településrészeket és az építészeti és régészeti örökséget, az értékes építmények és tájrészletek látványát valamint a kilátás védelmét,
- akörnyezet-, a természet- és a tájvédelem szempontjait,
- a tájhasználat, a tájszerkezet és a tájkép formálásának összehangolt érdekeit,
- a területtel és a termőfölddel való takarékos gazdálkodást,
- a természeti adottságok gyógyászati hasznosításának elősegítését és védelmét,
- a honvédelem, a nemzetbiztonság és a katasztrófavédelem érdekeit,
- az ásványvagyon-gazdálkodást,
- az infrastrukturális erőforrások optimális kihasználását,
- a zöldfelület-, környezet- és természetkímélő fejlesztések támogatását.

Fontos követelmény továbbá – a település teljes közigazgatási területét érintően –, hogy az árvíz, belvíz, csapadékvíz elvezetése biztosított legyen, illetve a vizek részbeni összegyűjtése és helyben tartása is figyelembe veendő a helyi adottságok és a lehetőségek szerint. Azújonnan beépítésre szánt területek kijelölése úgy történjen, hogy a település területének biológiai aktivitás értéke nem csökkenhet, továbbá figyelembe kell venni, hogy a kijelölés csak átlagosnál gyengébb minőségű termőföldet érintsen. A szomszédos települések beépítésre szánt területeinek összenövését el kell kerülni.

A készítés – kidolgozás – elfogadás folyamatát, valamint a tervtípusok tartalmi követelményeit az ún. „Települési Kódex” (314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről), további településrendezési követelményeket – a településszerkezeti terv területfelhasználási egységei és azok övezeti tagozódása, helyi építési

szabályzat kidolgozását segítő előírások – pedig az „OTÉK” (253/1997. (XII.20.) Korm. rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről) tartalmazza.

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény

A törvény magába foglalja a települési tervek és az általános építési tevékenység keretszabályait. Ez a jogszabály hivatott arra is, hogy a települési zöldfelületi rendszerrel kapcsolatos keretszabályokat, valamint a részletszabályainak kidolgozására való felhatalmazást megállapítsa, ez a szabályozási kör azonban a hatályos szabályozási rendszerben igen hiányos.

Az Étv. tehát lefedi a legintenzívebb tájalakító tevékenységeket, vagy azok területi elhelyezkedését meghatározó tervezési eszközök legnagyobb százalékát. Fontos ezért, hogy e folyamatok szabályozási keretei előírják a táj védelmének, kezelésének és fejlesztésének Tvt.-vel és az Európai Táj Egyezményrel összhangban meghatározott szempontjait.

A településfejlesztés és a településrendezés célja és alapvető követelményei között szerepel a természeti, táji és építészeti értékek gyarapítása és védelme. A közérdek magánérdekkel szembeni érvényesítése érdekében meg kell őrizni egyebek mellett az értékes tájrészlet látványát (rálátás), továbbá az ingatlanról feltáruló kilátás védelmét, érvényesíteni kell a tájvédelem szempontjait és a tájhasználat, a tájszerkezet és a tájkép formálásának összehangolt érdekeit.

A településfejlesztési koncepció és az integrált településfejlesztési stratégia feladatai közé tartozik, hogy javaslatot tegyen egyebek mellett a táji, természeti és ökológiai adottságok fenntartható hasznosítására.

A településrendezés feladata, hogy a település területének, telkeinek felhasználására és az építés helyi rendjére vonatkozó szabályok kialakításával biztosítsa a település, településrészek megőrzésére érdemes jellegzetes, értékes szerkezetének, beépítésének, építészeti, természeti és tájképi arculatának védelmét.

A helyi építési szabályzat sajátos helyi követelményeket, jogokat és kötelezettségeket határoz meg a település közigazgatási területének felhasználásával és beépítésével, továbbá a környezet természeti, táji és épített értékeinek védelmével kapcsolatban. Beépítésre nem szánt területen új építményt építeni, meglévő építményt átalakítani, bővíteni, rendeltetését vagy használati módját megváltoztatni csak akkor szabad, ha az nem érinti károsan a környezet természeti, táji és építészeti értékei védelmének érdekeit.

Az építmény elhelyezése során biztosítani kell a természetvédelem sajátos követelményeit, beleértve a tájjelleg (tájkarakter) védelmének szempontjait is. Mind az építmény elhelyezése, mind pedig a külső megjelenését befolyásoló kialakítása, átalakítása, bővítése, felújítása, helyreállítása során különös figyelmet kell fordítani a településkép, a tájkép a beépítési vagy az építészeti jellegzetesség és látvány, a helyi jelleg védelmére, az épített örökség védett értékeinek érvényesülésére.

A településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény

A településkép védelmének szabályozási igényét az az építésügyi deregulációs folyamat hívta életre, amely a településrendezési eszközök tartalmára vonatkozóan nagyobb szabadságot adott az önkormányzatoknak, valamint egyes építési tevékenységeket kivett az engedélyköteles tevékenységek köréből. A 300 m²-nél kisebb alapterületű lakóépületek esetében az építési hatósági eljárás lefolytatása nincs előírva, ugyanakkor védett természeti területeken az építési hatósági eljárás helyett a Tvt, 38. §-a értelmében természetvédelmi engedély beszerzése szükséges, amennyiben az építési tevékenység a terület jellegének megváltoztatásaként értelmezhető.

A dereguláció után szükségessé vált egy olyan szakmai és jogi eszköz kidolgozása, amely a hatósági és jogalkotási lehetőségek helyett más módon teszi lehetővé, hogy a helyi önkormányzat – szakmai megalapozottságú dokumentumok segítségével – hatást gyakorolhasson a település bel- és külterületi képének alakulására. A törvény értelmében a településkép védelmének értelmezése kiterjed a táji értékek megőrzésére is.

A településkép védelmének eszközei a településképi arculati kézikönyv, valamint a településképi rendelet. A településképi rendeletek hatálya az építészeti kialakítás mellett kiterjed a „*zöldfelületek kialakításának módjára*”, „*a településszerkezet, táji környezet, településkarakter ... szempontjából meghatározó területekre*” is. A tájkarakter-típusok és –területek meghatározása jó szakmai inputot jelenthetne a kézikönyvek és a rendelet tartalmához, ugyanakkor a projektelelem és a kézikönyvek kidolgozásának ütemezése csak azok felülvizsgálatának szakmai támogatását teszik lehetővé. A településképi sajátos jogintézmények (véleményezés, bejelentés, kötelezés) és a tájékoztatás fontos csatornákat jelenthet majd a tájkarakter-rendszer érvényesítésében.

Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet (OTÉK)

Az OTÉK szabályozása kiterjed a településrendezési tervek tartalmi követelményeire, a telekalakításra és az épületek elhelyezésére vonatkozó keretszabályok megállapítására. A táj védelmére vonatkozó szakmai kereteket az Étv. megfogalmazza, az OTÉK egyes pontjain ennek konkretizálása, kiegészítése történik. Így például előírja, hogy:

- *a telekalakítás, építmény tervezése, elhelyezése, építése, vagy lebontása, továbbá az építmény rendeltetésének megváltoztatása során gondoskodni kell a település és a táj szerves kapcsolatáról, az építmény környezetbe illeszkedő elhelyezéséről, a település ökológiai rendszerének védelméről tájrészletek látványának (rálátás), valamint a telekről feltáruló kilátás védelméről;*
- *az építményeket csak úgy szabad elhelyezni, hogy azok együttesen feleljenek meg a településképi, illeszkedési, a környezet-, a táj- és természet- és a műemlékvédelmi követelményeknek, valamint a geológiai, éghajlati, illetőleg a terep, a talaj és a talajvíz fizikai, kémiai, hidrológiai adottságainak, illetőleg azokat ne befolyásolják károsan;*

- *építményt és annak részeit a helyszíni adottságok figyelembevételével kell megvalósítani úgy, hogy az építmény elhelyezési módja, beépítési magassága, homlokzata, tetőzete és azok kialakítása tegye lehetővé a településképet és a környezet előnyösebb kialakítását, a táj és településképet értékeinek érvényesülését;*
- *építészeti megoldásával járuljon hozzá a táj- és a településképet esztétikus alakításához;*
- *az építménynek meg kell felelnie a természeti erőforrások fenntartható használata alapvető követelményeinek.*

Az építmények létesítési előírásairól szóló IV. fejezet 2012. évi módosításakor kiegészült a *Természeti erőforrások fenntartható használatára* vonatkozó általános feltételekkel. Ezen belül rendelkezik arról, hogy az építmény és annak részeinek tervezése, megvalósítása és bontása során törekedni kell az ökológiai értékek védelmére, amely magában foglalja a védett természeti területek és értékek megőrzését, az épített környezet és az élővilág harmóniájának megteremtését.

Jelentős tájalakító hatása lehet az OTÉK 2016. évi módosításának, amely a beépítésre nem szánt egyes övezetekben (pl. mezőgazdasági terület) a megengedett maximális beépítési arányt 5%-ról 10%-ra növelte.

A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban Kr.)

Hasonlóan az OTÉK-hoz a településrendezés cél- és feltételrendszerének Étv.-ben rögzített kereteit egészíti ki néhány általános szempontrendszer a Kr. keretében:

- *a településszerkezeti tervben kell megállapítani a táj, az épített és a természeti környezet alakításának és védelmének területfelhasználással összefüggő módját;*
- *a helyi építési szabályzat a településszerkezeti tervvel összhangban, a településképi követelmények kivételével, megállapítja – a táj, az épített- és a természeti környezet, valamint a környezeti elemek védelmével kapcsolatos területhasználati korlátozásokkal, továbbá az egyes területek felhasználásával, az azokon való építés rendjével és intenzitásával kapcsolatos előírásokkal – a helyi építési követelményeket, jogokat és kötelezettségeket.*

A Kr. meghatározza azon eseteket, amikor önálló helyi építési szabályzatot kell készíteni. Ezek körében említi a településszerkezetet, a természeti adottság, a tájhasználat, tájszerkezet védelme, az épített örökség, az építés vagy a rendeltetés szempontjából különös figyelmet igénylő területek szabályozási igényét.

A tartalmi követelményekre vonatkozó előírások között vannak a tájkaraktert érintő kötelező és nem kötelező elemek. A nem kötelező elemek közé tartozik például a megalapozó vizsgálat helyzetfeltáró munkarésének tartalmi rendszere, amely magába foglalja az alábbi kapcsolódó pontokat (1. melléklet):

- 1.12. A táji és természeti adottságok vizsgálata
- 1.12.1. Természeti adottságok
- 1.12.2. Tájhasználat, tájszerkezet
- 1.12.2.1. tájtörténeti vizsgálat
- 1.12.2.2. tájhasználat értékelése
- 1.12.3. Védett, védendő táji-, természeti értékek, területek
- 1.12.3.1. tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek
- 1.12.3.2. nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék
- 1.12.3.3. ökológiai hálózat
- 1.12.4. Tájhasználati konfliktusok és problémák értékelése

Szintén az elhagyható, összevonható tartalmi körbe tartozik a településfejlesztési koncepció tartalmi elemeként előírt, a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetre kiterjedően megfogalmazandó jövőkép, valamint alátámasztó javaslat rendszere, amely magába foglalja a következő kapcsolódó témákat is:

- a környezetalakítás terve, amely kiterjed egyebek mellett a településrendezési javaslatok és a táji, természeti, környezeti, épített örökségi, közlekedési és közmű elemek, javaslatok egymásra hatásának bemutatására szöveges és rajzi formában;
- védelmi és korlátozó elemek, ezen belül a – védőtávolságok,– táj és természetvédelmi elemek, területek,– kulturális örökségvédelmi elemek,– egyéb védelmi és korlátozó elemek;
- tájrendezési javaslatok, amely kiterjed egyebek mellett a tájhasználatra, tájszerkezetre vonatkozó, valamint egyéb tájvédelmi, tájképvédelmi és természetvédelmi javaslatokra.

Kötelező elemként szerepel azonban a településszerkezeti tervre vonatkozóan a szerkezeti tervlapra, valamint a leírásra vonatkozó alábbi tartalmi elemek alkalmazása:

- 1.3. Táji- és természetvédelmi elemek
- 1.4. A táj, az épített és a természeti környezet, valamint a környezeti elemek védelmével kapcsolatos korlátozások területi lehatárolása (megjelenítve a más jogszabállyal érvényesülő elemeket)
- 2.2. A tájrendezés és természetvédelem;

Szintén kötelező elemként szerepel a helyi építési szabályzat rendeleti előírásai között a táj és a természeti környezet védelmére vonatkozó előírások alkalmazása, valamint a rendelet mellékleteire vonatkozóan a tájrendezés és természetvédelem jogi védettségi kategóriának (Natura 2000 terület határa / területe, országos és helyi jelentőségű védett természeti területek, természeti értékek, az ökológiai hálózat területei, a tájképvédelmi célú övezetek, egyedi tájértékek), illetve ezen felül a természetközeli területek megjelenítése.

A 7. és 8. mellékletben szereplő sajátos jogintézmények (telepítési tanulmányterv, beépítési terv, közterület-alakítási terv) tartalmi követelményei azonban nem számolnak azzal a lehetőséggel, hogy

beépítés a tájra jelentős hatással lehet, így az arra vonatkozó körülményeket is vizsgálni kell.

A településképi védelméről szóló szabályok kidolgozása során a Kr. is kiegészült az erre vonatkozó elemekkel. Fogalomrendszerébe beépült a „településkarakter” fogalma az alábbiak szerint:

„az épített és a természeti környezet településképi jellemzőinek összessége, így a természetes környezet, a település megjelenése a tájban, a településszerkezet, a jellegzetes épülettípus, a tömegformálás, a homlokzati kialakítás, az anyaghasználat és növényzet;”

A Kr. értelmében az építészeti örökség helyi védelmének szakmai szabályairól szóló 66/1999. (VIII. 13.) FVM rendelet, valamint az annak alapján korábban készült helyi értékvédelmi rendeletek hatályon kívül helyezésével a településképi rendelet határozza meg a helyi védelem alatt álló építészeti örökséget, amelynek célja

„a település szempontjából hagyományt őrző, az ott élt és élő emberek, közösségek munkáját és kultúráját tükröző sajátos megjelenésű, a településképet meghatározó építészeti és táji érték védelme”.

A helyi értékvédelem területi és egyedi védelemből áll, ahol:

- a területi védelem kiterjed egyebek mellett a *„településszerkezet, a telekstruktúra, az utcavonal-vezetés, az utcakép vagy utcakép-részlet, továbbá a település- és tájkarakter elemek megőrzésére, értékóvó fenntartására és fejlesztésére”*
- az egyedi védelem pedig a *„jellegzetes, értékes, illetve hagyományt őrző építészeti arculatot, településkaraktert meghatározó valamely táj- és kertépítészeti alkotásra, egyedi tájértékre, növényzetre”* is.

A helyi védelem meghatározása egy olyan értékvizsgálat alapján történik, amely kiterjed a táji és természeti környezet vizsgálatára is.

A településképi arculat alapvetően meghatározza a tájkaraktert, ezért fontos, hogy ennek felmérése, szabályozása, és kommunikációja milyen tartalommal történik. A településképi arculati kézikönyv tartalmi követelményei között a Kr. értelmében megjelenik

- *a településképi, településkarakter;*
- *a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők;*
- *a településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával;*
- *a településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató, közterületek településképi útmutatója – utcák, terek, közparkok, közkertek.*

A Kr. rendelkezik a tartalmi elemek mellett az egyeztetési szabályokról is. Ennek fontos pillére, hogy az adatszolgáltatásban és a véleményezésben is közreműködik a tájjelleg, tájkarakter védelmének érvényesítéséért természetvédelmi vonalon felelős nemzeti park igazgatóság. Ez megfelelő adatbázis, területismeret és szakértő munkatárs rendelkezésre állása esetén nagyban hozzá tud járulni a ter

táJVédelmi, –kezelési és –fejlesztési tartalmának javításához. Bármelyik összetevő hiánya azonban megnehezíti a terv szakmai megalapozását.

A területek biológiai aktivitásértékének számításáról szóló 9/2007. (IV. 3.) ÖTM rendelet (a továbbiakban ÖTM rend.)

Az ÖTM rend. hivatott részletszabályokkal megalapozni az Étv. azon előírását, amely szerint új beépítésre szánt terület kijelölésével egyidejűleg a település közigazgatási területének biológiai aktivitás értéke az átminősítés előtti aktivitás értékhez képest nem csökkenhet. Ehhez meghatároz egy olyan pontozási rendszert, amely egyrészt a területfelhasználási egységhez, másrészt a zöldfelületi borítottsághoz rendeli a mérőszámokat. Miután a kompenzációt biztosító pontszámok elismerése jellemzően egy tervezett – ugyanakkor a tulajdonosok által sokszor nem támogatott – átsorolás vagy növénytelepítés alapján történik, a biológiai aktivitásérték fenntartásának igazolása általában a valóságban nem jelenti annak tényleges biztosítását.

A településfejlesztési és rendezési tervek

A fejlesztési típusú tervek közé tartozik a *településfejlesztési koncepció*, valamint az *integrált településfejlesztési stratégia*.

- *Településfejlesztési koncepció*: a település környezeti, társadalmi, gazdasági adottságaira alapozó, a település egészére készített, a változások irányait és a fejlesztési célokat *hosszútávra* meghatározó dokumentum.
- *Integrált településfejlesztési stratégia*: a településfejlesztési koncepcióban foglalt környezeti, társadalmi és gazdasági célok megvalósítását egyidejűleg szolgáló *középtávú* fejlesztési program.

A fenti fejlesztési típusú tervek kidolgozása a területfejlesztési koncepciók és programok, a szakpolitikai és területi koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek figyelembevételével kell, hogy történjen.

A *településrendezés eszközei* a *településszerkezeti terv* és az azzal összhangban elkészülő *helyi építési szabályzat (HÉSz)*. A HÉSz-hez, annak mellékletként készül(het) *szabályozási terv*. A településrendezési eszközöket a területrendezési tervek rendelkezéseivel összhangban kell elkészíteni.

- *Településszerkezeti terv*: a településfejlesztési koncepcióban foglalt célok megvalósítását biztosító, a település szerkezetét, a területfelhasználást és a műszaki infrastruktúra-hálózatok elrendezését meghatározó terv, amely a település teljes közigazgatási területére készül. A településszerkezeti terv hosszú távra határozza meg a település alakításának, védelmének lehetőségeit és fejlesztés területi irányait, ennek megfelelően az egyes területrészek felhasználási módját, a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeinek a település szerkezetét meghatározó térbeli kialakítását és elrendezését, az országos és térségi érdekek, a

szomszédos vagy a más módon érdekelt többi település alapvető jogainak és rendezési terveinek figyelembevételével a környezet állapotának javítása vagy legalább szinten tartása mellett.

- *Helyi építési szabályzat*: az építés rendjét a helyi sajátosságoknak megfelelően megállapító és biztosító települési (fővárosban a kerületi) önkormányzati rendelet, a Duna-parti építési szabályzat és a Városligeti építési szabályzat. Ez utóbbiak a csak a fővárosban érvényesíthető szabályzatok.

Az építés helyi rendjének biztosítása érdekében a települési önkormányzatnak az országos szabályoknak megfelelően, illetve az azokban megengedett eltérésekkel a település közigazgatási területének felhasználásával és beépítésével, továbbá

„a környezet természeti, táji és épített értékeinek védelmével kapcsolatos, a telkekhez fűződő sajátos helyi követelményeket, jogokat és kötelezettségeket helyi építési szabályzatban kell megállapítania.”

A fővárosnak a többi településtől eltérő önkormányzati rendszere miatt (kétszintű, fővárosi és kerületi önkormányzatok) a településrendezési eszközeit sajátos előírások szerint kell elkészíteni.

Koncepciót, stratégiát és településrendezési eszközöket akkor kell készíteni, ha azt jogszabály előírja, vagy ha azt a települési önkormányzat a település társadalmi, gazdasági, illetve környezeti helyzetében bekövetkezett változások, vagy új településfejlesztési szándék miatt indokoltnak tartja. Készítéskor a település méretét, sajátosságait és a településhálózatban betöltött szerepét, valamint a településre korábban készült terveket is figyelembe kell venni.

A településfejlesztési és a településrendezési eszközöket oly módon kell elkészíteni, hogy a koncepciót és a településszerkezeti tervet egymással tartalmi összhangban kell kidolgozni, a stratégia tartalmát pedig a koncepcióval összhangban és a településszerkezeti terv figyelembe vételével szükséges kimunkálni. A HÉSz (és a szabályozási terv) pedig a településszerkezeti tervre alapozva, azzal összhangban készül.

A készítési-elfogadási sorrend tehát a következőképpen állítható fel: koncepció -> településszerkezeti terv -> stratégia -> HÉSz.

Tartalmi követelmények

A fejlesztési és a rendezési eszközök *megalapozó vizsgálatának* (amely helyzetfeltáró, helyzetelemző, helyzetértékelő munkarészekből áll) azonos a tartalmi követelménye, tehát pl. a településfejlesztési koncepcióhoz elkészült megalapozó vizsgálat – szükség szerint aktualizálva – a településszerkezeti terv megalapozásához is szolgálhat. A fejlesztési és a rendezési eszközök további munkarészei már eltérőek.

A településfejlesztési koncepció elfogadásra kerülő munkarésze az alábbi fő tartalmi elemekből (fejezetekből) áll:

- *Jövőkép*
- *Célok*

- *Kiinduló adatok a további tervezési feladatokhoz*
- *Megvalósítás eszközei és azok nyomon követése (ez a munkarész csak akkor készítenőd el, ha nem készül stratégia)*

Az integrált településfejlesztési stratégia elfogadásra kerülő munkarésze az alábbi fő tartalmi elemekből (fejezetekből) áll:

- *Középtávú célok és azok összefüggései*
- *A megvalósítást szolgáló beavatkozások*
- *Anti-szegregációs program*
- *A stratégia belső összefüggései*
- *A stratégia megvalósíthatóságának főbb kockázatai*
- *A megvalósíthatóság eszközei és nyomon követése*

A településrendezési eszközök esetében a megalapozó vizsgálaton túl *alátámasztó javaslatot* is ki kell dolgozni az *elfogadásra (megállapításra) kerülő tervi munkarészekhez*. Az alátámasztó javaslat tartalma:

1. *A környezetalakítás terve*
  1. *Településrendezési javaslatok (csak a szerkezeti tervhez)*
  2. *A változással érintett területek összefoglalója és összefüggései (csak a szerkezeti tervhez)*
2. *Szakági javaslatok*
  1. *Tájrendezési javaslatok*
  2. *Közlekedési javaslatok*
  3. *Közművesítési javaslatok*
  4. *Környezeti hatások és feltételek*
  - *Hatályos településszerkezeti tervvel való összhang bemutatása (csak a HÉSz-hez)*
  - *Szabályozási koncepció (csak a HÉSz-hez)*
  - *Beépítési terv (csak a HÉSz-hez)*
  - *Környezeti értékelés*

A településszerkezeti terv elfogadásra kerülő munkarésze a szerkezeti lapból és a szerkezeti terv leírásából áll, továbbá tartalmaznia kell változásokat (beavatkozások, ütemezések), a település területi mérlegét, a területrendezési tervvel való összhang igazolását és a biológiai aktivitásérték számítás eredményét is. A helyi építési szabályzat (HÉSz) elfogadásra kerülő fő munkarésze a rendelet, amely általános előírásokat és részletes övezeti előírásokat tartalmaz, szükség szerint pedig egyes településrészek kiegészítő előírásait is. A HÉSz melléklete a szabályozási terv.

Az egyeztetés és elfogadás eljárási szabályai

A fejlesztési és a rendezési eszközök egyeztetésének és elfogadásának eljárási szabályaiban vannak közös elemek. Ilyen például az, hogy a dokumentum egyeztetését a polgármester a kezdeményezi, illetve folytatja le az érintettekkel, az államigazgatási szervekkel és az érintett területi és települési önkormányzatokkal (kivéve a településrendezési eszköz tárgyalásos eljárását). A koncepció, stratégia, ill. a településrendezési eszköz véleményezési eljárás lefolytatása nélkül nem fogadható el, kivéve a magasabb szintű jogszabály rendelkezésének változása miatti ellentétes – helyi önkormányzati – előírás hatályon kívül helyezése esetén. A lakossággal, érdekképviseleti, civil és gazdálkodó szervezetekkel, vallási közösségekkel történő véleményeztetés a helyi adottságoknak megfelelően, a feladat jellegének figyelembevételével, az önkormányzat által elfogadott partnerségi egyeztetés szabályai szerint történik. Ennek keretében dolgozhatók ki és alkalmazhatók a közösségi tervezés módszerei.

A fejlesztési típusú tervek esetében a koncepciónál előzetes tájékoztatást kell küldeni az egyeztetésben részt vevő valamennyi szereplőnek, ismertetve a tervezés tárgyát és az önkormányzati szándékokat. Az államigazgatási szervek erre válaszolva ismertetik követelményeiket, elvárásait és tájékoztatnak az ágazati elhatározásokról, és szolgáltatják a szükséges adatokat. Az érintett önkormányzatok (települési, megyei) ismertetik a koncepciót esetlegesen befolyásoló terveiket, a többi érintett pedig a partnerségi egyeztetésben meghatározottak szerint tehet javaslatot, észrevételt, adhat véleményt.

Az elkészült koncepció (és stratégia) a fentebbi egyeztetési körnek, 21 napos határidővel véleményezésre kerül kiküldésre, majd ez után történhet meg az önkormányzati testület általi, határozattal történő elfogadás. Az elfogadott dokumentumokat az önkormányzat honlapján közzé kell tenni. Az elfogadásról és a közzétételről értesítést kell küldeni az egyeztetési eljárás résztvevőinek.

A településrendezési eszközök egyeztetési eljárása

Az eljárás típusának meghatározása a „Települési Kódex”-ben foglalt követelmények szerint történik, a kidolgozást vagy módosítást megelőzően. Amennyiben az eljárás típusa nem határozható meg egyértelműen, a polgármester egyeztetést kezdeményez a kérdés eldöntésének érdekében az állami főépítési hatáskörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatalnál, amely az egyeztetés alapján javaslatot tesz az eljárás típusára.

A településrendezési eszközök készítése és módosítása során jellemzően *teljes eljárást* kell lefolytatni, amely

- o *előzetes tájékoztatási,*
- o *véleményezési,*
- o *végző szakmai véleményezési,*
- o *elfogadási és hatálybaléptetési szakaszból áll.*

Az előzetes tájékoztatási és a véleményezési szakasz hasonlóképpen zajlik, mint a településfejlesztési koncepció esetében. A véleményezésre itt 30 nap áll rendelkezésre. A vélemények elfogadásáról, vagy

el nem fogadásáról (indoklással) a képviselő testület dönt, majd a településrendezési eszköz tervezetét és a véleményezés során keletkezett dokumentumokat a polgármester elküldi a területileg illetékes állami főépítésznek végső szakmai véleményezésre. Az állami főépítész 21 napon belül záró szakmai véleményt ad, vagy – ha fennmaradt kérdések merülnek fel – egyeztetést kezdeményez az önkormányzattal és az érintett ágazati szervvel, és ezt követően adja meg a záró szakmai véleményt.

Egyszerűsített eljárás indulhat akkor, ha a rendezési eszköz kisebb módosítására kerül sor (pl. az infrastruktúra főhálózat nem változik, új beépítésre szánt terület nem kerül kijelölésre (kivéve, ha legalább 15 új munkahely létesítésével jár), valamint a módosítás nem szünteti meg zöld, vízgazdálkodási, erdő- és természetközeli területet. Egyszerűsített eljárásban csak véleményezési szakasz van, 15 napos határidővel, ezt követi az elfogadási és hatálybaléptetési szakasz.

Tárgyalásos eljárás indulhat az esetben, ha az

- o *a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházások megvalósításának gyorsításáról és egyszerűsítéséről szóló törvény hatálya alá tartozó ügy tárgyát képező építési beruházás megvalósítása miatt indokolt,*
- o *a Kormány által rendeletben kihirdetett veszélyhelyzet esetén, az érintett településen a veszélyhelyzet következményeinek a felszámolása vagy a további, közvetlenül fenyegető veszélyhelyzet megelőzése miatt indokolt,*
- o *magasabb szintű jogszabályi változás átvezetése, érvényesítése, valamint jogszabályi harmonizáció érdekében történik, vagy*
- o *elírás javítása, rajzi feldolgozásból, méretarányból adódó pontatlanság javítása érdekében történik.*

A tárgyalásos eljárásban a településrendezési eszközt a partnerségi egyeztetéssel egyidejűleg kell elkészíteni, majd annak lezárását követően a polgármester végső szakmai véleményezési szakasz lefolytatását kezdeményezi az illetékes állami főépítésznél, aki 5 napon belül egyeztető tárgyalást kezdeményez az eljárásban részt vevőkkel. A tárgyalás jegyzőkönyvével együtt küldi meg záró szakmai véleményét a polgármesternek. Az elfogadási és hatálybaléptetési szakaszban a településrendezési eszközt és az elfogadásról szóló jegyzőkönyvet a testületi elfogadó döntést követően 15 napon belül meg kell küldeni (vagy elektronikus elérhetőségét biztosítani) az állami főépítésznek és az eljárásban részt vett valamennyi államigazgatási szervnek, amelyek – ha jogszabályi ütközést észlelnek – haladéktalanul törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatását kezdeményezik.

Teljes eljárás esetén a településrendezési eszköz leghamarabb az elfogadástól számított 30. napon, az egyszerűsített eljárás esetén leghamarabb az elfogadástól számított 15. napon, tárgyalásos eljárás esetén az elfogadást követő napon léptethető hatályba.

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK

Egyeztetés és elfogadás folyamata (teljes eljárás)

Partnerségi egyeztetés szabályainak kidolgozása

Döntés: képviselő testületi határozat

1. előzetes tájékoztatási szakasz

- Előzetes tájékoztató kiküldése a rendezés alá vont területről, a rendezés célja, várható hatása (Felelős: polgármester)
- Kapják: államigazgatási szervek, megyei és szomszédos önkormányzatok, partnerek
- A fentiek: Észrevételeznek, adatot szolgáltatnak, javaslatot tesznek véleményt nyilvánítanak **21** napon belül

2. véleményezési szakasz

- A településrendezési eszköz tervezetének kiküldése (Felelős: pm.)
- Kapják: államigazgatási szervek, megyei és szomszédos önkormányzatok, partnerek
- A fentiek: írásos véleményt adnak **30** napon belül
- Vélemény-eltérés esetén : egyeztetés (Felelős: pm.)
- Vélemények ismertetése a képviselő testülettel, testületi döntés azok elfogadásáról, vagy el nem fogadásáról, döntés közzététele

3. végső szakmai véleményezési szakasz

- A településrendezési eszköz tervezete és valamennyi vélemény megküldés az állami főépítésznek (Felelős: pm.)
- Állami főépítész 21 napon belül záró szakmai véleményt ad, vagy egyeztető tárgyalást kezdeményez 15 napon belül , amelyre 8 napon belül meghívja az államigazgatási szerveket és a területi és szomszédos önkormányzatokat (szerkezeti terv esetén)
- Az állami főépítész az egyeztető tárgyalás után 8 napon belül záró szakmai véleményt ad

4. elfogadási és hatálybaléptetési szakasz

- Képviselőtestületi döntés (Településszerkezeti terv: határozat, HÉSZ: rendelet) (Felelős: pm.)
- A döntés (elfogadás) után a településrendezési eszköz megküldése 15 napon belül az állami főépítésznek és az államigazgatási szerveknek (Felelős:pm.)
- Hatályba lépés leghamarabb az elfogadástól számított 30. napon
- A településrendezési eszköz nyilvánossá tétele (Felelős: pm.)

INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA (ITS)

Egyeztetés és elfogadás folyamata

1.7. A tájkarakter szempontjából releváns szabályozási és támogatási rendszer a Közös Agrárpolitika alapján

A hazai tájak állapotát jelentős mértékben a legnagyobb területi arányban szereplő művelési ágak mindenkorai földhasználati viszonyai határozzák meg. Mivel a mezőgazdasági művelésben lévő területek aránya az évtizedek óta csökkenő tendencia ellenére továbbra is döntően meghatározza a hazai tájképet, az agrártáj állapotának és az azt befolyásoló tényezőknek az értékelése nem megkerülhető feladat a tájkarakter alapú tájértékelés megalapozásánál. Hazánkban napjainkban a mezőgazdasági művelés terület használatát és intenzitását számos egyéb tényező mellett talán a leginkább az EU Közös Agrárpolitikájának kifizetései határozzák meg. A területalapú támogatások és az ahhoz kapcsolódó adminisztratív elvárások a gyakorlati földhasználatot közvetlenül befolyásolják. A Közös Agrárpolitika szabályozásában számos helyen feltűnnek olyan elemek, melyek a tájak állapotát kedvező irányba befolyásolhatják, ugyanakkor esetenként különböző, sokszor indirekt okokra visszavezethetően nem ritka a kedvezőtlen hatások kiváltása sem. A továbbiakban a Közös Agrárpolitika tájvédelmi szempontból jelentősnek mondható elemeit mutatjuk be.

A Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot (HMKÁ), mint egyes tájelemek védelmét biztosító követelményrendszer

Az európai agrártámogatások rendszere jelentős változásokon ment, illetve megy keresztül az 1992 óta tartó reformsorozatban. A 2003-as évhez kötődik a közvetlen kifizetések szétválasztása a termeléstől és a termelési tényezőktől, valamint a kölcsönös megfeleltetés (KM) kötelezővé tétele (1782/2003/EK tanácsi rendelet).

A 2009-től Magyarországon is fokozatosan bevezetett, kölcsönös megfeleltetés (KM) egy komplex követelményrendszer, melyhez egyedi ellenőrzési és szankcionálási mechanizmus tartozik. Lényege, hogy a közvetlen kifizetések és bizonyos vidékfejlesztési, illetve borpiaci támogatások kedvezményezettjeként nyilvántartott mezőgazdasági termelőket az ellenőrzési rendszer követelményein keresztül ösztönzi arra, hogy a tevékenységükre vonatkozó különböző szabályokat (környezet- és természetvédelmi, állatjelölési, állatvédelmi stb.) betartsák. Ezeket a szabályokat a korábban alkotott, a KM-től függetlenül már létező (EU-s és nemzeti) jogszabályok tartalmazzák. A kölcsönös megfeleltetés csupán kiegészítő jelleggel igyekszik növelni a gazdálkodók környezettudatosságát és fokozni felelősségtudatukat az élelmiszer-előállításban.

A KM ellenőrzése kiterjed a támogatást igénylő földhasználó gazdaságának, mezőgazdasági létesítményeinek teljes területére – beleértve azokat a táblákat is, melyekre nem igényelt

támogatást. Az előírásokat és követelményeket az egész naptári év során be kell tartani.

A KM a következő két alapvető elemből áll:

- a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot előírásai (HMKÁ);
- jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények (JFGK).

A HMKÁ előírások célja a minimális gazdálkodási és környezetvédelmi előírások meghatározásával a mezőgazdasági földterületek jó mezőgazdasági és ökológiai állapotban tartása, valamint az éghajlatváltozásból adódó negatív környezeti hatások csökkentése. Az ellenőrző hatóság azt vizsgálja, hogy az érintett gazdálkodók betartják-e gazdaságuk teljes területén az 50/2008. FVM rendelet 1. számú mellékletében meghatározott előírásokat.

Tájképi elemek megőrzése

Mivel az uniós követelményeknek megfelelően kiemelten fontos feladat a táj jellegzetes elemeinek megőrzése, védelme, így Magyarország 2010-ben bevezette a tájképi jellegzetességek megőrzésére vonatkozó HMKÁ előírást (50/2008 FVM rendelet 1. számú melléklete). Ekkor a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerben (MePAR) lehatárolt kunhalmok és gémeskutak minősültek védendő tájelemnek. 2014-től a tájképi elemek kibővítésre kerültek a szántóval körülhatárolt fa- és bokorcsoportokkal. A 2015. évtől kezdődően már azok a fa-és bokorcsoportok is tájelemként vannak nyilvántartva, melyek szántóterülettel határosak, illetve a magányosan álló fák és a szántóterületen elhelyezkedő tavak is.

2016. évi induló MePAR adatok alapján, a védett tájképi elemek száma az alábbiak szerint alakulnak országos szinten:

kunhalom: 981 db

gémeskút: 3110 db

fa-és bokorcsoport: 27 627db

magányos fa: 11 871 db

kis tó: 1081 db

Kunhalmok megőrzése

A kunhalom kultúrtörténeti, kulturális örökségi, tájképi, illetve élővilág védelmi szempontból jelentős domború földmű, amely kimagasodó jellegével meghatározó eleme a tájnak. Nem természetes eredetű felszínformák, hanem emberi kéz alkotásai. Tájképi értékük mellett természetvédelmi

jelentőségüket növeli, hogy a szántóterületek gyűrűjében gyakorta utolsó „szigetként” őrzik a táj természetes állapotára jellemző élővilág elemeit. A kunhalmok a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény alapján természetvédelmi oltalom alatt állnak.

Az MVH az 50/2008. (IV. 24.) FVM rendelet alapján a MePAR-ban rögzített, tájképileg is jelentős (kiemelkedő) halmok megőrzését ellenőrzi. A kunhalom területe a mezőgazdasági tábla részét képezi, így az Egységes Kérelem keretében igényelhető kifizetések körében támogatható. A környező kultúra(k)tól függetlenül csak gyepesítéshez kapcsolódó talajmunka végezhető rajtuk. Területükön be kell tartani a HMKÁ előírásait (gyommentes állapotot kell biztosítani, meg kell akadályozni a fás szárú növények terjedését; tilos az égetés, túllegeltetés, gépi taposás stb.). A fentiek értelmében nem elvárás a gyepesítés, vagy a már a halmon található fák irtása. Az előírások betartásáért azon ügyfelek felelnek, akiknek tábláján a kunhalom a fizikai valóságban elhelyezkedik. Vitás esetben földhivatali bejegyzés alapján dönt az ellenőr. A kunhalmok jellemzően kör alakúak. Ettől kis számban, műtárgyak (pl.: szilárd burkolatú utak) metszése, vagy a körtől jelentősen különböző alakzat esetén tér el a lehatárolt rész.

Gémeskutak megőrzése

A gémeskút a MePAR-ban rögzített, a föld felszíne felett található vízkiemelő szerkezet, amely a kétkarú emelő elvén működik.

Az 50/2008. (IV. 24.) FVM rendelet előírásai alapján a gémeskutak megőrzése kötelező. Az ellenőrzés alapját a 2010. évben, az MVH ellenőrei által felmért referencia adatbázis képezi, kiegészítve az azóta végzett helyszíni ellenőrzések során feltárt kutakkal. Az ellenőrzés során a helyszíni ellenőrök azt vizsgálják, hogy a gémeskút, a referencia adatbázisban rögzített koordináták szerinti helyen megtalálható-e, valamint a referencia állapothoz képest károsodott-e. A referenciaállapot az állapot kód és a készített fényképek alapján rekonstruálható. A gémeskútra vonatkozó előírás nem tartalmazza a kút műszaki állapotának javítását, kizárólag a kút kiindulási állapotának megőrzését írja elő, így nem feltétel, hogy a kutat üzemeltesse a gazdálkodó.

Az állapot kódok jelentése:

- A.) A gémeskút működőképes, jó állapotban van. Minden része megtalálható és rendeltetészerűen használható (ha nincs benne víz, az nem befolyásolja a kút állapotát).
- B.) A gémeskút főbb szerkezeti eleme(i) csak kismértékben károsodtak, esetlegesen nem rendeltetészerűen használták (szemétlerakás), de ésszerű eszközökkel helyrehozható állapotban van a kút gödör és az emelő szerkezet, valamint az itató rész is, ha van.
- C.) A gémeskút főbb szerkezeti elemei nagymértékben károsodtak, romos állapotban van az

emelőszerkezet, súlyosan károsodott, hiányos (pl.: a gém hiányzik).

- D.) A gémeskút nem található, vagy csak a kútgödör található a térképen jelzett hely 50 méteres körzetében.

Fa- és bokorcsoportok megőrzése

A fa- és bokorcsoport a MePAR-ban meghatározott és feltüntetett, 100 - 5000 négyzetméter, jellemzően nem vonalas kiterjedéssel rendelkező, legalább 50%-ban fás szárú növényekkel borított terület, mely szántóval körülvett, vagy azzal határos.

Az előírás szerint a facsoportok vonatkozásában fenn kell tartani a rendeletben található fogalom szerinti állapotot, azaz a lehatárolt facsoportot nem lehet kivágni, eltüntetni. Mivel a fa-és bokorcsoportok – a kunhalmokhoz hasonlóan – területi kiterjedéssel rendelkező objektumok, ezért az egységes kérelem benyújtása során ugyanúgy kezelendők, mint a kunhalmok. Azaz, a területük támogatható terület és a bejelentett tábla részét képezik. Nem kell külön körberajzolni, valamint nem kell külön hasznosítást sem bejelenteni ezen objektumok vonatkozásában. A fa-és bokorcsoportok az egységes kérelem igénylésekor a térképi felületen láthatók. Megőrzésük azért is fontos, mert ökológiai fókuszterületként is beszámíthatók a zöldítési (az éghajlat és a környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtott) támogatás keretében.

Magányosan álló fa megőrzése

A MePAR-ban meghatározott és feltüntetett, szántóterületen található olyan egymagában álló fa, amely lombkoronájának átmérője legalább 4 méter.

A tájlelmékként nyilvántartott magányos fák kivágása nem megengedett.

Tavak megőrzése

A MePAR-ban meghatározott és feltüntetett, 0,01-0,5 ha területű, szántóval körülvett, nyílt vízfelületű vagy időszakosan jelenlévő, vizenyős, mocsaras, legfeljebb 10 m széles part menti vegetációval szegélyezett terület.

Tavak tekintetében oly módon kell biztosítani a védelmet, hogy a teljes naptári év során megfeleljenek a fenti definíciónak.

Fontos kiemelni, hogy ezen objektumok megőrzése azért is fontos, mert egyrészt a tábla részét

képezik és területük beleszámít a támogatható területbe, másrészt a zöldítési támogatás kapcsán ökológiai fókuszterületként is elszámolhatók (a 10/2015. FM rendelet alapján).

Teraszos művelés megőrzése

Terasz a MePAR-ban meghatározott és feltüntetett legalább 1 méter magas mesterséges tereplépcső. Ezek az építmények nemcsak a talajerózió kialakulása ellen védenek, hanem gyakran a táj jellegzetes képét meghatározó művi létesítmények is egyben.

Azokon a szőlőültetvényeken, ahol teraszos művelést alkalmaznak, a gazdálkodónak a kialakított teraszok megőrzésére kell törekednie annak érdekében, hogy azok megfeleljenek a talajerózió elleni védelemnek. Szakszerű karbantartással meg kell akadályozni a vízmosás által vájt árkok kialakulását és a teraszok egyéb megrongálódását. A rézsús teraszoknál összefüggő növényi borítottságot kell elérni, a támfalas teraszoknál pedig a támfal karbantartása elengedhetetlen. Ezen kívül gondoskodni kell a vízelvezetők karbantartásáról, valamint az eróziós talajleomosódás helyreállításáról.

A közvetlen kifizetésekhez kötődő zöldítés előírásainak tájkarakter szempontú elemzése

Jogszabályi háttér, alapvető szabályozás

A Közös Agrárpolitika (KAP) legutóbbi reformfolyamatának egyik legjelentősebb változása a közvetlen kifizetésekhez kapcsolódó ún. zöldítés bevezetése. A KAP reform és ezen belül a zöldítés jogszabályi alapját a *„közös agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről”* szóló 1307/2013/EU rendelet (továbbiakban: közvetlen kifizetés rendelet) teremti meg. A közvetlen kifizetés rendelet szerint a KAP reform célkitűzéseinek egyike az, hogy a közvetlen kifizetések kötelező elemeként működő, „környezetbarátabb” gazdálkodást ösztönző összetevője révén javuljon a gazdaságok környezeti teljesítménye.

A zöldítés lényege az, hogy a korábban egy összegben hozzáférhető egyszerűsített területalapú támogatást két részletben kaphatják meg a gazdálkodók, melyből az ún. zöld komponensre csak a zöldítési szabályok betartása esetén jogosultak. Így a gazdálkodóknak – a vonatkozó szabályozás alapján – a korábbival azonos mértékű kifizetésért cserébe többlet-vállalásokat kell tenniük, három, a közvetlen kifizetés rendelet alapján meghatározott területen.

A közvetlen kifizetés rendelet alapján meghatározott követelmények a következők:

Terménydiverzifikáció: A terménydiverzifikáció keretében a jogszabály célja a termesztett növények körének bővítése, tulajdonképpen a monokultúras növénytermesztés akadályozása. A vonatkozó szabályok alapján a 10 hektár fölötti szántóterületen gazdálkodóknak – adott évben – legalább két különböző növénykultúrát kell termesztelniük, míg a 30 hektár feletti szántóval rendelkezőknek legalább három féle növénykultúrát; ahol a legnagyobb területen termesztett növény a szántóterület legfeljebb 75%-át foglalhatja el, három növény esetén pedig a két legnagyobb területen termesztett növény együttesen nem teheti ki a szántóterület több mint 95%-át.

Az állandó gyepterületek fenntartása: A szabályozás részeként Magyarországnak 2015-ben meg kellett állapítani a teljes mezőgazdasági területhez viszonyított állandó gyeper arányt (referenciaarányt). A referenciaarány alapesetben nem változhat, ami az állandó gyepterületek védelme szempontjából mindenképpen jelentős lépés. Ha ez a referenciaarány a 2015. évet követően 5%-nál nagyobb mértékben csökken, akkor azoknak a gazdálkodóknak, akik feltörték a gyepterületüket, visszaállítási kötelezettségük keletkezhet. Vagyis az állandó gyepek fenntartása nem üzemenkénti kötelezettség, hanem országos szinten kell betartani, viszont az arányromlás esetében a visszaállítás az előre meghatározott eljárásrend szerint az egyes gazdálkodók kötelezettsége. A zöldítés megerősíti a hazánkban már egyébként is létező jogszabályi rendelkezéseket a Natura 2000 gyepterületek feltörésének tilalmára vonatkozóan.

Ökológiai jelentőségű területek fenntartása: A 15 hektár fölötti szántóterületen gazdálkodóknak a szántóterületük 5%-ának megfelelő kiterjedésű ökológiai jelentőségű területtel kell rendelkezniük. Az ökológiai jelentőségű területek fenntartására vonatkozó előírás betartása során a közvetlen kifizetés rendeletben és annak végrehajtási szabályozásában megállapított felszínborítási kategóriákat/termesztett növénykultúrákat kell kialakítani és megőrizni. A szabályozás megengedi, hogy a tagállamok a végrehajtási szabályokban meghatározottak körében – a területi adottságaik és a gazdálkodási körülmények függvényében – eltérő összetételű listából tegyék lehetővé a gazdálkodók számára az ökológiai jelentőségű területeik kialakítását. A hazai listában az alábbi ökológiai célterület típusok választhatók: parlag, terasz, fás sáv, magányos fa, fasor, fa- és bokorcsoport, táblaszegély, kis tó, vizes árok, kunhalom, gémeskút, vízvédelmi sáv (állóvíz), vízvédelmi sáv (folyóvíz), erdőszél (termeléssel), erdőszél (nem termeléssel), energiaerdő, erdősített terület, másodvetés, nitrogénkötő növények

A zöldítés tájvédelmi vetülete

Bár a zöldítés általános célja a mezőgazdasági üzem általános környezeti teljesítményének a javítása – különös tekintettel a biológiai sokféleségre, a talaj- és vízminőség javítására, a tájkép megőrzésére, valamint az éghajlatváltozás mérséklésével és az ahhoz való alkalmazkodással kapcsolatos

célkitűzések megvalósítására – az egyes elemek mezőgazdasági tájra vonatkozó relevanciája eltérő lehet. A terménydiverzifikáció intézkedés következtében elsősorban az egysíkú szántóföldi termelés szerkezet megbontása várható, melynek tájképi vonatkozásai hazánkban is jelentősek. Ismerve azt, hogy a hazai szántóföldi növénytermesztésre döntően a kalászosok, a kukorica és a napraforgó termesztése a meghatározó, a terménydiverzifikáció bevezetése a jó minőségű, magas terméshozamokkal jellemezhető agrártájak esetében is magában hordozza a tájkép mozaikosságának kedvező irányba történő változását.

Az állandó gyepterületek védelme hazánkban – elviekben – a zöldítés bevezetése előtt is részben érvényesült, elsősorban a Natura 2000 területeken, ahol a gyepterületek művelési ágának megváltoztatása engedélyköteles tevékenységnek minősül. Noha a Közös Agrárpolitika 2004. évi hazai bevezetését követően az állandó gyepterületek országos aránya nem csökkenhetett volna a KAP-hoz kapcsolódó jogszabályi háttér miatt, a statisztikai adatok az állandó gyepek kiterjedésének jelentős csökkenését mutatják. Ez különösen a KAP bevezetésének első időszakában a támogatási rendszer által erősített folyamat volt, mivel az első években a szántóterületeken magasabb támogatási összeget lehetett elérni az ún. termeléshez kötött (top-up) támogatásokkal. A gyepterületek általános csökkenéséhez emellett a zöldmezős beruházások és a mezőgazdasági területek erdősítésére vonatkozó támogatások is hozzájárultak. Ebben a folyamatban a zöldítés hasznos szabályozást hozott, a meglévő gyepterületek a gazdálkodók számára is értékessé váltak. Az emellett fennálló helyreállítási kötelezettség eredményeképpen kevéssé valószínű, hogy a továbbiakban a gyepterületek kiterjedésének tartós és jelentős mértékű csökkenésével kell számolni, így a zöldítés a hagyományos, extenzív módon hasznosított gyepek megőrzésével stabilizálja a korábban elindult kedvező folyamatot, megállítja a negatív tendenciát. Ezen keresztül – noha jellemzően a gyepek biodiverzitását és az éghajlatváltozás hatásainak csökkentésében betöltött szerepét emelik ki elsősorban – bizonyosan hozzájárul az agrártáj értékeinek megőrzéséhez is.

Az ökológiai jelentőségű területek tájvédelmi szempontból több oldalról vizsgálhatók. Ezen zöldítési elem magában hordozza a gazdálkodáshoz kötődő tájképi elemek széles körét. Bár a gazdálkodáshoz kötődő tájképi elemek közül több (pl. a kunhalom, gémeskút, parti sáv stb.) a kölcsönös megfeleltetés rendszerén keresztül korábban is a KAP keretében kötelezően megőrzendő táji elemnek minősült, a zöldítés ezt nyilvánvalóan megerősíti és ezáltal a gazdálkodót érdekeltté teszi a táji elemek fenntartásában. Az ökológiai jelentőségű területek más típusú tájképi relevanciája a terménydiverzifikációs intézkedéshez hasonlóan elsősorban a termesztett növénykultúrák körének bővülésében és a parcellaméret csökkenésében, illetve azokat tagoló az eredeti növényzetből meghagyott, ritkábban újonnan telepített gyepterület-, cserje- és erdősávok fennmaradásában, megújulásában valószínűsíthető.

Fontos hangsúlyozni, hogy valamennyi, a zöldítés keretében hozott intézkedés valamelyest

ellensúlyozza a hatékonyság növelésére és a terméshozamok maximalizálására törekvő intenzív mezőgazdaság térnyerését és áttételesen hozzájárulhat a táj hagyományos használatára – az okszerű tájgazdálkodáshoz – való visszatéréshez.

A zöldítés hatása a tájhasználatra

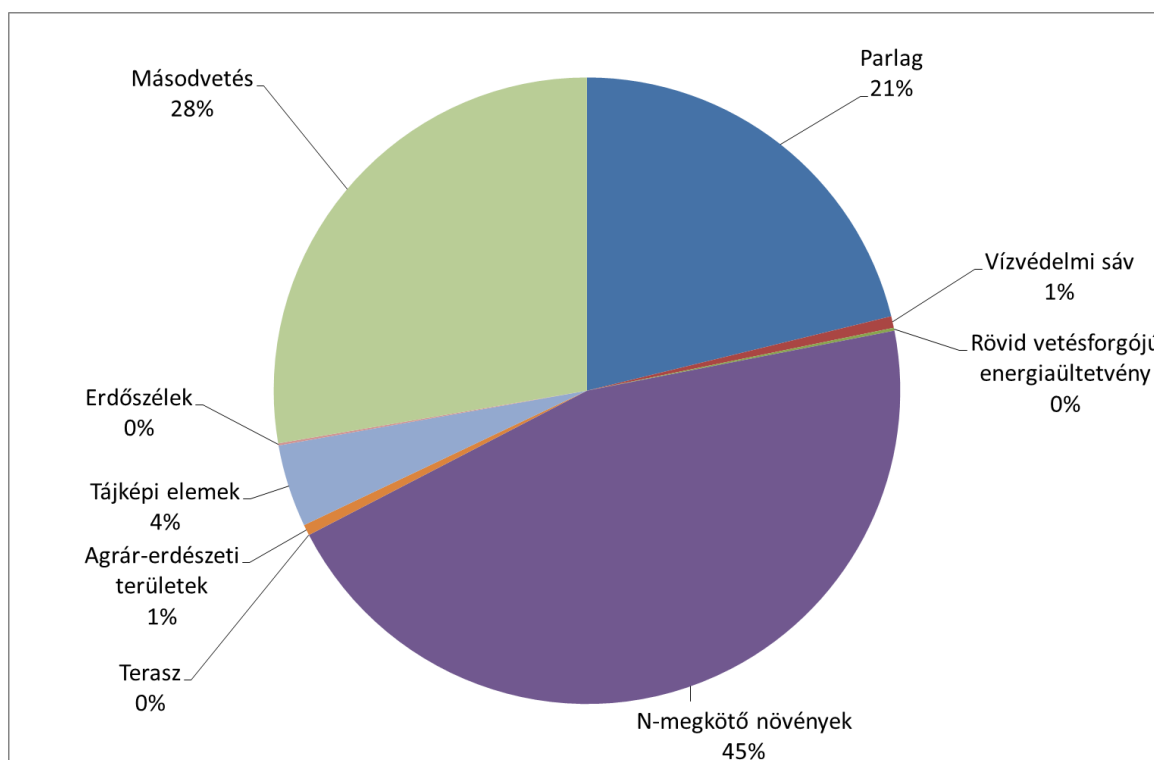
Ahogy az a korábbiakban kifejtettük, a zöldítés egyes elemeinek eltérő hatásai lehetnek a táj aktuális használatára és ezen keresztül egy térség tájkarakterére. Mivel a zöldítés keretében 2015-ben az EU tagállamainak hasznosított mezőgazdasági földterületének 72%-án (106 millió hektáron) a zöldítés legalább egy elemét be kellett tartania a gazdálkodóknak, a valószínűsíthető hatások elvben nagy területen érzékelhetőek.

A gyakorlatban is érzékelhető hatások egyrészt a tájképi elemek védelme, másrészt a szántóföldi termelési szerkezet megváltozásán keresztül érzékelhetőek. Ezek közül a leggyakrabban vizsgált hatásként az ökológiai jelentőségű területek során fenntartott különböző növénykultúrák és tájképi elemek területi arányát lehet bemutatni. Az ökológiai jelentőségű területeket az EU tagországi szántóterületeinek 68%-án kellett bevezetni, a fennmaradó 32%-on a gazdálkodók a közvetlen kifizetés rendeletben meghatározott mentességet élvezték. A ökológiai jelentőségű területek létrehozására kötelezett szántóterületek 14%-án hoztak létre ilyen, a biodiverzitás és a tájképi értékek megőrzésére alkalmas területeket. Fontos hangsúlyozni, hogy a közvetlen kifizetés rendelet végrehajtási szabályai bizonyos súlyozással számolják a különböző ökológiai jelentőségű célterület típusokat, így azok a becsült ökológiai értékük arányában eltérő súllyal kerülnek a gazdák esetében számításban. Így pl. a kisebb ökológiai jelentőségű másodvetést csupán 0,3-es területi szorzóval veszik figyelembe, míg pl. a táblaszegélyt 1,5-es szorzóval. Terjedelmi korlátok miatt jelen tanulmányban kizárólag a súlyozás nélküli értékeket tüntettük fel.

A 2015-ös adatok alapján az EU tagországaiban az ökológiai jelentőségű területek típusainak arányát az alábbi ábra szemlélteti.

Ökológiai jelentőségű területek típusai az EU tagállamaiban 2015-ben

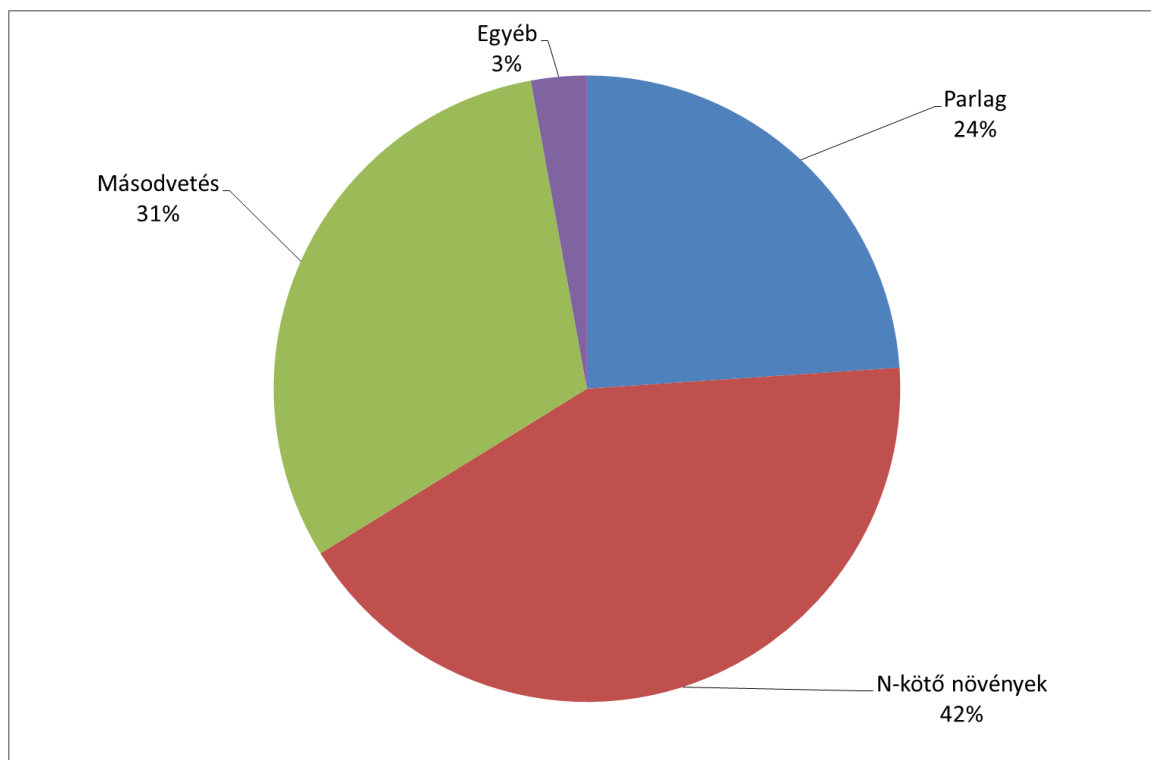

Ahogy az látható, a területek döntő többségét a parlag, a másodvetés és a nitrogénmegkötő növények adják, melyek közül az utóbbi két kategória valós természetvédelemi hozadékáról megoszlanak a vélekedések.

Az ökológiai jelentőségű területek típusainak hazai megoszlása hasonló képet mutat, mivel nálunk is túlnyomó többségében az EU szinten is jelentős kiterjedésű parlag, másodvetés és nitrogénmegkötő növények találhatóak, együttes arányuk meghaladja a 97%-ot. Hazánkban az ökológiai jelentőségű területek összes kiterjedése hozzávetőlegesen 500 ezer hektár 2015-ben.

Ökológiai jelentőségű területek típusai hazánkban 2015-ben

A zöldítés tájkarakterre gyakorolt hatása összességében tehát több paraméter alapján értékelhető.

- A terménydiverzifikáció és az állandó gyepterületek megőrzése olyan elemei a zöldítésnek, melynek tájképi mozaikosságra gyakorolt hatása kimutathatóan pozitív kell, hogy legyen.
- Mindenképpen pozitív, hogy a gazdálkodáshoz kötődő tájképi elemek megőrzése ezen az eszközön keresztül is megerősítést nyer. Elmondható, hogy a tájképi elemek ökológiai jelentőségű területekké nyilvánítása megszünteti a területalapú támogatások maximálása érdekében végzett erőltetett művelésbe vonást (pl. fasorok felszámolása és művelésbe vonása), mivel a tájképi elemek által lefedett földterületek a gazdálkodók számára is értékesé váltak.
- Az ökológiai jelentőségű területek egyes elemei – bár kétségtelenül magukban hordozzák a kedvező változások lehetőségét – csak esetlegesen és nem teljességgel szolgálják a kitűzött környezeti célokat. A nitrogénmegkötő növények és a másodvetés nagy arányú területi jelenléte ebben a zöldítési kötelezettségben rámutat a KAP reform hiányosságaira, és igazolja azt, hogy a rendszer lehetővé teszi a gazdálkodás érdemi megváltoztatása nélkül is a támogatás maximális lehívását.

Fontos megemlíteni azonban azt is, hogy a zöldítés által közvetített környezeti értékek áttételesen környezettudatosság változást idézhetnek elő az érintett gazdálkodókban, melynek akár hosszútávú kihatásai is lehetnek.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap tájkarakter szempontjából jelentős elemeinek értékelése

A Közös Agrárpolitika vidékfejlesztési pillére számos olyan támogatási, kifizetési formát tartalmaz, mely az agrártáj állapotának változását idézheti elő. A vidékfejlesztési kifizetések alaprendeletének számító, az „Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról és az 1698/2005/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről” szóló 1305/2013/EU rendelet (továbbiakban: EMVA rendelet) céljai szerint a mezőgazdasággal és az erdőgazdálkodással kapcsolatos ökoszisztémák állapotának helyreállítását, megőrzését és javítását tűzi ki célul, különös tekintettel a következő területekre:

„a biológiai sokféleség helyreállítása, megőrzése és javítása, beleértve a Natura 2000 területeken és a hátrányos természeti adottságokkal vagy egyéb sajátos hátrányokkal rendelkező területeken, jelentős természeti értéket képviselő gazdálkodás, valamint az európai tájak állapotának helyreállítása, megőrzése és javítása”

Az EMVA rendelet kifizetési jogcímei a variációk széles körét teremtik meg ezen célok eléréséhez a tagállamok számára, melyből azok vidékfejlesztési programjaikban különböző összetételű lehetőségeket tárnak a támogatásra jogosultak – leginkább magángazdálkodók és azok együttműködései – számára. A vidékfejlesztési kifizetések 2004 óta elérhetők hazánkban, így azok nem előzmény nélküliek. A különböző intézkedések közül az általunk tájkarakter szempontjából leginkább jelentőseket az alábbiakban foglaljuk össze. A leírások tekintetében fontos megjegyezni, hogy az értékelés jórészt a korábbi időszak tapasztalatait tükrözi, tekintettel arra, hogy a jelenlegi támogatási időszakban a jogcímek meghirdetése óta érdemi tapasztalatok nem voltak nyerhetők.

Hátrányos természeti adottságokkal vagy egyéb sajátos hátrányokkal rendelkező területek számára teljesített kifizetések – 31. cikk

A korábban ún. kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásaként ismert kifizetési forma céljai között a hegyvidéki területek, illetve más, hátrányos természeti adottságokkal vagy egyéb sajátos hátrányokkal rendelkező területek mezőgazdasági termelői számára biztosított kifizetéseknek – a mezőgazdasági földterületek használatban tartására való ösztönzés révén – hozzá kell járulniuk a

vidéki táj megőrzéséhez, valamint a fenntartható gazdálkodási rendszerek fenntartásához és előmozdításához.

Az intézkedés fő céljai a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet kialakítása, az extenzív kultúrák (gyep- és takarmánynövények) alkalmazásának előmozdítása. Ennek érdekében meghatározott növénykultúrák (őszi és tavaszi búza, rizs, kukorica, cukorrépa, burgonya, zöldségek, ipari növények) termesztése a támogatott időszak alatt nem megengedett. Az intézkedés vonatkozásában a program közvetett pozitív hatást feltételez a biodiverzitás növelése tekintetében.

Az intézkedés területi lefedettsége a korábbi támogatási időszak adatai alapján jelentősnek mondható.

Az intézkedés természetvédelmi jelentősége: Az ún. KAT kifizetések természetvédelmi jelentősége abban rejlik, hogy a jelenleg extenzív mezőgazdasági művelés alatt álló földterületek használatának intenzifikációját hátráltatja azzal, hogy a magas energiabevitelt igénylő kultúrák esetén a kifizetést nem teszi hozzáférhetővé. Ezzel igazából a gyepterületek megőrzése érdekében tesz meghatározó lépéseket, melyek természetvédelmi és tájképre gyakorolt jelentősége elvitathatatlan. Az intézkedés deklarált célja – ahogyan azt a területi lehatárolási is jelzi – a távoli, kedvezőtlen termőhelyi adottságú területeken a földhasználat fenntartásának támogatása, így a termelés felhagyásának megakadályozása. Ilyen szempontból és az említett termelésszerkezeti stabilitást nyújtó kifizetések révén az ún. KAT kifizetések tájkarakter szempontjából jelentősnek mondhatók.

Natura 2000 kifizetések és a víz-keretirányelvhez kapcsolódó kifizetések – 30. cikk

Az intézkedés a Natura 2000 gyeper-, illetve erdőterületekre terjed ki, fő célja a vonatkozó uniós jogszabályokban felsorolt indikátorfajok, valamint kijelölt élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése az azt létrehozó, illetve fenntartó környezetkímélő földhasználati módok fenntartásával. A Natura 2000 területeken a kompenzációs kifizetés a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendeletben foglalt előírások, valamint az erdőgazdálkodási üzemtervezési jogszabályokban foglalt természetvédelmi előírások betartásának ellentételezése céljából vehető igénybe.

Az intézkedés területi szempontból jelentősnek mondható, mivel hozzávetőlegesen 260 ezer hektár gyepterületet érint, mely a Natura 2000 gyepterületek kb. fele. Az erdőterületek vonatkozásában a területi kiterjedés – főleg az országos arányokat figyelembe véve – kevésbé jelentős.

Az intézkedés természetvédelmi jelentősége: A Natura 2000 kifizetések a természetvédelmi irányelvek hazai átültetése következtében szükségessé vált földhasználati előírások kompenzációját

szolgálják. A földhasználati előírások egy része (pl. gyepfelszín védelme) tulajdonképpen a gyep művelésben tartás alapvető követelményeit jeleníti meg, ugyanakkor vannak kifejezetten természetvédelmi célú előírások is (pl. kaszálás módja, kaszátlan sáv fennhagyása). Bár az intézkedés – illetve a hozzá kapcsolódó földhasználati előírások – szempontjából jogos az a szakmai kritika, hogy az ország összes Natura 2000 gyepterületére kiterjedő egységes szabályozás korántsem felel meg a különböző gyeptípusok speciális elvárásainak, mégis fontos eleme a természetvédelmi célú földhasználat hazai rendszerének. A tájképvédelmi hatás a gyepterületek megőrzésében mutatkozik jelentősnek. Az erdőterületek tekintetében a kompenzációs kifizetések szerényebb tájképi relevanciával bírnak. Az intézkedés tájképre gyakorolt hatása összességében jelentősnek mondható.

Agrár-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos műveletek (28. cikk) és az Ökológiai gazdálkodás (29. cikk)

Agrár-környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos, valamint az Ökológiai gazdálkodás intézkedéseket – tekintettel arra, hogy tájkarakter szempontjából hasonló kihatásokkal lehetnek, valamint arra, hogy a korábbi tervezési időszakban egy kifizetési jogcímhez tartoztak – együttesen értékeljük. Az agrár-környezetvédelmi és ökológiai gazdálkodást támogató kifizetések célja a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet, a környezettudatos gazdálkodás és a fenntartható tájhasználat kialakítása, a környezet állapotának javítása, a gazdaságok életképességének és gazdasági hatékonyságának növelése, a fenntartható mezőgazdasági gyakorlat kialakítása, a minőségi élelmiszer előállítás, valamint a gazdaságok életképességének megtartása és gazdasági hatékonyságának növelése. A kifizetések az önkéntes kötelezettségvállalások alapján felmerülő, leginkább a többletköltségekből adódó kieső jövedelem ellentételezésének az elve alapján valósulnak meg.

Az intézkedés által érintett terület talán a legjelentősebb a vidékfejlesztési intézkedések között, mely a 2009-2014 időszakban elérte a 1,1 millió hektárt. A 2015-2020 közötti időszakban a két jogcím vonatkozásában hozzávetőlegesen 600-700 ezer hektár támogatott területtel lehet számolni.

Az intézkedés természetvédelmi jelentősége: Az intézkedést – az eltérő célú és előírásokat tartalmazó célprogramok miatt – a természetvédelmi és tájvédelmi szempontok tekintetében nem lehet egységesen megítélni. A horizontális célprogramok közül néhány nem kifejezetten természetvédelmi célokat kíván teljesíteni, így előírásaitól sem lehet komoly pozitív biodiverzitás változást elérni (pl. integrált szántóföldi növénytermesztés célprogram). Bizonyos esetekben a mezőgazdasági biodiverzitás megőrzése már a célprogram előírások között is megjelenik, ugyanakkor a várt hatás nem kifejezetten jelentős (pl. extenzív gyepgazdálkodási célprogram). Az agrár-

környezetgazdálkodási célprogramok – és bátran állíthatjuk, hogy a hazai vidékfejlesztési szakpolitika – legkomolyabb természetvédelmi eredményekkel kecsegtető kezdeményezése a Magas Természeti Értékű Területek programcsomagja. Ez 2002. óta, folyamatosan bővülő területen érhető el, a gazdálkodók által elismert és kedvelt támogatási formában. Az ún. zászlóshajó fajok védelmére kidolgozott célprogramok miatt nem csak az adott célfaj, hanem a teljes mezőgazdasági biodiverzitás védelmében és a tájvédelmi célok tekintetében is joggal várhatunk kiemelkedő pozitív hatást. Ennek ellenére az intézkedés egységes természetvédelmi megítélése kétséges, egyes elemei természetvédelmi szempontból közömbösek, mások kifejezetten kiemelkedőek lehetnek. A tájvédelmi vonatkozások elsősorban a jogcímek extenzív művelést fenntartó jellege miatt bírhatnak jelentőséggel. Az elsősorban fajvédelmi célokból előírt vetésszerkezet, a kaszálatlan és vegyszermentes sávok, a kaszálás legkorábbi időpontjának meghatározása olyan előírások, melytől – az általános mezőgazdasági biodiverzitás megőrzésén túlmutatóan – joggal várható a mozaikos tájkép fenntartása és az élőhelyi hálózatosság megőrzése. Kiemelendő, hogy a gyepterületeket célzó kifizetések elősegítik a legeltetéses állattartás térhódítását, mely a tájhasználat hagyományos formáját őrzi meg.

Erdősítés és fásítás (22. cikk)

Erdősítés és fásítás (22. cikk) az erdőterületek növekedését célozza, a növekvő élőfa készlet a szén megőrzésének és megkötésének növelését jelenti egyben. Az intézkedés fő célja az ország erdővel való fedettségének növelése, az erdők környezetvédelmi, szociális, közjóléti és gazdasági szerepének fokozása. Az erdészeti célok közé tartozik a nagy biodiverzitású természetes erdők létrehozása a termőhelynek megfelelő őshonos fafajok arányának jelentős növelésével, különösen a védett területeken. Környezetfejlesztési cél a biodiverzitás gazdagítása természetközeli erdők telepítésével, a vidéki táj természeti alkotórészeinek megóvása és a táj vonzerejének fokozása.

Az intézkedés által érintett terület az erdősítés tekintetében jelentős területi kiterjedésnek mondható.

Az intézkedés természetvédelmi jelentősége: A földhasználat ilyen mérvű változása (mezőgazdasági területek erdővé alakítása) az eredeti mezőgazdasági élőhely (szántó, vagy gyepterületek) karakterét alapvetően változtatja meg, így a fajok és az élőhelyek rendszerét érdemben befolyásolja. Az erdőtelepítés hatására a nyílt élőhelyekhez kötődő fajok állományának csökkenése, míg az erdei fajok állományának növekedése várható. Az erdősítés tájra gyakorolt hatása eltérően értékelendő annak függvényében, hogy a telepítéssel érintett terület eredeti élőhelyi jellege milyen karaktert mutatott. A pusztai élőhelyeken az erdőtelepítés akár csekély területi arányban is döntően megváltoztathatja a táj jellegét, így nem értékelhető pozitívan. A nagyobb arányban erdősült területeken a további

erdősítés – főleg amennyiben az nem a gyepterületek rovására történik – tájvédelmi megközelítésből sem kifogásolható.

Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása (23. cikk)

Az intézkedés célja, hogy lehetőséget teremtsen fás legelők létesítésére és hasznosítására, valamint mezővédő erdősítések létrehozására és egyéb, innovatív kezdeményezések megindítására. Az intézkedés – multifunkcionális jellegéből adódóan – bővíti a lakosság jövedelemszerzési lehetőségeit, és biztosíthatja a gazdálkodás folytatását a korábban intenzív hasznosítású, kedvezőtlen adottságú területek és Natura 2000 területek esetében.

Az intézkedés – elsősorban a gazdálkodói hajlandóság hiánya miatt – területi szempontból nem jelentős.

Az intézkedés természetvédelmi jelentősége: Az intézkedés elvi – természetvédelmi és tájvédelmi – jelentősége komoly lehetne, hiszen a jogcím többek között a hazánkban eltűnőben lévő fás legelők rendszerének újraélesztését, valamint a mezőgazdasági ökológiai hálózat hiányzó elemeiként értékelhető mezővédő erdősávok létrehozását célozza. Az intézkedés tehát természetvédelmi szempontból jelentős, ugyanakkor a területi kiterjedés csekély mivolta okán a tájra gyakorolt valós hatások elenyészőek és lokálisak. Fontos hangsúlyozni, hogy a hazai vidékfejlesztési intézkedések több mint tízéves működése során gyűjtött tapasztalatok rámutatnak az extenzívebb művelési módok felé történő földhasználat-váltást célzó kezdeményezések kudarcára.

Általánosan jellemző, hogy elsősorban a kompenzációs és ösztönző rendszer hiányosságai okán, a gazdálkodók termelésben való érdekeltsége miatt és a megfelelő képzési-szaktanácsadási rendszer hiányában ezek az intézkedések (pl. szántó-gyep konverzió, vizes élőhelyek létrehozása, füves mezsgye létesítése, sövénytelepítés, mezővédő erdősáv telepítés) iránt alig-alig mutatkozik gazdálkodói érdeklődés.

2. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszerhez kapcsolódó partnerségi terv

A partnerségi terv feladata, hogy feltárja a projektbe bevonandó partnerkört, a bevonás módját és eszközeit, valamint, hogy a projekt teljes futamára meghatározza az együttműködés főbb lépéseit, információs csatornáit.

2.1. A partnerségi együttműködés célja

A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszerhez kapcsolódó partnerségi együttműködés fő célja, hogy a projekt során kialakított rendszer hosszú távon beépüljön a mindennapi szakmai munkába, a projekt eredményei általánosan alkalmazottá váljanak. Ehhez elengedhetetlen a minél szélesebb konszenzust célzó, minél nagyobb érintetti kör véleményét kikérő és igényeit kielégítő rendszer kialakítása.

A projekt végrehajtása során folyamatos párbeszédre van szükség a tájjal foglalkozó szakértőkkel, akiket rendszeresen tájékoztatni kell a részeredményekről és eredményekről is. A kialakításra kerülő rendszer használhatóságát biztosítja majd:

a széles körű bevonás a projekt korai szakaszában,

a folyamatos információ átadás a széles szakmai közösségnek,

a szakmai konszenzus megalapozását biztosító közös munka,

lehetőség biztosítása a részeredmények megismerésére és a projekt folyamatára illetve a kutatási folyamat korrekciójára vonatkozó javaslatok megtételére.

A rendszer alkalmazhatóságát és sikerességét befolyásolja a szakmai körön kívüli ismertség és társadalmi elfogadás is. A minél szélesebb körű társadalmi elfogadás érdekében:

folyamatos tájékoztatás, disszemináció kell kapcsolódjon a projekthez,

az elkészült eredményeket egy országos kommunikációs kampány keretében kell népszerűsíteni,

a mintaterületi tervezés során a helyi szereplőket be kell vonni a munkában, érdekeltté kell tenni őket az eredmények használatában.

2.2. A partnerek köre, a partnerség szervezése

Az érintettek körének meghatározásakor a tájtudományokhoz kapcsolódó szakterületeket és tevékenységi köröket összegyűjtve alakult ki a következő csoportosítás és bevonandói kör.

Tájtudománnyal foglalkozó érintettek:

- A projektért felelős minisztérium – Földművelésügyi Minisztérium, Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály, Tájvédelmi, Barlangvédelmi és Ökoturisztikai Osztály
Érdekei, feltételezett elvárása: Olyan outputok, amelyek a jogszabály-alkotási munkában orientálóak vagy hivatkozási alapot adnak
Mit várunk tőle: Jogszabályi környezet átlátása; A projekttől elvárt jogszabály-alkotási vonatkozások kommunikálása; Egyeztetés társtárccákkal
- Államigazgatási szereplők (tájvédelmi hatóság és nemzeti park igazgatóságok)
Érdekei, feltételezett elvárása: Olyan outputok, amelyek a tájvédelmi hatósági munkában, területi, települési tervek véleményezésében hivatkozási alapot adnak (pl. védendő kulcs tájkarakter elemek)
Mit várunk tőle: A projekttel kapcsolatos hatósági és egyéb területi államigazgatási igények kommunikációja
- Tervezőket, „tájas” szakmát képviselő civilek, érdekképviselők
Érdekei, feltételezett elvárása: Tervező munkához felhasználható outputok; A szakmai szempontok érvényesítését segítő szabályozási irányok meghatározása a tervekben; Konszenzusos szakmai szempontok, elvek érvényesítése a projektben
Mit várunk tőle: Konszenzusos szakmai szempontok, elvek kommunikálása; Szakmai érdekérvényesítési igények kommunikálása
- Tervező kulcsszakértők
Érdekei, feltételezett elvárása: Tervező munkához felhasználható outputok
Mit várunk tőle: A projekttel kapcsolatos szükségleteinek kommunikálása (milyen gyakorlati szempontoknak feleljenek meg az outputok); Saját tervezői tapasztalatok megosztása
- Kutató/oktató kulcsszakértők
Érdekei, feltételezett elvárása: Saját szakmai álláspont érvényesítése a projektben; Kutatáshoz felhasználható outputok; Olyan nyitott projektelemegek, amelyekhez oktatási/kutatási tevékenységekkel csatlakozhat a projekt lezárultát követően is
Mit várunk tőle: Szakmai álláspont megosztása; Kapcsolódó kutatási folyamatok, eredmények megosztása; Hozzájárulás a projekt outputjaihoz (vagy a projekt által meghatározott, de később elérendő outputok) kutatói kapacitások (hallgatói munkát is beleértve) rendelkezésre bocsátásával

Kapcsolódó szakterületekkel foglalkozó érintettek:

- Kapcsolódó szakterületek képviselői
Érdekei, feltételezett elvárása: Az adott szakterület specifikus szempontjainak érvényesítése a projektben
Mit várunk tőle: Az adott szakterület specifikus szempontjainak artikulálása

- Közvetve érintett államigazgatási szereplők

Érdekei, feltételezett elvárása: Ágazati szempontokkal való összhang a projekt outputjaiban

Mit várunk tőle: Jogszabályi környezet átlátása; A projekttől elvárt jogszabály-alkotási vonatkozások kommunikálása

- Civil szervezetek

Érdekei, feltételezett elvárása: Képviselet szakterületek specifikus szempontjainak érvényesítése a projektben; Részvétel a döntéshozatali folyamatban

Mit várunk tőle: Az adott szakterület specifikus szempontjainak artikulálása; Társadalmassítás elősegítése

- Önkormányzatok

Érdekei, feltételezett elvárása: Az önkormányzati munkát segítő outputok; Helyi közösségek képviseletének erősítése

Mit várunk tőle: A projekttel kapcsolatos önkormányzati szükségletek kommunikálása; Hozzájárulás a projekt outputjaihoz a helyi tudás, tapasztalat, „percepció” közreadásával; Részvételi folyamatok támogatása

- Laikusok (lakosság)

Érdekei, feltételezett elvárása: A hétköznapi életben alkalmazható projekt outputok

Mit várunk tőle: Tájjal kapcsolatos gondolatainak, percepcióinak megfogalmazása, megosztása a pilot projektekben

2.3. A partnerségi egyeztetés módszerei és eszközei

Tervezett tevékenységek:

Projektszakasz	Sorszám	Tevékenység	Elvárt eredmények	Bevonni tervezett személyek száma
Előkészítő szakasz	1	Tájvédelmi Szakmai Napok felmérés	projekt célja, projekttel támasztott elvárások megfogalmazása	50
	2	Tájkarakter projekt rövid bemutatása	rövid ismertető bemutatás	500
	3	Online kérdőív	projekt célja, projekttel támasztott elvárások	100
	4	Szakmai workshop	projekt célja, projekttel szembeni elvárások megfogalmazása	30-40
Országos TKE	5	Projekt céljait bemutató	figyelemfelkeltetés,	500

szakasz		rövid kiadvány, „online kiadvány”	szemléletformálás	
	6	Projektindító konferencia	projekt céljainak, elvárásainak, összegyűjtött jó gyakorlatoknak bemutatása	150
	7	Egyeztetés	társzakták, társtárcták megkeresése, a projekthez szükséges információk megszerzése, eltérő értékrend beépítése a folyamatba	20
	8	Szakmai workshop	módszertan véglegesítése	30-40
	9	Szakmai workshop	országos eredmények értékelése	30-40
	10	Szakmai workshop	pilot eredmények értékelése	30-40
	11	Eredményeket bemutató konferencia	projekt eredményeinek ismertetése	150
	12	Eredményeket bemutató kiadvány	projekt eredményeinek ismertetése	500
	13	Projekt eredményeinek véleményezése	széleskörű visszajelzés	100
	22	Szemléletformáló kiadványok, sajtómegjelenések	társadalmi szemléletformálás	
Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz	14	Projekt céljait bemutató rövid kiadvány, „online kiadvány”	figyelemfelhívás	pilotonként 50
	15	Projektindító konferencia	projekt céljainak, elvárásainak, összegyűjtött jó gyakorlatoknak a bemutatása	pilotonként 50
	16	Kulcsinterjú	helyi látásmód, értékrend megismerése	pilotonként 10
	17	Szakmai workshop	részvételi tervezés	pilotonként 30
	18	Szakmai workshop	részvételi tervezés	pilotonként 30
	19	Eredményeket bemutató konferencia	a projekt eredményeinek ismertetése	pilotonként 50
	20	Eredményeket bemutató kiadvány	a projekt eredményeinek ismertetése	pilotonként 50
	21	Projekt eredményeinek véleményezése	széleskörű visszajelzés	pilotonként 50

2.4. A partnerségi egyeztetés folyamata, alkalmazott módszerek és ütemezése

<i>Érintett kör</i>	<i>Érdekei, feltételezett elvárása</i>	<i>Mit várunk tőle</i>	<i>Érintett projektszakasz</i>	<i>Információáramlás érintettek felől</i>	<i>kölcsönös információátadás, egyeztetés</i>	<i>Információáramlás érintettek felé</i>	<i>Várható nehézségek</i>
Tájékoztatással foglalkozó érintettek							
Államigazgatási szereplők (felelős minisztérium)	Olyan outputok, amelyek a jogszabály-alkotási munkához orientáló vagy hivatkozási alapot adnak	Jogszabályi környezet átlátása A projekttől elvárt jogszabály-alkotási vonatkozások kommunikálása Egyeztetés társtárcákkal	előkészítés	Elektronikus kérdőívvezetés (3)	Részvétel műhelymunkán (4)		
			Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Részvétel műhelymunkákon (8,9,10)		
			Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése			
Államigazgatási szereplők (tájvédelmi hatóság és nemzeti park igazgatóságok)	Olyan outputok, amelyek a tájvédelmi hatósági munkához, területi, települési tervek véleményezéséhez hivatkozási alapot adnak (pl. védendő kulcs tájkarakter elemek)	A projekttel kapcsolatos hatósági és egyéb területi államigazgatási igények kommunikálása	előkészítés	Tájvédelmi Szakmai Napok felmérés (1) Elektronikus kérdőívvezetés (3)	Egy-két képviselő részvétele a műhelymunkán (4)	Tájkarakter projekt rövid bemutatása (2)	minden érintetthez eljusson a kérdőív (címlista, továbbküldési hajlandóság?) „képviselő” kiválasztása a műhelymunkához
			Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Kulcsinterjú készítése (7) Egy-két képviselő részvétele a műhelymunkákon	Projekt céljait bemutató kiadvány (5) Projektindító konferencia (6)	széles kör, ellentétes álláspontok lehetnek

<i>Érintett kör</i>	<i>Érdekei, feltételezett elvárása</i>	<i>Mit várunk tőle</i>	<i>Érintett projektszakasz</i>	<i>Információáramlás érintettek felől</i>	<i>kölcsönös információátadás, egyeztetés</i>	<i>Információáramlás érintettek felé</i>	<i>Várható nehézségek</i>
					(8,9,10)	Eredményeket bemutató konferencia(11) Eredményeket bemutató kiadvány (12)	
			Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz	Kulcsinterjú készítése (16) A projekt eredményeinek véleményezése (21)	részvétel műhelymunkákon (17,18)	Projekt céljait bemutató kiadvány (14) Projektindító konferencia (15) Eredményeket bemutató konferencia(19) Eredményeket bemutató kiadvány (20)	Fontos a szoros napi kapcsolat Csak a területileg érintett szereplőket kell bevonn
Tervezőket, „tájas” szakmát képviselő civilek, érdekképviselők	Tervező munkához felhasználható outputok A tervekben a szakmai szempontok érvényesítését segítő szabályozási irányok meghatározása Konszenzusos	Konszenzusos szakmai szempontok, elvek kommunikálása. A szakmai érdekérvényesítés támogatásához szükséges igények kommunikálása.	előkészítés	Elektronikus kérdőívvezés (3)	Egy-két képviselő részvétele a műhelymunkán (4)	Tájkarakter projekt rövid bemutatása (2)	minden érintetthez eljusson a kérdőív (címlista, továbbküldési hajlandóság?) „képviselő” kiválasztása a műhelymunkához
			Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Egy-két képviselő részvétele a műhelymunkákon	Projekt céljait bemutató kiadvány (5)	„képviselő” kiválasztása a műhelymunkához

<i>Érintett kör</i>	<i>Érdekei, feltételezett elvárása</i>	<i>Mit várunk tőle</i>	<i>Érintett projektszakasz</i>	<i>Információáramlás érintettek felől</i>	<i>kölcsönös információátadás, egyeztetés</i>	<i>Információáramlás érintettek felé</i>	<i>Várható nehézségek</i>
	szakmai szempontok, elvek érvényesítése a projektben				(8,9,10)	Projektindító konferencia (6) Eredményeket bemutató konferencia(11) Eredményeket bemutató kiadvány (12)	széles kör, ellentétes álláspontok lehetnek
			Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz				
Tervező kulcsszakértők	Tervező munkához felhasználható outputok	A projekttel kapcsolatos szükségleteinek kommunikálása (milyen gyakorlati szempontoknak feleljenek meg az outputok) Saját tervezői tapasztalatok megosztása	előkészítés	Elektronikus kérdőívvezés (3)	Egy-két képviselő részvétele a műhelymunkán (4)	Tájkarakter projekt rövid bemutatása (2)	minden érintetthez eljusson a kérdőív (címlista, továbbküldési hajlandóság?) „képviselő” kiválasztása a műhelymunkához
			Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Egy-két képviselő részvétele a műhelymunkákon (8,9,10)	Projekt céljait bemutató kiadvány (5) Projektindító konferencia (6) Eredményeket bemutató konferencia(11) Eredményeket	„képviselő” kiválasztása a műhelymunkához széles kör, ellentétes álláspontok lehetnek

<i>Érintett kör</i>	<i>Érdekei, feltételezett elvárása</i>	<i>Mit várunk tőle</i>	<i>Érintett projektszakasz</i>	<i>Információáramlás érintettek felől</i>	<i>kölcsönös információátadás, egyeztetés</i>	<i>Információáramlás érintettek felé</i>	<i>Várható nehézségek</i>
						bemutató kiadvány (12)	
			Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz				
Kutató/oktató kulcsszakértők	Saját szakmai álláspont érvényesítése a projektben Kutatáshoz felhasználható outputok Olyan nyitott projektelemek, amelyekhez oktatási/kutatási tevékenységekkel csatlakozhat a projekt lezárultát követően is	Szakmai álláspont megosztása Kapcsolódó kutatási folyamatok, eredmények megosztása A projekt outputjai (vagy a projekt által meghatározott, de később elérendő outputok) elkészítéséhez hozzájárulás kutatói kapacitások (hallgatói munkát is beleértve) rendelkezésre bocsátásával	előkészítés	Elektronikus kérdőív (3)	Egy-két képviselő részvétele a műhelymunkán (4)	Tájkarakter projekt rövid bemutatása (2)	minden érintetthez eljusson a kérdőív (címlista, továbbküldési hajlandóság?) „képviselő” kiválasztása a műhelymunkához
			Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Egyeztetés (7) Egy-két képviselő részvétele a műhelymunkákon (8,9,10)	Projekt céljait bemutató kiadvány (5) Projektindító konferencia (6) Eredményeket bemutató konferencia(11) Eredményeket bemutató kiadvány (12)	„képviselő” kiválasztása a műhelymunkához széles kör, ellentétes álláspontok lehetnek
			Regionális és helyi				

<i>Érintett kör</i>	<i>Érdekei, feltételezett elvárása</i>	<i>Mit várunk tőle</i>	<i>Érintett projektszakasz</i>	<i>Információáramlás érintettek felől</i>	<i>kölcsönös információátadás, egyeztetés</i>	<i>Információáramlás érintettek felé</i>	<i>Várható nehézségek</i>
			mintaterületi TKE szakasz				
Kapcsolódó szakterületekkel foglalkozó érintetek							
Kapcsolódó szakterületek képviselői	Az adott szakterület specifikus szempontjainak érvényesítése a projektben	Az adott szakterület specifikus szempontjainak artikulálása	előkészítés	Elektronikus kérdőívvezés csak pár kiválasztottal (3)		Tájkarakter projekt rövid bemutatása csak pár kiválasztottnak(2)	kiválasztott érdekeltsége, tájékozottsága szükséges a témában
			Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Egyeztetés (7)	Projekt céljait bemutató kiadvány (5) Eredményeket bemutató kiadvány (12)	
			Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz				
Közvetve érintett államigazgatási szereplők	Ágazati szempontokkal való összhang a projekt outputjaiban	Jogszabályi környezet átlátása A projekttől elvárt jogszabály-alkotási vonatkozások kommunikálása	előkészítés	Elektronikus kérdőívvezés csak pár kiválasztottal (3)		Tájkarakter projekt rövid bemutatása csak pár kiválasztottnak(2)	kiválasztott érdekeltsége, tájékozottsága szükséges a témában
			Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Egyeztetés (7)	Projekt céljait bemutató kiadvány (5) Eredményeket	

<i>Érintett kör</i>	<i>Érdekei, feltételezett elvárása</i>	<i>Mit várunk tőle</i>	<i>Érintett projektszakasz</i>	<i>Információáramlás érintettek felől</i>	<i>kölcsönös információátadás, egyeztetés</i>	<i>Információáramlás érintettek felé</i>	<i>Várható nehézségek</i>
						bemutató kiadvány (12)	
			Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz				
Civil szervezetek	képviselt szakterületek specifikus szempontjainak érvényesítése a projektben részvétel a döntéshozatali folyamatban	Az adott szakterület specifikus szempontjainak artikulálása Társadalmisítás elősegítése	előkészítés				
			Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Egyeztetés (7)	Projekt céljait bemutató kiadvány (5) Eredményeket bemutató kiadvány (12)	országos civil szervezetek kiválasztása
			Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz	Kulcsinterjú készítése (16) A projekt eredményeinek véleményezése (21)	részvétel műhelymunkákon (17,18)	Projekt céljait bemutató kiadvány (14) Projektindító konferencia (15) Eredményeket bemutató konferencia(19) Eredményeket bemutató kiadvány (20)	
Önkormányzatok	Az önkormányzati munkát segítő	A projekttel kapcsolatos	előkészítés				

<i>Érintett kör</i>	<i>Érdekei, feltételezett elvárása</i>	<i>Mit várunk tőle</i>	<i>Érintett projektszakasz</i>	<i>Információáramlás érintettek felől</i>	<i>kölcsönös információátadás, egyeztetés</i>	<i>Információáramlás érintettek felé</i>	<i>Várható nehézségek</i>
	outputok Helyi közösségek képviselőit erősítése	önkormányzati szükségletek kommunikálása Hozzájárulás a projekt outputjaihoz a helyi tudás, tapasztalat, „percepció” közreadásával Részvételi folyamatok támogatása	Országos TKE szakasz	A projekt eredményeinek véleményezése (13)	Egyeztetés (7)	Projekt céljait bemutató kiadvány (5) Eredményeket bemutató kiadvány (12)	országos civil szervezetek kiválasztásával lehetséges-e megszólítani az összes önkormányzatot? Akarjuk-e egyáltalán?
			Regionális és helyi mintaterületi TKE szakasz	Kulcsinterjú készítése (16) A projekt eredményeinek véleményezése (21)	részvétel műhelymunkákon (17,18)	Projekt céljait bemutató kiadvány (14) Projektindító konferencia (15) Eredményeket bemutató konferencia(19) Eredményeket bemutató kiadvány (20)	Érintett önkormányzatok bevonása
Laikusok (lakosság)			előkészítés				
			Országos TKE szakasz			Szemléletformáló kiadványok, sajtómegjelenések (22)	
			Regionális és helyi mintaterületi	Kulcsinterjú készítése (16) A projekt	részvétel műhelymunkákon (17,18)	Projekt céljait bemutató kiadvány (14)	Érintett lakosok bevonása

<i>Érintett kör</i>	<i>Érdekei, feltételezett elvárása</i>	<i>Mit várunk tőle</i>	<i>Érintett projektszakasz</i>	<i>Információáramlás érintettek felől</i>	<i>kölcsönös információátadás, egyeztetés</i>	<i>Információáramlás érintettek felé</i>	<i>Várható nehézségek</i>
			TKE szakasz	eredményeinek véleményezése (21)		Projektindító konferencia (15) Eredményeket bemutató konferencia(19) Eredményeket bemutató kiadvány (20)	

2.5. Az előkészítő szakaszban megvalósult bevonás eredményei

Felmérés – Tájvédelmi Értekezlet

Az akció célja:

A tájjelleg/tájkarakter kifejezés még nem elterjedt a mindennapi tájvédelmi munkában, ezért a szakemberek elvárásainak közös nevezőre hozásához először a fogalmi viszonyokat kell tisztázni. A felmérés célja volt, hogy tájvédelemmel foglalkozó kollégák tájjelleggel (tájkarakterrel) kapcsolatos tudását feltárjuk, fogalmi ismereteit összegyűjtsük.

Helyszín: Tájvédelmi Értekezlet – Hortobágy

Időpont: 2015. december

Közreműködők: FM szakmai munkatársak, OKTF, kormányhivatalok, nemzeti park igazgatóságok szakmai és jogi képviselői.

Kérdés: Kinek mit jelent a tájjelleg?

Eredmény:

Az általánosan feltett kérdésre „Kinek mit jelent a tájjelleg?” igen szerteágazó válaszok születtek. A szakemberek válaszai alapján a tájjelleget elsősorban az alábbi fő tényezők határozzák meg:

- természeti tájelemek;
- antropogén tájelemek;
- tájszerkezet, területhasználat mintázata, aránya;
- a tájtörténet, hagyományos tájhasználat;
- építészeti jellemzők;
- táj érzékszervi hatásai;
- a tájjal kapcsolatos szokások, hiedelmek, történetek.

A felmérés részletes eredményeit a 2. számú melléklet mutatja be

Felmérés – Tájvédelmi Szakmai Napok

Az akció célja:

A tájvédelemmel foglalkozó kollégák tájkarakterrel kapcsolatos, a tájkarakter fogalomhoz kötődő ismeretének feltárása, a tájkarakter alapú tájtipizálással szemben támasztott elvárásainak megismerése.

Helyszín: Tájvédelmi Szakmai Napok– Szögliget

Időpont:2016. október

Közreműködők: FM szakmai munkatársak, OKTF, kormányhivatalok, nemzeti park igazgatóságok szakmai és jogi képviselői, meghívott tájépítész tervezők

Kérdés: Mi a tájkarakter? Ha volna tájkarakter alapú tájtipizálás (módszertan és adatbázis), hogyan tudnád használni a munkádban?

Eredmény:

A tájkarakter megfogalmazások összegezve a következők voltak:

- Nagytáj, középtáj, kistáj tájegységek megkülönböztető, elkülöníthető tulajdonságainak összessége
- A település környezete, épített elemeket magába foglaló tájrészlet
- A táj egyediségét, megismételhetetlen képét alkotó tájelemek és azok kölcsönhatásának összessége
- Tájkarakter-tipizálás: olyan tájtipizálás, amely az egyediséget ragadja meg.

A tájkarakter alapú tájtipizálás használatát leginkább a tervezésben, szemléletformálásban látták a válaszadók:

- Útmutatóként, települési, térségi fejlesztési koncepciók kidolgozásában, ITS-ben, ágazati fejlesztési koncepciók kidolgozásában, tudatformálásban
- Tájterv, megalapozó, alátámasztó munkarészként
- Módszertani segítségként és adatbázisként a települések stratégiai, fejlesztési tervezésekor, tervfelülvizsgálatok során.

A felmérés részletes eredményeit a 3. számú melléklet mutatja be

Online szakmai kérdőív

Előzmények:

A Földművelésügyi Minisztérium koordinációjában megvalósuló „A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” című stratégiai kutatási program egyik eleme az Európai Táj Egyezmény végrehajtásához kapcsolódó, tájkarakter alapú országos tájtipizálás közép- és hosszú távú célrendszerének megalapozása. A szakértők bevonásának előkészítéseként a projekt munkatársai meghatározták a bevonandók körét (érintettek köre).

A bevonás első lépéseként elkészült egy 8 kérdésből álló online kérdőív, ezt az érintettek köréből 93-an kitöltötték. A kérdőív rákérdez a tájjal kapcsolatos munka során tapasztalt hiányosságokra, a tájtipizálás fő szempontjaira és lehetséges hasznaira.

Az akció célja:

Tájkarakter alapú országos tájtipizálás közép- és hosszú távú célrendszerének megalapozása online kérdőív segítségével széleskörű szakmai kör bevonásával

Időpont:2016. december - 2017. január

Résztvevők:kutató, tervező műhelyeket, a tájvédelem intézményeit, illetve a kapcsolódó szakterületeket (természetföldrajz, területfejlesztés, természetvédelem, műemlékvédelem stb.), képviselő közel száz szakértő, akik tapasztalataikkal reprezentálják a tájjal kapcsolatos jogalkotói, hatósági, oktatási, kutatási és a tervező szférát.

Eredmények:

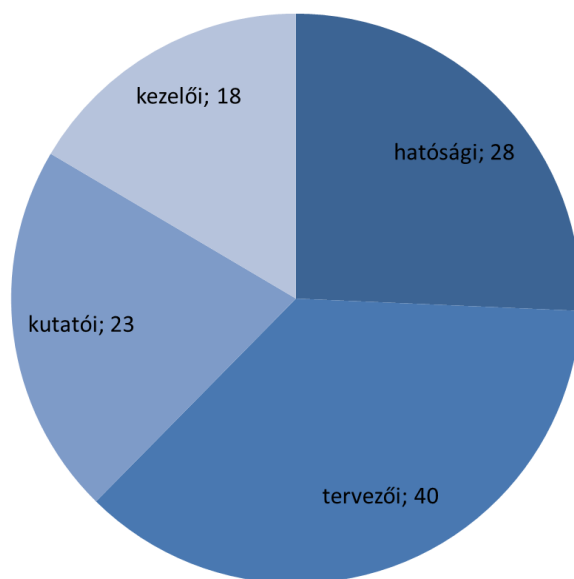
A nyolc kérdésre érkezett válaszokat kiértékeljük és az eredményeket grafikusán, illetve szövegesen feldolgoztuk a következők szerint:

1.kérdés: A tájjal kapcsolatban milyen típusú feladatokat lát el a munkája során?

A válaszadók többsége, 40%-a tervezőként 28%-a hatósági ügyintézőként foglalkozik tájjal kapcsolatos feladatokkal, 23%-ának fő kutatási szakterülete a táj és 18%-a természetvédelmi területek kezelőjeként találkozik tájvédelmi feladatokkal. A válaszadók többé-kevésbé kiegyenlítetten tartoznak a négy szakfeladatot ellátó körhöz, ebből következően a többi válaszokban is egyensúlyosan jelenik a 4 szakfeladati kör véleménye.

A tájjal kapcsolatban milyen típusú feladatokat lát el a munkája során?

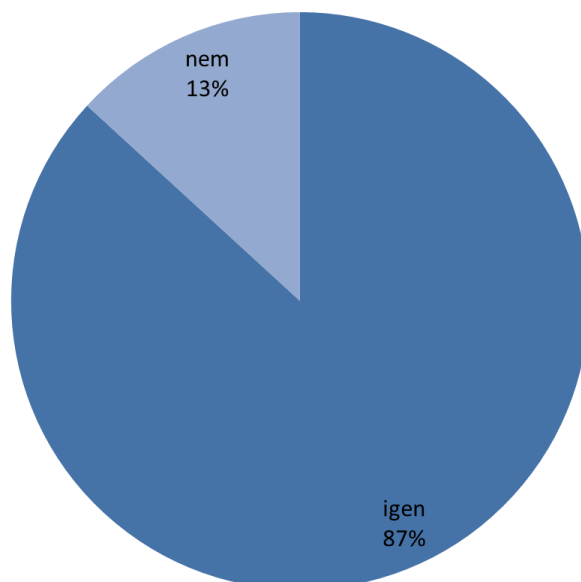

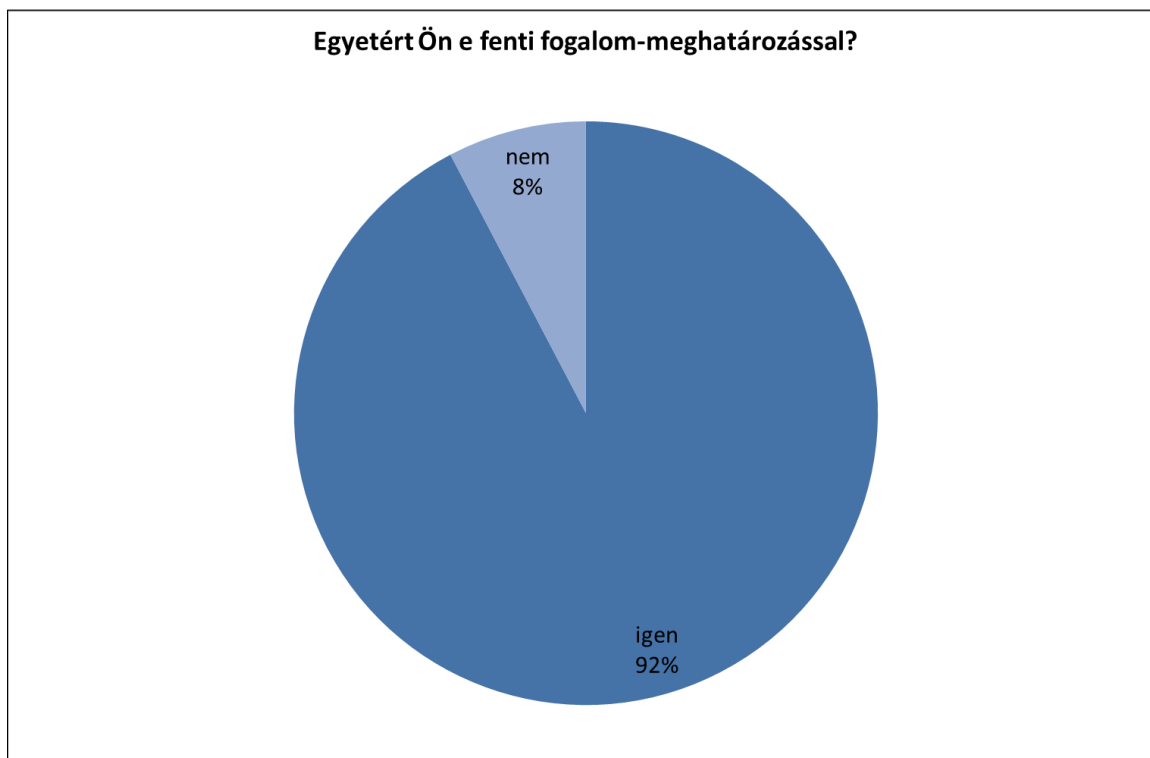
2.kérdés: Használta-e már a tájkarakter fogalmát?

3/a kérdés: Egyetért Ön e fenti fogalom-meghatározással?

A válaszokból kitűnik, hogy a fogalom a szakértői körben jobbra ismert és elfogadott.

Használta-e már a tájkarakter fogalmát?

3/b kérdés: Ha nem, akkor hogyan módosítaná?

A válaszadók a következő tisztázó javaslatokat fogalmazták meg:

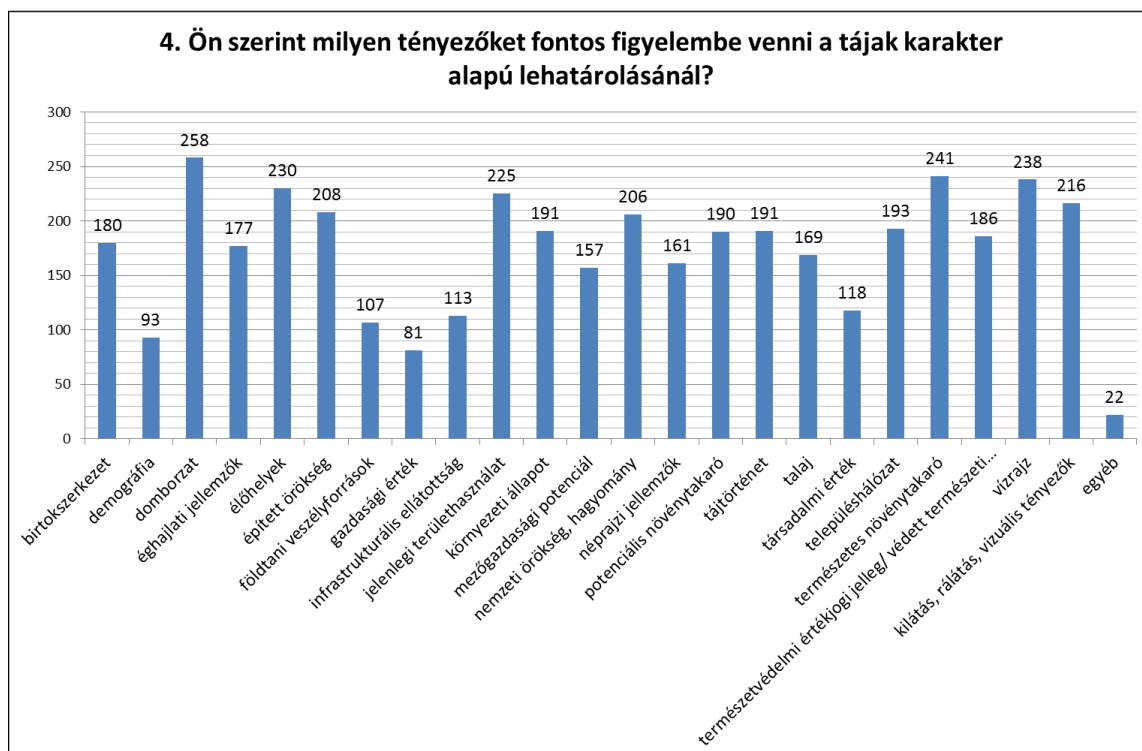
- A "táj" és a "tájrézlet" fogalma keveredik. Lehet, hogy csak a "táj" szót kellene használni; egy definícióban nem annyira zavaró a szóismétlés.
- Tájkarakter: a táj természeti és antropogén adottságainak emberek által érzékelt sajátos együttese, amely által a táj egyedisége, identitása megnyilvánul.
- Az antropogént „emberi tevékenységként” írnám.
- Nagyjából igen, de teljesen nem értek vele egyet.
- Antropogén tájalkotó tényezők nélkül is beszélhetünk tájjelegről.
- A táj a természeti viszonyok hatására dinamikusan formálódó ... alapján térben és időben körülhatárolható fenntartható rendszer, aminek korlátai a vizsgált rendszerszintű kapcsolatok alapján határozhatók meg. A táj része az ember és az emberi tevékenység de a táj azt csupán az adott (időben) vett karektirisztikájának mértékéig kiszorgálni. --> az első rész összekapcsolja más rendszerekkel a tájat, pl kereskedelem, ipar, klímaváltozás, biodiverzitás a második rész pedig alapot ad a táj túlhasznat alulhasznat vagy hűtlen kezelés fogalmainak meghatározására.

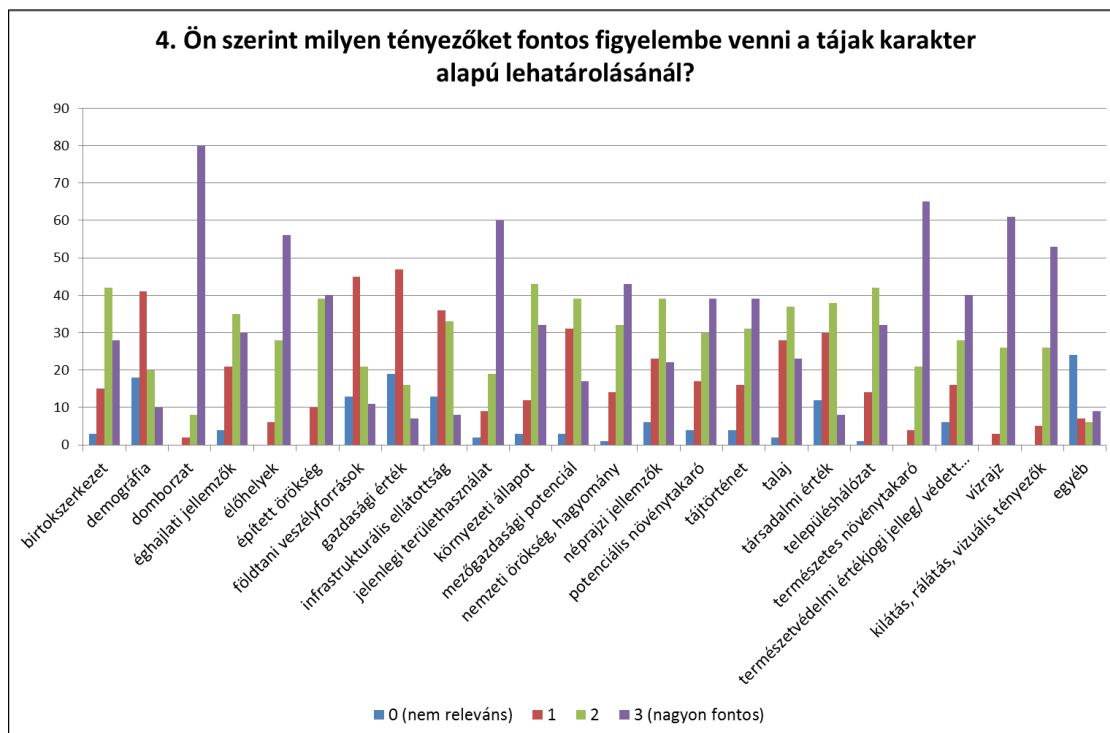
4. Ön szerint milyen tényezőket fontos figyelembe venni a tájak karakter alapú lehatárolásánál? Kérjük pontozza a felsorolt elemeket 0-3-ig (0-nem releváns, 3-nagyon fontos)

A válaszadók által adott súlyok alapján a következő fontossági sorrend alakult ki. Szembetűnő, hogy a szakértők szerint a legfontosabb tényezők természeti adottságokhoz köthetők, mint domborzat, természetes növénytakaró, vízrajz, élőhelyek, míg a társadalmi, gazdasági jellemzők, az infrastruktúrális ellátottság a sor végére kerültek.

Tényező	Kapott pont összesen (nem releváns pont: -1)
domborzat	258
természetes növénytakaró	241
vízrajz	238
élőhelyek	230
jelenlegi területhasználat	225
kilátás, rálátás, vizuális tényezők	216
épített örökség	208
nemzeti örökség, hagyomány	206
településhálózat	193
környezeti állapot	191
tájtörténet	191
potenciális növénytakaró	190
természetvédelmi értékjogi jelleg/ védett természeti érték	186
birtokszerkezet	180
éghajlati jellemzők	177
talaj	169
néprajzi jellemzők	161
mezőgazdasági potenciál	157
társadalmi érték	118
infrastrukturális ellátottság	113
földtani veszélyforrások	107
demográfia	93
gazdasági érték	81
egyéb	22

A szakértők a következő, a kérdésben fel nem sorolt tényezőkkel egészítették ki a listát:

- infrastruktúra (de nem, mint ellátottság, hanem mint határoló);
- emberi beavatkozás mértéke;
- ott élők kötődésének tárgya (tájidentitás alapja);
- hagyományok, kulturális örökség;
- a társadalmi, gazdasági szabályozók hatása az adott tájra;
- helyreállíthatóság, rehabilitációs potenciál;
- a gazdasági érték fogalma itt túl tág;
- tájapolás;
- egyedi tájalkotók;
- Művi (antropogén) tájlemek-, együttesek (épített és kultivációs tájlemek-, együttesek fenntartottsági, gondozottsági állapota,);
- Vízyűjtő határ;
- földtani adottság;
- földtani jellemzők;
- hogy a tervezett fejlesztések ne okozzanak kárt a tájban;
- veszélyeztetettség

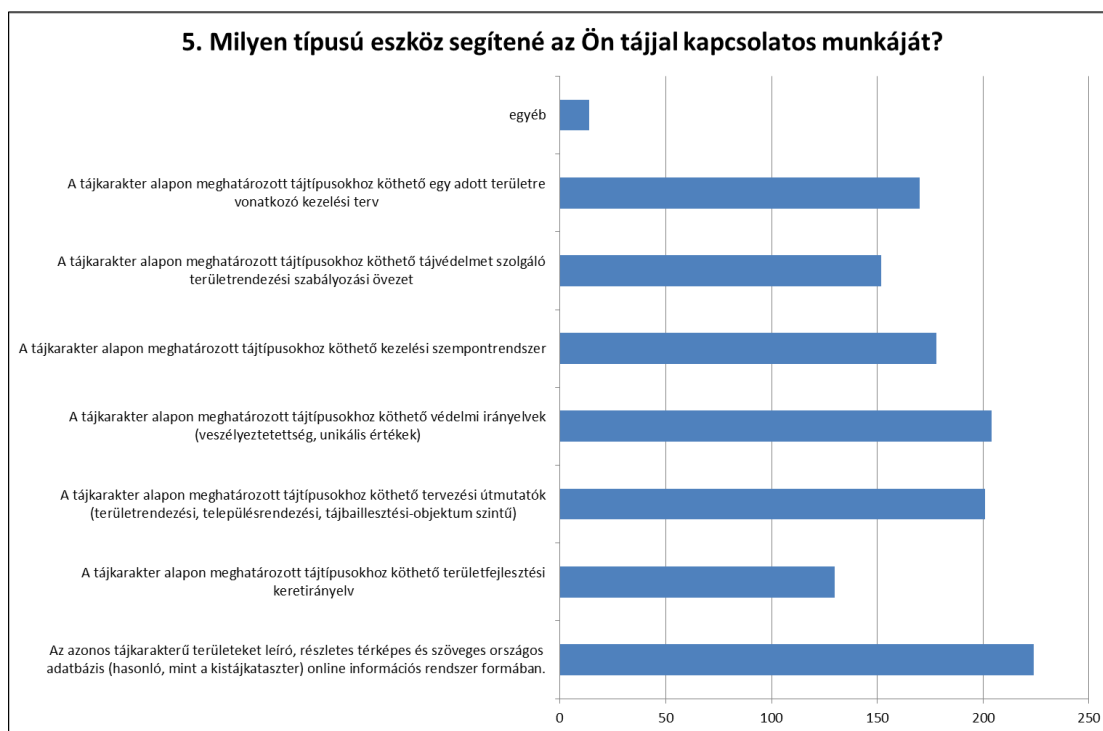
5.kérdés: Milyen típusú eszköz segítené az Ön tájjal kapcsolatos munkáját? Kérjük pontozza a felsorolt elemeket 0-3-ig (0-nem releváns, 3-nagyon fontos)

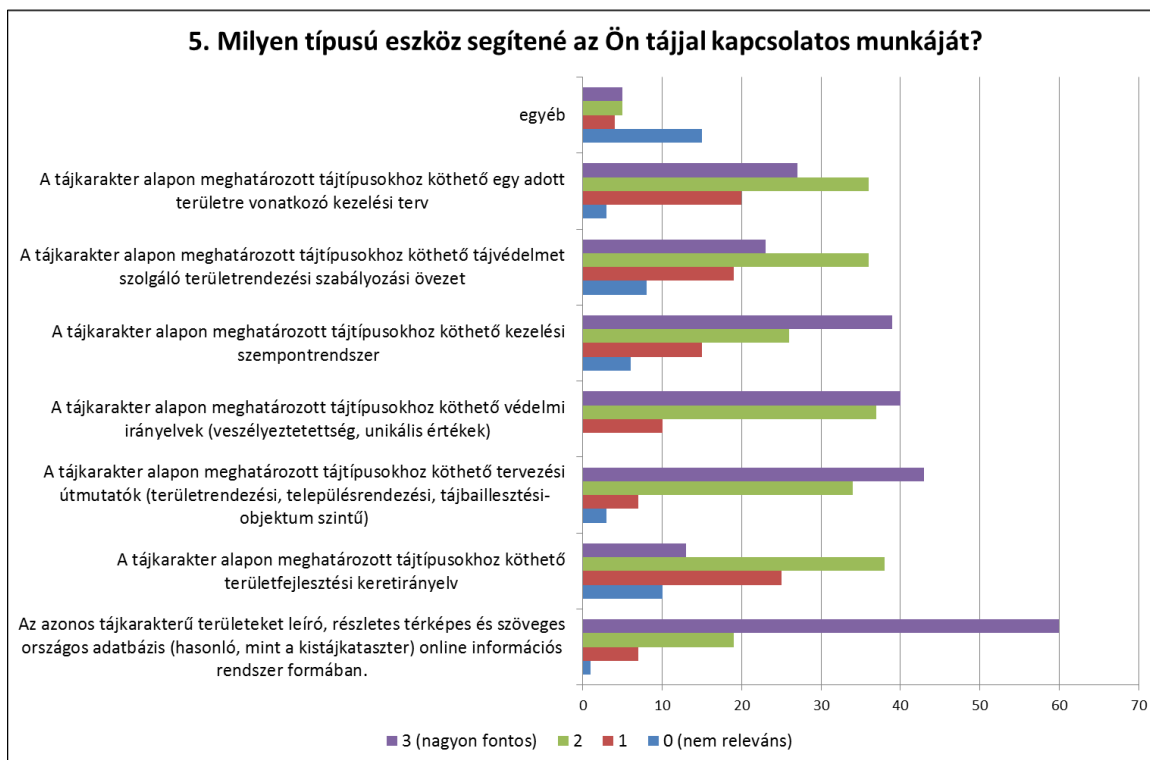
A válaszadók legfontosabb eszköznek a projekt keretében létrehozandó részletes adatbázist nevezték meg, ezen túl fontosnak tartják a tájtípusokhoz köthető védelmi irányelvek megfogalmazását és a tervezést segítő útmutatók, a kezelési szempontrendszer és a kezelési tervek kidolgozását is.

Eszköz	Kapott pont összesen (nem releváns pont: -1)
Az azonos tájkarakterű területeket leíró, részletes térképes és szöveges országos adatbázis (hasonló, mint a kistájataszter) online információs rendszer formában.	224
A tájkarakter alapon meghatározott tájtípusokhoz köthető védelmi irányelvek (veszélyeztetettség, unikális értékek)	204
A tájkarakter alapon meghatározott tájtípusokhoz köthető tervezési útmutatók (területrendezési, településrendezési, tájbaillesztési-objektum szintű)	201
A tájkarakter alapon meghatározott tájtípusokhoz köthető kezelési szempontrendszer	178
A tájkarakter alapon meghatározott tájtípusokhoz köthető egy adott területre vonatkozó kezelési terv	170
A tájkarakter alapon meghatározott tájtípusokhoz köthető tájvédelmet szolgáló területrendezési szabályozási övezet	152
A tájkarakter alapon meghatározott tájtípusokhoz köthető területfejlesztési keretirányelv	130
egyéb	14

A felsoroltakon kívül a következő eszközök jelentek még meg a válaszokban:

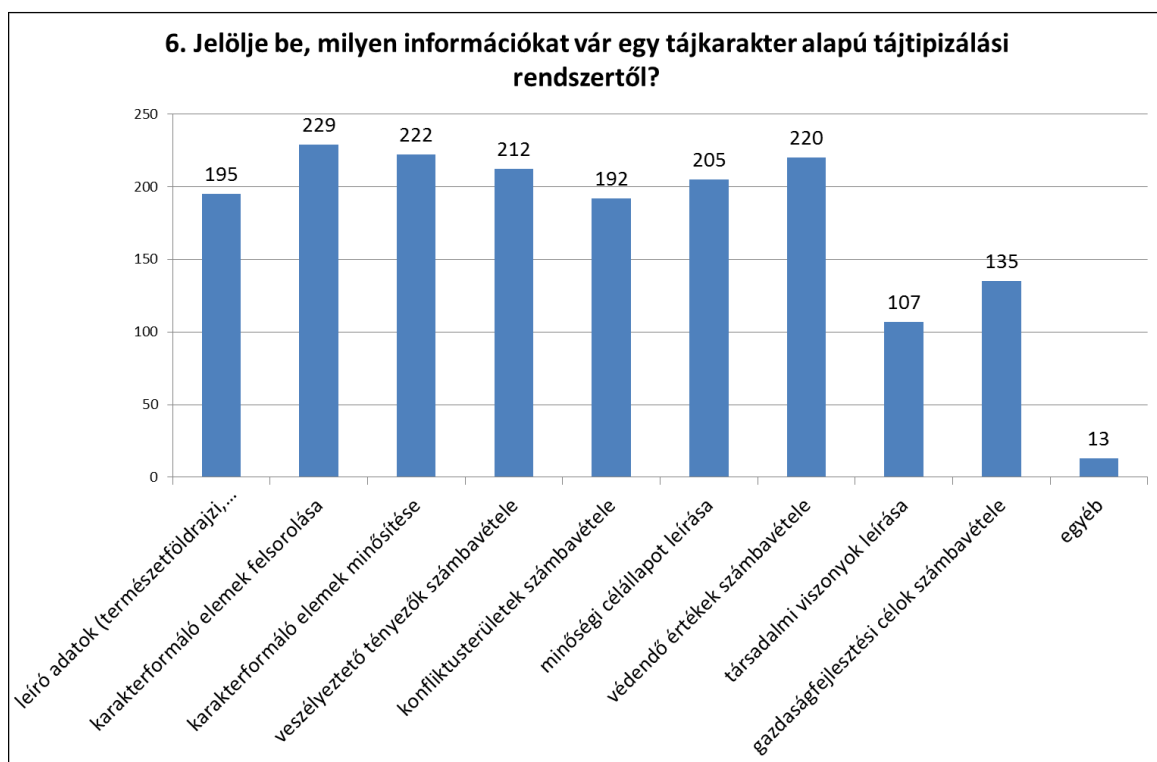
- Történeti tájak hazai lehatárolása, önálló szabályozása;
- Tájkarakter "határozó" tervező és szakhatósági kollégák részére;
- Gazdasági szabályozók tájkaraktert erősítő szerepének tudatosítása;
- Tájkarakter-típusokra jellemző kulcsjellemzők, és azok értékelése;
- A tájkarakter vonásaira épülő, konkrét kistérség/tájegység jellemzőinek meghatározása - fénykép+ szöveg ;
- Rayon (GIS) rendszerű, átnézeti és szelvényes Tájatlasz (geo-faktorok, antropogén táj elemek, együttesek));
- A tájkarakter megőrzését, ökológiai javítását is szolgáló természet- tájvédelmi, területi és más tervek egymásra épülő rendszere;
- Az úgynevezett "jó gyakorlatok" kiterjedt és hiteles dokumentálása és publikálása bejárás lehetőséggel;
- Szabványok

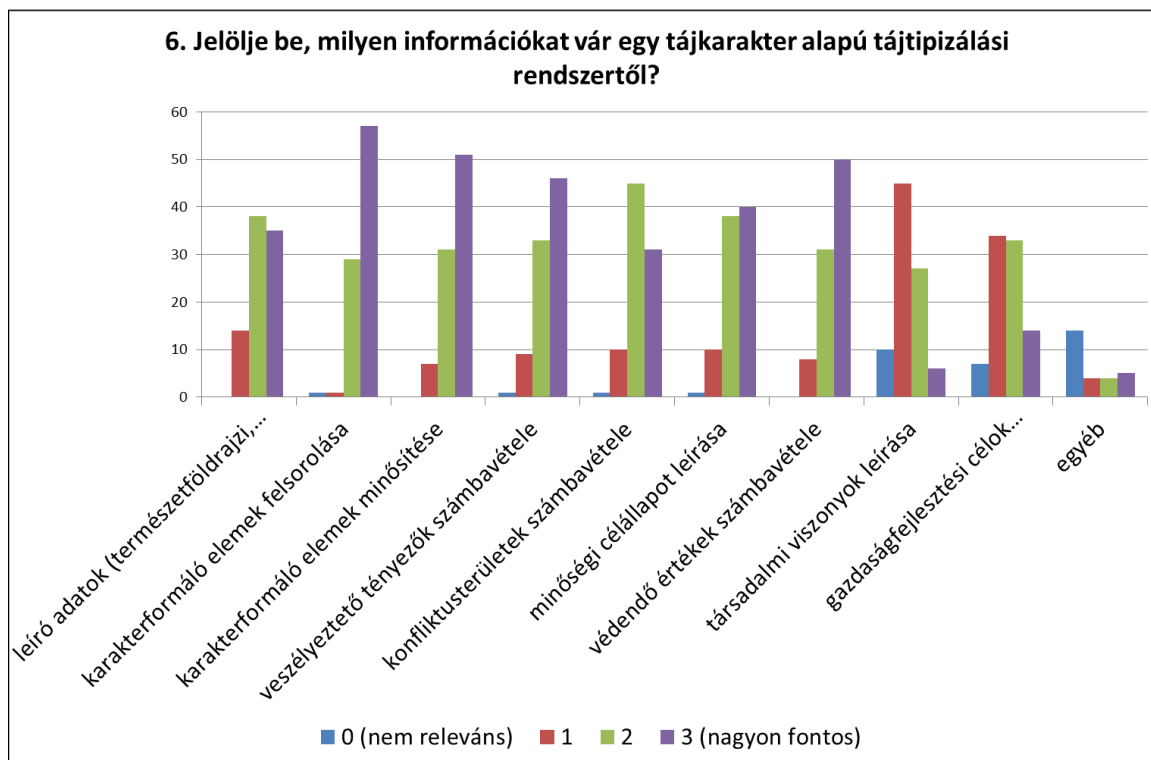
6.kérdés: Jelölje be, milyen információkat vár egy tájkarakter alapú tájtipizálási rendszertől? Kérjük pontozza a felsorolt elemeket 0-3-ig (0-nem releváns, 3-nagyon fontos)

A válaszadók a szükséges információk között legfontosabbnak a karakterformáló elemek felsorolását, minősítését, a védendő értékek és veszélyeztető tényezők számbavételét tartották legfontosabbnak, a gazdaságfejlesztési célok és a társadalmi viszonyok a negyedik kérdés válaszhalmazához hasonlóan a sor végén szerepelnek.

Elvárt információk	Kapott pont összesen (nem releváns pont: -1)
karakterformáló elemek felsorolása	229
karakterformáló elemek minősítése	222
védendő értékek számbavétele	220
veszélyeztető tényezők számbavétele	212
minőségi célállapot leírása	205
leíró adatok (természetföldrajzi, területhasználati, demográfiai stb.)	195
konfliktusterületek számbavétele	192
gazdaságfejlesztési célok számbavétele	135
társadalmi viszonyok leírása	107
egyéb	13

Egyéb, fontos információként a következők szerepeltek a felsorolásban:

- Helyieknek identitásképzés, nem szakmabeliek számára egyfajta idegenforgalmi, "honismereti" katalógus;
- Konfliktus szituáció típusok;
- Egyedi tájérték;
- A különböző tájak társadalmi minősítése, gazdasági támogatása;
- Vizsgált területek közti kapcsolatok;
- Térképek, téri modellrajzok, látványrajzok;
- Tájhasználati lehetőségek;
- A tájra jellemző hosszútávú és természeti adatok rendszerezését;
- Tájidentitás feltárás, leírás;
- Cselekvési terv;
- Veszélyeztetettség mértéke (unikalitás)

7.kérdés: Munkája során milyen problémák, hiányosságok merülnek fel a tájvédelmi, tájtervezési témákban? Kérjük írjon 3 problémát fontossági sorrendben (a válaszok részletes bemutatását az 4. melléklet tartalmazza)

A kérdés kevésbé irányított volta miatt a 93 válaszadó rendkívül eltérően adott választ a fenti kérdésre. A válaszokat a következőképpen lehetett csoportosítani:

- Az információ hiány témakörében legtöbbször az adatbeszerzés nehézségeivel, a térinformatikai adatok, a táj monitoring, tájkataszter és útmutatók hiányával kellett megküzdeniük a megkérdezetteknek,
- A tervezési rendszer problémáit a területi tervezés építésügyi fókuszában, a tájrendezési tervezés bizonytalan státuszában és a tájvédelem módszertani hiányosságaiban látják a válaszadók.

- Jogi szabályozás elégtelensége témakörben hangsúlyt kapott a tájjal kapcsolatos jogszabály hiánya és az ebből következő szubjektív szempontú tájvédelem, amelynek szempontjai nehezen érvényesíthetőek.
- A válaszadók problémának élik meg a táji szemlélet alacsony társadalmi elfogadottságát, az integrált fejlesztési és védelmi szemlélet hiányát, a gazdasági érdekek által meghatározott fejlesztések dominanciáját.
- A válaszadók problémának látják a szakember hiányt is, mind a tervezési, mind a hatósági feladatok teljesítésében.

8. kérdés: Ha volna tájkarakter alapú tájtipizálás (módszertan és adatbázis), hogyan tudná alkalmazni a munkája során?(a válaszok részletes bemutatását az 5. melléklet tartalmazza)

A válaszokat csoportosítva a legfontosabb javaslatok a következők:

- Területi tervezés támogatásaként eszköz lehet a területrendezési-területfejlesztési tervezési munkákban, megkönnyítheti a terület - és településrendezési döntéseket megbízói és tervezői oldalról is, a területi tervek alátámasztó munkáját segítené. A településrendezésben fontos elem lehet a megalapozó vizsgálatok készítésében, használatával megalapozottabbá válhatnak a tervi javaslatok
- Beruházási tervek készítésekor, a környezeti hatástanulmányok tájvédelmi munkarészeiben lehet fontos eszköz
- A szabályozási, hatósági munkához a "szubjektív"-nak nevezett vélemény alátámasztására és megerősítésére lenne alkalmas, érvényes jogszabállyal kiegészítve, az igazságügyi szakértői munkában lenne mire hivatkozni, amit a bíróság is el tud fogadni. A tájvédelmi gyakorlatban a tradicionális tájrészek, értékes tájkarakter-területek beazonosítását segítheti.
- Fenntartási, kezelési tervek, hatásbecslések elkészítésében fontos eszköz lehet, a védett területek kezelésében, a tájba illesztéssel kapcsolatos feltételek megfogalmazásában, indokolásában segíthet.
- Mind a kutatómunkában, mind a felsőoktatásban szükséges a tájtipizálás, könnyítheti a hazai és nemzetközi összehasonlító elemzések el végezését, segítheti vizsgálati szinten a következtetések levonását, az analógiák megismerését, tájtörténet kutatást.

Szakmai workshop

Előzmények:

Az online kérdőíves felmérés mellett a projekt keretében a Minisztérium a Lechner Tudásközpont közreműködésével egész napos műhelybeszélgetést szervezett, melyre meghívta a tájjal (tájkutatással, tájvédelemmel, tájtervezéssel, területi tervezéssel) foglalkozó szakterületek mintegy negyven képviselőjét.

Az akció célja:

Tájkarakter alapú országos tájtipizálás közép- és hosszú távú célrendszerének megalapozása részvételi tervezés módszerekkel, meghatározott szakértői kör bevonásával.

Helyszín: FM Darányi Ignác terem

Időpont: 2017. január 5.

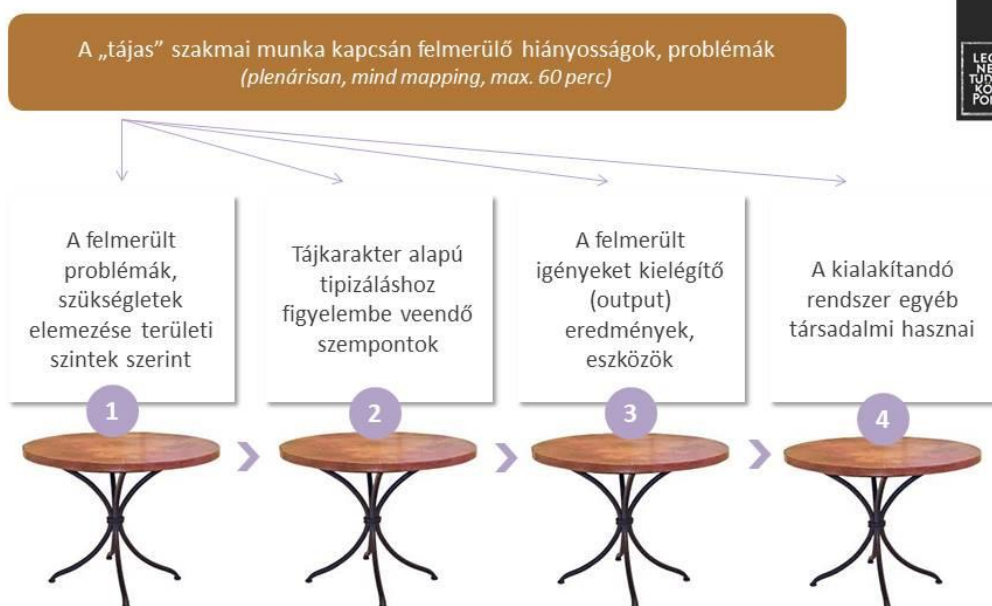
Résztevők: közel 40 meghívott szakértő kiegészülve a projekt munkatársaival

A szakmai workshop keretei

Rövid, a projekt kereteket és az Európai Táj Egyezmény által meghatározott feladatokat, illetve a tájkarakter elemzés jelentőségét bemutató előadások után a workshop résztvevői először a tájjal kapcsolatos szakmai munka kapcsán felmerülő hiányosságokat és problémákat gyűjtötték össze (ötletbörze/mind mapping módszerrel).

A műhelymunka *world café* módszerrel lefolytatott második részében a résztvevők 4 asztal körül beszélhettek át négy témát. A négyszer mintegy fél óra során valamennyi résztvevő hozzászólna valamennyi témához. A résztvevők a 4 asztalnál a következő témákkal foglalkoztak:

- A felmerült problémák, szükségletek elemzése területi szintek szerint
- Tájkarakter alapú tipizáláshoz figyelembe veendő szempontok
- A felmerült igényeket kielégítő eredmények, eszközök (projekt outputok)
- A kialakítandó rendszer egyéb társadalmi hasznai

Eredmények:

A tájjal kapcsolatos szakmai munka kapcsán felmerülő hiányosságok és problémák témában végzett ötletbörze eredményei:

Az ötletbörze első köre lényegében két alapvető hiányosságra mutatott rá:

- A jogszabályok nem adják meg azokat az objektív kereteket és hivatkozási pontokat, amelyek figyelembevételével és amelyekre hivatkozással a szakértők a tájjal kapcsolatos tervezési és védelmi munkát hatékonyan elláthatják.
- A különböző „tájas” kutató, oktató, tervező műhelyek között kevés a szakmai egyeztetés, kevésbé ismerik egymás munkáit, eltérően használják a fogalmakat, nincs egyetértés a tájjal kapcsolatos feladatokban.

Emellett további hiányosságok, kihívások is szóba kerültek:

- A táj fogalma homályos, kiüresedett, a társszakmák eltérően értelmezik.
- Kevés az alap kutatás, bizonytalan a kapcsolódó fogalmak használata, kevés a külföldi jó gyakorlatok elemzése, adaptálása.
- Gyenge a tájhoz köthető identitás, a tájjal kapcsolatos állampolgári, közösségi tudatosság, hiányzik a tájjal való foglalkozás kultúrája, a térségi szemlélet.
- Az intézményrendszer gyakran változik, hiányzik az ágazati integráció (nincsen egységes döntési szempontrendszer), bizonyos intézményi kompetenciák tisztázatlanok (különösen a tájvédelem területén), kevés a tájjal foglalkozó szakember helyi szinten.
- A tervezési rendszerben nincs megalapozott helye a tájjal kapcsolatos munkának: tájrendezési tevékenység nincs, hiányoznak a hivatkozható, jó minőségű megalapozó tanulmányok, problémás a tájas munkarészek tartalma (a környezeti tényezőket leíró tényszerű adatokon kívül a tájjal kapcsolatos megállapításokat szubjektívnek tekintik).
- A tájkarakter elemzéséhez nehezen elérhető az alapadatok, alaptérképek, hiányzik a táj monitoringja (pl. a beépített terület változása). Ugyanakkor a tájkarakterrel kapcsolatos konkrét megállapítások (adatok, jellemzők, védendő értékek, kezelési javaslatok stb.) valamennyire pótolhatnák a jogszabályi hiányosságokat, hivatkozási alapot teremthetnének.

Az ötletbörze részletes jegyzőkönyvét az *6. melléklet* tartalmazza.

A műhelymunka world café módszerrel lefolytatott második részében megbeszéltek témák:

1. asztal: A felmerült problémák, szükségletek elemzése területi szintek szerint

Az asztalnál felmerülő egyik alapvető kérdés volt, hogy a tájkarakter-elemzés, tájtipizálás milyen léptékben történik (történjen) és ez hogyan tud igazodni, illeszkedni a döntéshozatali, térségi tervezési és közigazgatási szintekhez (országos, kiemelt térség, megye, település)?

- Nyilvánvaló, hogy a táji adottságok, tájtipusok tájkarakter elemek nem a közigazgatási határokhoz illeszkednek (legfeljebb ritka esetekben).
- Jelenleg a tájvédelmi hatósági rendszer a megyei szintet követi (kormányhivatalok), feladat lesz a tájkarakter rendszer és hatósági területi jogkörök összehangolása.
- A fentiek miatt a tájkarakter meghatározásban nehezen értelmezhető az országos szint és helyi szint fogalma. A település korántsem jelenthet pl. helyi szintet ebben a vonatkozásban, mert a településnagyságok (közigazgatási területek) nagyon eltérőek és – főként városok esetében – gyakori volt az is, hogy egykor önálló települések, községek a városok részei lettek, közigazgatási területük a városéba olvadt.
- „Ne a közigazgatási igények szabják meg a tájelemzést, hanem a tájkarakter határokhoz igazítsuk a szabályozást” (jogi szabályozás)
- Eddigi, nagyobb térségre kiterjedő tájkarakter vizsgálati munkák (K. Gy. Éva) tapasztalatai azt mutatják, hogy a leginkább áttekinthető lépték a járási (gondolva itt a korábbi járási rendszerre), kistérségi területnagyság (említve, hogy az ősi közigazgatási határok sok esetben

a vízgyűjtő területekhez is igazodtak), földrajzi értelemben a kistáji szint. Megerősítést nyert, hogy hozzávetőlegesen ennek a léptéknek megfelelő a jelenlegi kistáji beosztás egyfajta kiindulásként szolgálhat a tájkarakter elemzésekhez. A mezőgazdasági tájgazdálkodás (tájkörzetek) illetve az erdészeti tájbeosztás a kistáji-középtáji léptéknek feleltethető meg.

- Más megközelítés szerint a táj (annak adottságai, jellemzői) kell, hogy meghatározzák a szükséges léptéket.
- Felmerült, hogy az agglomerációkat, nagyvárosi település-együtteseket külön kellene kezelni tájkarakter vonatkozásban (Franciaországi példa).

Az egyes elvárt feladatokhoz rendelhető területi szintek tekintetében a következő gondolatok születtek:

Országos szinten

- Országos szintű feladat a *tájias adatbázis* kialakítása, karbantartása, szükség szerinti frissítése, naprakészen tartása, ennek ki kell dolgozni a módszereit.
- Országos szinten, a tájkarakter vizsgálat eredményi alapján lennének *meghatározhatók a megőrzendő, kiemelten értékes, valamint a rehabilitációra szoruló területrészek*, amelyekhez *területspecifikus fejlesztési célok, feladatok* lennének köthetők.
- Országos szinten ki kellene dolgozni olyan *gazdasági ösztönző rendszert* (pl. támogatások), amellyel a helyi szint minőségi célkitűzésinek megvalósítása volna elérhető. Így lehetne a gazdasági ösztönzőkkel az értékvédelmet közvetve befolyásolni.

Országos és ehhez kapcsolódó helyi feladat

- Megállapítást nyert, hogy országos szinten lenne szükséges a *tájkarakter típusok meghatározása* (értékkitélet-mentesen) és helyi (települési) közösség, önkormányzat feladata lenne az országos *tájkarakter rendszer „finomítása”* pl. a participációval és a tájkarakterhez kapcsolódó minőségi célkitűzések megállapítása valamint szükség esetén a jogi szabályozás.
- Országos szinten történjen a tájkarakter típusokhoz köthető *keretek, lehetőségek meghatározása* és helyi (települési) szinten a *helyi közösség ebből választja majd ki a számára legfontosabbakat*.
- Országos és helyi feladatot egyaránt jelenthet a *„táj-téma” kommunikálása*, köztudatba való beemelése. A kommunikációban fontosak a konkrétumok és a közérthetőség.

Helyi szinten

- A helyi táj-identitás erősítését szolgálhatják a *településképi törvény szerinti településarculati kézikönyvek (TAK) kidolgozása*, mivel ezeket – a törvény – szerint a helyi közösség bevonásával kell elkészíteni és tartalmuknak a település táji vonatkozásaira is ki kell térnie.
- Az egyedi tájértékeket tartalmazó TÉKA-adatbázis kialakításánál volt olyan fázis, amikor az adatbázisba bárki beküldhetett általa feltárt *tájértékeket*. Ennek mintájára lehetne egy ilyen jellegű *közösségi bevonással* a tájkarakter vizsgálatoknál is élni.
- A helyi szint „behozása” mindenképpen szükséges, első lépésben a legalább *mintaterületeken*.

2. asztal: Tájkarakter alapú tipizáláshoz figyelembe veendő szempontok

A csoportmegbeszélésen felmerült kérdések és válaszok, javaslatok

Mi a lehatárolás célja? Egy olyan tipizált tájbeosztás, amelynek eredményeként típusterület elnevezésekkel jelölt tájtípus, tájkaraktertípus térkép jön létre, vagy földrajzi névvel jelölt particionális (részekre bontott) tájbeosztás, egyedi jellemzőkkel? Ez két külön út.

A projektben olyan *tájkarakter tipizálás*on alapuló *térkép(ek)* készül(nek), amelyben az egyes lehatárolt tájkarakter egységek jelentik az egyes típusokat. Olyan egyedi *földrajzi névvel jelölt tájtérkép* is készülhet a projektben, amelynek alapja szintén a tájkarakterek alapján lehatárolt típusok lennének. Továbbra is nyitott kérdés maradt a típustérkép és az egyedi földrajzi nevek ötvözésének lehetősége.

Mi lesz a végtermék? Miben nyújt majd többet az előállítandó tájkarakter-térkép a kistájkataszternél?

A résztvevők abban megegyeztek, hogy kiindulásnak tekintik Magyarország kistájbeosztását, amely 2017 nyarára az újonnan megjelenő Magyarország Nemzeti Atlaszban felülvizsgálva megjelenik. Az 1990-ben, majd 2010-ben megjelenő kiadványhoz képest a korábban hangsúlyos természetföldrajzi szemlélet mellett szerepet kapott benne a társadalomföldrajzi szemlélet is. A korábbi államhatárhoz igazodó tájszemlélet középtáj szinten kilépett a Kárpát-medence téregységbe, azaz a középtájak határa átlép a mai Magyarország határán, esetenként nevet is változtattak a készítőik. A projektben készülő tájtípus, tájkaraktertípus-térkép a kistájkatasztertől eltérő határvonalon húzódó foltokat eredményezhet és típus beosztást tartalmazna a konkrét földrajzi nevek helyett. De egy olyan megoldás is említésre került, miszerint a projektben készülő tájtípus, tájkaraktertípus-térkép a mai tájbeosztási térkép bizonyos szempontú módosítása lenne. Ezeket a szempontokat kell kiválasztani, azonosítani, meghatározni, attribútumokkal felruházni.

Milyen területi szinteket különböztetünk meg a tipizálás során?

A típustérkép és az egyedi tájbeosztás térkép is készülhet országos, regionális és helyi szinten. A projektben mind a három szint megcélzott.(?) A továbbiakban javasolt a szakirodalmak szerint az országos szintre a tájtípus elnevezést (pl. hullámtéri táj), annál lentebbi szintre a tájkarakter elnevezést (pl. hullámtéri mocsárrét) használni. A kettő közti különbség abban áll, hogy a tájkarakterbe beleértendő a percepció (észlelés, érzékelés) is. Azaz országos szinten csak a fő tájalkotó tényezőket lehet számba venni (elsődlegesen természeti, részben társadalmi, gazdasági és műszaki jellemzők), köztes szinten egyre több tényezőt ezekből, helyi szinten már az emberi érzékelést is. A projektnek célja, hogy országos szinten egy *tájtípus térkép* készüljön, kiválasztott mintaterületeken pedig *tájkarakter-típusok* kerüljenek lehatárolásra, amelyben a percepció fontos szerepet kap. Ezt részvételi tervezéssel javasolt megvalósítani. Be kell vonni az ottlakókat a saját táj meghatározásába, ennek alapján való lehatárolásába.

Hogyan csoportosíthatók a tipizálási szempontok?

A tájkarakter tipizálási szempontokat a tájalkotó tényezők csoportosításához igazíthatjuk: természeti, társadalmi, gazdasági, műszaki, érzékelési.

A szempontok alkalmazásának módszertana. A tipizálási szempontok mennyire egyenrangúak, kell-e prioritizálni? A szempontok objektívek-e mind, mennyi a szubjektívitás bennük? A szempontok mennyire statikusak vagy dinamikusak?

A projektben előállítandó *tájkarakter-típus térkép* egy tipizálási módszertan alapján készülő típusterületi térkép lesz. A módszertannak ki kell terjednie az adatok (tipizálási szempontok) aggregálására és a térképezésre. A megkülönböztetett *típusok száma* a módszertan függvénye lesz. *Tájtipizálási módszertanok* már léteznek, az ebben a témakörben már gyakorlott szakemberek ismerik. Jelen munkacsoportban erről részletesen nem esett szó, ugyanakkor megállapodtak a hozzászólók, hogy az alkalmazott – ha szükséges kidolgozandó – módszertan, közzététele nagyon fontos a helyi tájkarakter egységek későbbi lehatárolásához. A tipizálási szempontokat prioritizálni (kiválasztani, súlyozni) kell. A percepcionális tényezők szubjektívnek tekinthetők. A legtöbb tájalkotó tényező dinamikus, ezért nem elegendő az egyszeri (egy időpontban való) lehatárolás, hanem a tájalakító tényezők változásának nyomon követése szükséges. A legkisebb ábrázolható tájkarakter egység nagysága optimálisan a jelenlegi kistáj, járás, település nagyságával megegyező lenne. A léptékek definiálása konkrétan nem hangzott el. Hasznos volna egy közös munkafelület a projekten belül a szakértők között.

Mit támogat majd a tájkarakter értékelés?

A tájkarakter típusokra meghatározott előírások, kezelések irányadók lehetnek egy jövőbeni agrártámogatáshoz. Ugyanakkor a jelenlegi közigazgatási tájvédelmi eljárásokhoz is alapozó indoklást adhat. Egységes hatósági rendszer elv lenne szükséges a tájvédelmi hatósági eljárásoknál. A hatóságnál dolgozók ezt igénylik a legjobban. Szabványok elkészítése hasznos volna.

Nemzetközi jógyakorlat példák

Az Európai Unió tagországaiban készült egy kultúrtáj lehatárolás az agrár és erdős tájakra, amely a LUCAS adatbázisra alapozva a tájszerkezet, tájhasználat-intenzitást vette alapul és a helyi identitást, kötődést is nézte az adott helyen feltöltött Panoramino fényképek alapján. A lehatárolt egységek 1x1 km-es méretű raszterek.

A tájkarakter tipizálási szempontokat a csoport összegyűjtötte az alábbiakban:

Természeti szempontok

A kistájkezelésben is már alapul vett szempontok:

- domborzat
- geológia (alapkőzet szinten)
- geomorfológia
- vízrajz
- talaj
- éghajlat

Ezen túlmenően számbavehető:

- felszínborítás (LUCAS, Corine Landcover, Urban Atlas)
- területhasználat (funkcionális)
- művelési ág (ingatlan-nyilvántartási)
- növényborítás (MÉTA adatbázis,

Társadalmi-gazdasági-műszaki szempontok

- birtokszerkezet, telekstruktúra
- területalkalmassághoz kötött optimális területhasználat
- épületállomány
- ökoszisztéma-szolgáltatás
- erdészeti térképek
- vízgazdálkodási tervek
- tájértéktár (TÉKA adatbázis)
- egyedi tájértékek
- néprajzi elemek (hagyomány, nyelv, kultúra)
- gazdasági hálók, szerepek
- infrastruktúra és fragmentáló szerepe
- háborítatlan területek
- csillagos égbolt
- helyi építőelemek, helyi növények

- vegetáció térképek)
  - tájstabilitás (változóképeség)
  - élőhelyek természetessége, degradáltsága
  - természeti tőkeindex
  - mezőgazdasági zöld infrastruktúra
  - emberi hatáserősség
  - tájdiverzitás
- Érzékelési szempontok**
- emberi nézőpont, beláthatóság, „térélmény”
  - vizuálisan releváns és irreleváns elemek
  - tájkép
  - sziluett

3. asztal: A felmerült igényeket kielégítő (output) eredmények, eszközök

Tájkarakter alapú tájbeosztás kialakításának szempontjai, metodikája

- Értéksemlegesség, szintek hierarchiája, metodikai megalapozás
- Vízkeret irányelv (vízgyűjtő-gazdálkodási terv) mint minta, konkrét intézkedési irányokat kell rögzíteni
- Mélyebb szintű lehatároláshoz metodika, tervezési útmutató, kérdőív minta, szabványok kidolgozása
- Adatbányászat az arculati kézikönyvekből (bemenő adat)
- Metodika, tervezési útmutató, kérdőívezés, tervezési segédlet
- Szabvány a léptékváltáshoz

A tájkarakter projektelemtől elvárt funkciók, hasznok

- Felhasználható: OFTK, OTrT, turizmus stratégia, arculati kézikönyv, létező támogatási rendszerek – párhuzamok, összehangolás, integráció lehetőségének megteremtése
- Hatósági munka segítése
- Települési szinten megvalósítható
- Tájgondozás (civil tevékenység) támogatása – pl. Naturpark, rendszer kitalálása, helyi adók visszaforgatása), rugalmas rendszer, ami felülvizsgálandó
- Településeknek üzenet, segítség (településképvédelem a külterületen)

Tájkarakter beosztással kapcsolatos termékek

- Országos tájkarakter beosztás (országos szintű területi tervezés, szakági tervezés, oktatás) eszközei:
  - jellemzők szöveges leírása
  - fotódokumentáció
  - adatbázis (ingyen, szabadon hozzáférhető)
  - légi felvételek
  - különböző szinteken információ: országos tervezés, regionális, helyi: települési és létesítmény tervezés
- Tájkarakter rendszer tartalmi elemetájkarakterhez kötöten:
  - értékelés (csoportba sorolás: pl. védendő),
  - kockázati-veszélyeztető tényezők,
  - célállapot, tájminőségi célkitűzések,
  - kezelési javaslatok (keretrendszer ad)
- Táji adatbázis (információkat összegyűjtő honlap)

- Helyi karakterterképek
- Tájhónlap (interaktív)
- Tájklubok

Intézményi elvárások

- Intézményrendszer megalapozása – kezelő szervezet, monitoring feladatok megalapozása
- Ágazati és társadalmi elfogadás, együttműködés stratégiája
- Kommunikációs stratégia (folyamatos eredmény bemutatás)

4. asztal: A kialakítandó rendszer egyéb társadalmi hasznai

Társadalmi felelősségvállalás erősítése:

- A táj értékeinek feltárása, sérülékenységének bemutatása és a fenntartáshoz szükséges tevékenységek számbavétele lehetőséget ad, arra, hogy a táj iránti társadalmi elkötelezettség növekedjen.
- A városi közösség (is) a táj hasznélvezője, de a fenntartás a helyiek vállán nyugszik. A kialakítandó rendszer segíti a közös társadalmi felelősségvállalást, munkamegosztást.

Együttműködések erősítése:

- Tájkezelő civil szervezetet lehet mellé rendelni, helyi lelkeseket bevonni (pl.: Naturpark)
- Tájápolási szövetség, tájgazdálkodással (is) foglalkozó helyi szervezetek (pl.: LEADER)
- Tájkarta létrejötte (Checlist - mi a jó, hogyan változik..)
- Szövetségesek keresésében segít
- Helyi közösségeken belüli együttműködések erősíthetők a tájkezelési feladatok
- Iránymutatás az együtt tervezendő térségekre
- Települések közötti kooperáció erősítése, meglévők feltárására kell építeni
- Határmenti együttműködések elősegítése

Táji/térségi identitástudat erősödése:

- Táji/térségi identitást segítő dokumentum
- Lokálpatriotizmus erősítése
- Tankönyv, helyi oktatási tananyagba integrálás
- Helyi közösség felelősségérzetének fejlesztése - nevelés
- Interaktív tájékoztatási csatornák fejlesztési alapja (kulcstényezők vadászata)
- Interaktív bevonási csatornák a helyiektől (hol a tájhatár, melyek a meglévő együttműködések)
- Helyi közösségek mérvadó embereit kell bevonni, meg kell győzni a táj fontosságáról

Terület-specifikus megélhetési irányok meghatározása:

- Tájkarakter alapú tájgazdálkodás
- A táj, mint gazdasági szolgáltatás jelenhet meg
- Célok: értékfejlesztés, vagy fejlesztési célok
- Tájfajták „reklámozása”, olcsó, fenntartható (gyümölcsfajták, dísznövények, gazdasági szabályozók is hozzá rendelhetőek)
- Településeken tájas szakemberek alkalmazása
- Forrásallokációt segíti, differenciált támogatási rendszer
- Ökoturisztikai célterületek meghatározása
- A turizmus alapja, lehet a „táj” alapú turisztikai régiók
- Tevékenységek optimális helyének meghatározása, erőforrás-gazdálkodás

TÁJ-kommunikációs stratégia kialakítása

- Döntéshozók és a társadalom számára - pozitív és sokkoló példa is kell; HotSPOT bemutatása – konkrét negatív folyamatok bemutatása
- Media
- Vonzó példát lehetne adni, a táj „brand” építése, trendivé tenni
- „Öt perc táj” ismeretterjesztés
- Társadalmi megmozdulás - országos értékvesztés bemutatása, gazdasági veszteség is

Jogszabályok negatív (tiltó) eszközei helyett pozitív üzeneteket kell közvetíteni- Miért jó adott tájkarakterben élni?

- Védettséget ad
- Létesítmények megakadályozása helyett tájbaillesztési szabályok, irányelvek, döntéshozást segíti
- Beruházót is orientálhatja
- Mintaadás – tájkarakterhez rendelhető jó példák
- A természet és a környezetvédelem elismertségének növelése (nemcsak tilt, hanem gazdálkodással is foglalkozik)

Döntéshozás támogatása

- Települések összehasonlítását segíti

- Tájváltozás monitoring; tájobservatórium
- Kritériumrendszer a döntéshozáshoz, átfogó szempontrendszer a döntéshozásban, szűrőrendszer

3. A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer célrendszerének és lehetséges alkalmazási területinek előzetes meghatározása

A tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer célrendszerének kialakítását problémafa – célfa módszerrel végeztük. A módszer segít meghatározni az okokat és hatásokat és láttatni az ok-okozati összefüggéseket, ezzel biztosítva, hogy hosszú távú céljaink eléréséhez a leghatékonyabb eszközöket találjuk meg. A problémafa valamely fennálló helyzet okait és hatásait mutatja meg, míg a célok elemzése a problémák célok formájában történő újrafogalmazását jelenti. Az ún. „célfa” tehát a problémafa tükörképe, amelyben az ok és okozati viszonyok bemutatását az eszközök és célok viszonyának bemutatása váltja fel.

A célrendszer kidolgozásához elsőként a problémák összegyűjtését végeztük el, amelyet a partnerségi tervben meghatározott érdekeltek bevonásával online kérdőív és szakmai workshop segítségével alapoztunk meg. A kérdőívezés és a workshop során összegyűjtött problémák ok-okozati kapcsolatba rendezését a Lechner Tudásközpont szakmai munkacsoportja végezte el.

A problémák rendszerének feltárása után nyílt lehetőség a célfa kidolgozására, amikor a problémafa egyes „ágait” célokká alakítottuk. A célfa alapjait azok az eszközök (projektek, tennivalók) képezik, amelyek megoldása lehetőséget biztosít a felsőbb célok eléréséhez. A tervezett projektmegvalósítás során ezeket az eszközöket kell megteremteni.

Fontos megjegyezni, hogy már a munka elején rögzítettük, hogy a tájkarakter alapú tájtipizálási rendszer egy nagyobb, hazánk tájainak védelmét, és ezzel a hosszú távú fenntarthatóságát biztosító célrendszer részeként értelmezhető.

3.1. Problémafa

Az online kérdőívezés és a szakmai workshop során számos tájjal kapcsolatos, illetve a szakmai munkában felmerülő probléma került felszínre. Ezek ok-okozati összefüggéseinek feltárása a következő eredményt adta.

Az alapproblémákat 4 nagy csoportba soroltuk, ezek egymás mellett, egymást kiegészítve adják a negatív helyzet fő okait.

Az elsős csoportba elsősorban a **tájtudomány** hazai problémáit gyűjtöttük össze:

- A tájas szemlélet hiánya a közoktatásban és a felsőoktatásban;
- Szakmai műhelyek eltérő szemlélete;
- Műhelyek között nincs párbeszéd;
- Kevés a külföldi példa adaptálása;
- Kutatások nem gyakorlatiasak;
- Tájjas mikro-kutatások nem érnek össze.

A következő problémacsoport az **alapadatok** hiányát, a meglévő adatok nehezen elérhető voltát és a szakmai módszertanok hiányosságait foglalta össze:

- Nem áll rendelkezésre a tájjegyzmény elveinek megfelelő tájegység-lehatárolás;
- Alapadatok nehezen vagy nem elérhetőek;
- Tájmonitoring hiányzik, ezért a nyilvántartott adat és a valós állapot gyakran eltérő;
- A tervek „tájás” munkarészeinek nincs módszertana;
- A tájas munkarészben a tervező kénytelen szubjektív szempontokra hivatkozni.

A harmadik problémakör a **jogszabályi környezetet, közigazgatási feladatok** végrehajtását és a gyakorlati szakmai munkát érintette:

- Hiányos jogi környezet, jogszabályi összhang hiányosságai;
- Tájás szakemberek hiánya a hatósági folyamatokban;
- Kevés szakirányú státusz a közigazgatásban;
- Tisztázatlan, változó hatósági feladatkörök;
- A tájas szakértők részvétele a tervezésben nem kötelező;
- A komplex hatások valós vizsgálata hiányzik a szabályozási rendszerből;
- A megelőzés elve nem érvényesül megfelelően;
- A terület- és településtervezésben a szabályok leszűkülnek az építésre vonatkozókra.

A negyedik csoportot a társadalom általános **táji szemléletéhez** kötődő problémák alkották:

- A helyi közösség passzív táji identitása;
- A tájhoz kötődő identitás feloldódott;
- Tájjal foglalkozó helyi civilek hiányoznak;
- A gazdasági szereplők nem érzik az érintettségüket, felelősségüket.

Az alapproblémákból különböző **működési problémák** eredeztethetők:

- A táj kutatás társadalmi elismertsége alacsony;
- Táj kutatás eredményeinek nincs közvetlen gazdasági haszna;
- Rendezési és fejlesztési tervezésnél nincs tájalkalmasság alapú szemlélet, hiányzik a konfliktus-elemzés;
- Nincs „tájrendezési terv”;
- A tervekben hiányoznak a tájra vonatkozó minőségi célkitűzések;
- A tervdokumentumok kötelező „tájás” munkarészeinek nincs közvetlen hatása a szabályozási elemekre;
- Tájvédelmi szakvéleménynek sok esetben nincs kötelező ereje;
- Egyéni döntéshozói érzékenység hiánya, prioritási szempontok nem egyértelműek;
- Az önkormányzatok közötti táji alapú együttműködés ritka.

A működési problémák számos egymással szorosan összefüggő **szemléletbeli problémát** eredményeznek:

- A társadalom tájszemlélete, tájidentitása alacsony;
- Tájkarakterből adódó gazdasági érték nem elismert a döntéshozatalban;
- „Tájas” szakma elismertsége alacsony;
- Gazdasági ösztönző és szankcionáló rendszerből hiányzik a táj alapú megközelítés;

Az alapproblémák, a működésbeli és a szemléletbeli problémák összességében eredményezik, hogy hazánkban:

Ágazati gondolkodás jellemző, a területi, integrált szemlélet hiánya általános,

amelynek következtében

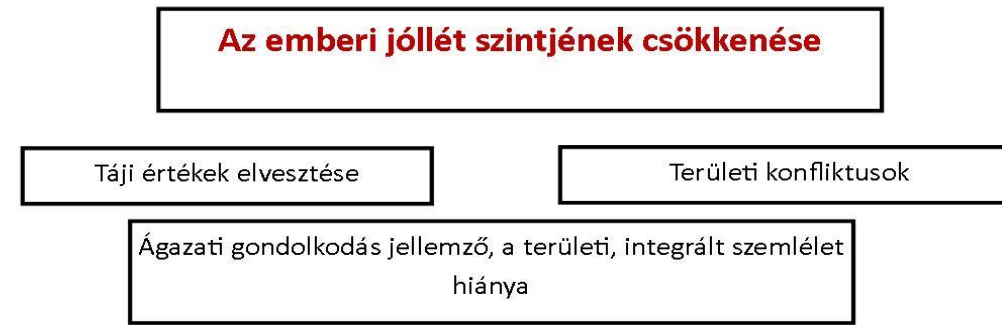
a táji értékek fokozatosan elvesznek és területi konfliktusok alakulnak ki,

ezek hatására hosszútávon

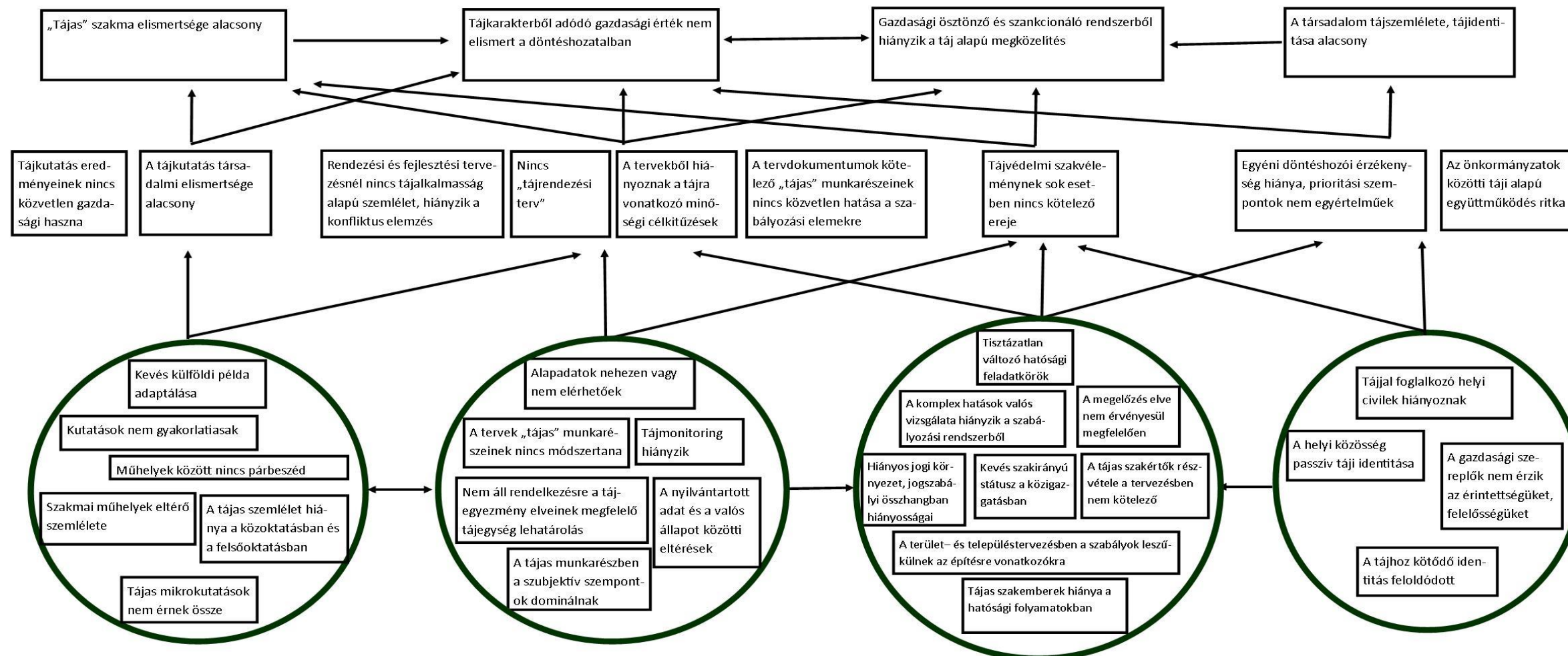
csökken hazánkban az emberi jóllét szintje.

Problémafa

Gyenge a tájszemlélet Magyarországon

3.2. Célfá

Jövőkép:

**Kedvező tájállapot és táji adottságon alapuló felelős tájhasználat, amely hatására hazánkban
növekszik az emberi jóllét szintje**

Általános cél:

A fenntartható, integrált, területi szemlélet erősödik a döntéshozatalban,

amely hatására biztosított a táji értékek megőrzése és csökkennek az eltérő gazdasági-társadalmi érdeket képviselő szereplők között felmerülő területi konfliktusok

Specifikus célok:

- A táj, mint térbeli referenciarendszer elfogadása a tudományos–tervezői gyakorlatban
A tájszemlélet, vagy más néven térbeli integrált szemlélet megjelenése a tudományos és tervezői gyakorlatban elősegíti azoknak a döntéstámogató információknak az előállítását, amelyek biztosítják a tájak hosszú távú fenntartását. A cél eléréséhez fontos a **gyakorlatorientáltabb táj kutatások** megvalósítása, amely a **szakmán belüli egyetértésen** alapul és fontos feladatának tekinti a szélesebb társadalmi rétegeket célzó **tudományos ismeretterjesztést** is. Ugyanakkor fontos feladat, hogy a táj karakter alapú **tájosztályozási rendszer beépüljön az ágazati és területi tervezési rendszerekbe.**

- A táj karakterhez kapcsolható gazdasági értékek számbavétele a döntéshozatalban
A táj karakterhez kapcsolódó gazdasági értékek számbavétele erősíti a táj szerepét a döntésekben, biztosítja a területi konfliktusos helyzetekben az optimális, hosszútávon fenntartható megoldások előtérbe kerülését. A táj karakterekhez köthető gazdasági értékek sokféle tevékenység összetett eredményeként határozhatóak meg. Ezt segíti az **ágazati és területi tervezési rendszerek átalakítása**, amely magába foglalja a **táj monitoring rendszer kialakítását, táj karakter alapú adatbázis** felépítését és a **tervezési módszertanok** megújítását. A cél elérését támogató folyamat a **hatósági eljárások megerősítése** és a **gazdasági ösztönző és szankcionáló rendszerek** átalakítása.

- A tájhoz kapcsolódó hatósági eljárások eredményesebbé tétele, a megelőzés elvének jobb érvényesülése

A táj védelmét és megőrzését szolgáló egyik legfontosabb eszköz a tájhoz kapcsolódó hatósági eljárásrend, amely ma nem tölti be integráló, védelmi szerepét. Ezért nagyon fontos hogy a **meglévő eljárásokban erősödjön a táj karakter szemlélet**, amelyhez jó alapot teremt a kialakítandó táj osztályozási rendszer. A cél eléréséhez azonban a megalapozott, objektív információkon túl

szükséges a **jogszabályi környezet fejlesztése**, a jogszabályi rendszer **harmonizálása**. Szintén fontos feladata a hatósági folyamatokban részt vevő **szereplők felkészítése** az új, tájkarakter alapú szemlélet alkalmazására.

- Erősödik a tájjal kapcsolatos társadalmi érzékenység

A tájjal kapcsolatos társadalmi érzékenység hatására a táji szemlélet a döntéshozatali folyamatokban is előtérbe kerül. A társadalmi érzékenység növelését számos, az előző céloknál is alkalmazott eszköz szolgálja, úgy, mint a tájvédelem, a gazdasági ösztönző rendszer erősítése. Ugyanakkor ezen eszközök mellett az egyik legfontosabb feladat egy olyan **kommunikációs stratégia megvalósítása**, amely segíti a társadalmi szereplők tájékoztatását, az **ismeretterjesztést**. A társadalmi felelősségvállalás növelését szolgálja a **tájhoz kötődés, a helyi identitás és a személyes felelősségvállalás erősítése**, amelynek egyik kiváló eszköze a **részvételi tervezés módszereinek** alkalmazása a döntéshozatalban.

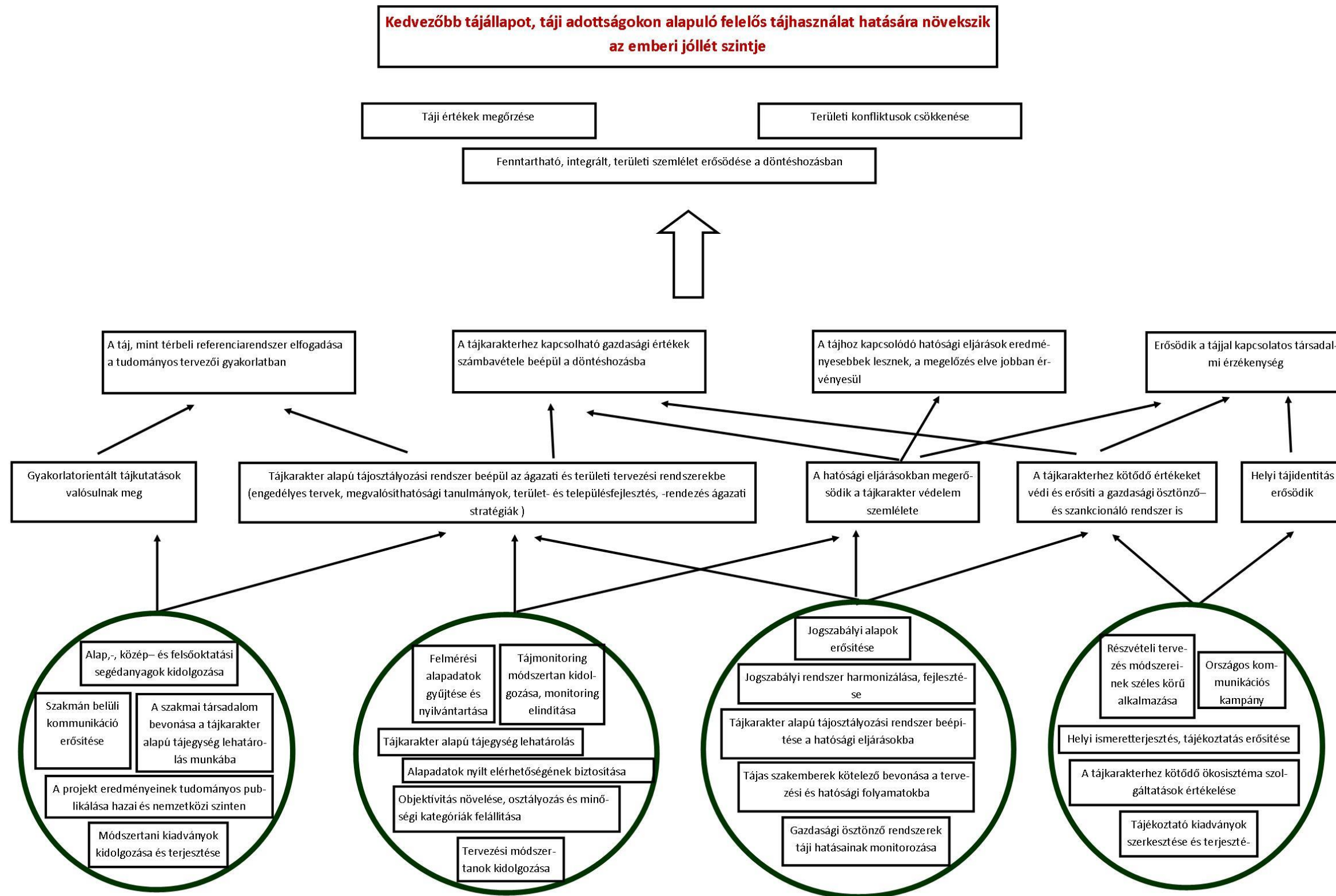

Specifikus célok	A táj, mint térbeli referenciarendszer elfogadása a tudományos-tervezői gyakorlatban	A tájkarakterhez kapcsolható gazdasági értékek számbavétele a döntéshozatalban	A tájhoz kapcsolódó hatósági eljárások eredményesebbé tétele, a megelőzés elvének jobb érvényesülése	Erősödik a tájjal kapcsolatos társadalmi érzékenység
-------------------------	---	---	---	---

Konkrét cél	1. Gyakorlatorientált táj kutatások valósulnak meg	2. Tájkarakter alapú táj osztályozási rendszer beépül az ágazati és területi tervezési rendszerekbe	2. A hatósági eljárásokban megerősödik a tájkarakter védelem szemlélete	3. A tájkarakterhez kötődő értékeket védi és erősíti a gazdasági ösztönző- és szankcionáló rendszer is	4. Helyi tájidentitás erősödik
Beavatkozások	1.1. Szakmán belüli kommunikáció erősítése	2.1. Tájmonitoring létrehozása	3.1. Tájkarakter alapú táj osztályozási rendszer beépítése a hatósági eljárásokba	4.1. A táji szempontok beépítése a gazdasági ösztönző rendszerekbe	5.1. Részvételi döntéshozás módszereinek széles körű alkalmazása
	1.2. Ismeretterjesztés	2.2. Tájkarakter alapú táj osztályozási rendszer létrehozása	3.2. A tájkarakter-rendszer alkalmazását biztosító humán feltételek megteremtése a hatósági eljárásokban		5.2. Országos kommunikációs kampány
		1.3. Tervezési módszertanok kidolgozása			

Célfá

3.3. Beavatkozások bemutatása

1.1. Szakmán belüli kommunikáció erősítése

A cél eléréséhez fontos, hogy a tájjal foglalkozó szakemberek a legfontosabb kérdésekben konszenzust alakítsanak ki, illetve, hogy a táj, mint térbeli referenciarendszer beépüljön a tudományos–tervezői gyakorlatba. A közös, egységes fellépés hosszú távon segíti a táj kutatások eredményességét, az elért eredmények társadalmi elismertségét. Ezt segítő a működő „tájas” oktató és kutató műhelyek között együttműködést erősítő tevékenységeket javasolt indítani.

A közös munka alapjául szolgálhat a táj karakter alapú tájosztályozási rendszer szakmai elfogadása, elismerése és közös kutatási alapként való elfogadása. A tervezett kutatási projektben számos tervezett tevékenység szolgálja a szakmai konszenzus megteremtését.

A KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- A szakmai közösség bevonása a táj karakter alapú tájegység lehatárolás munkába;
- A projekt eredményeinek tudományos publikálása hazai és nemzetközi szinten;
- Módszertani kiadványok kidolgozása.

1.2. Ismeretterjesztés

A táj tudomány széles társadalmi elismertségét szolgálja, ha az oktatás különböző szintjein megjelennek a kapcsolódó ismeretek. Javasolt, hogy mind az alap-, mind a középszintű közoktatás, illetve a nem táj kutatás orientációjú felsőoktatási intézmények számára is készüljenek oktatási segédanyagok. E tananyagok fejlesztése nem tárgya a tervezett projektnek, de a projekt során kialakított táj karakter alapú tájosztályozási rendszer jó alapot nyújt a jövőben teljesítendő feladathoz.

A KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- a kialakított táj karakter alapú tájosztályozási rendszer alapinformációt biztosít a későbbi tananyagfejlesztés számára

2.1. Tájmonitoring létrehozása

Hazánkban jelenleg nincs rendszeresen és egységes elvek alapján készített felmérés, amely részletes adatokat szolgáltat a területhasználat és a tájváltozás folyamatairól. Szükséges tehát felmérni a tájváltozási folyamatok nyomon követésének lehetséges intézményi hátterét és eszközállományát. Költséghatékony, jól pozicionált intézmény kiválasztása után ki kell alakítani és fejleszteni kell a tájváltozási folyamatok nyomon követésének eszközzrendszerét, biztosítani kell ennek forrását. A gyakorlati alkalmazás érdekében fontos, hogy a kialakított monitoring rendszer biztosítsa az adatok

nyílt elérhetőségét.

A valós területhasználat-monitorozás megvalósításának lehetőségét nyitja meg, hogy a területi monitoring rendszerről szóló 37/2010. (II. 26.) Korm. rendelet helyett új jogszabály kialakítása van folyamatban. A területi monitoringról és értékelésről szóló Kormányrendelet előkészítése kapcsán elkezdődött a tájhasználat-változás monitorozásának szakmai megalapozása is.

A KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- a tájmonitoring rendszer módszertani javaslatának kidolgozása

2.2. Tájkarakter alapú tájosztályozási rendszer létrehozása

Hazánk kedvező tájállapotának és a táji adottságokon alapuló felelős tájhasználatnak alapfeltétele a tájakkal kapcsolatos ismereteink bővítése és egységes fogalomrendszer kialakítása. Ezt a célt szolgálja a tájkarakter alapú tájosztályozási rendszer létrehozása. Az osztályozási rendszer hosszú távon segíti a kutatást, tervezést, hatóság munkát és a helyi tájidentitás erősítését is.

A KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- egységes fogalmi rendszer kidolgozása,
- döntéstámogató adatbázis felépítése (adatstruktúra és az adattartalom országos elemei)
  - tájkarakter-típusok meghatározása, kulcsjellemzőik azonosítása,
  - a tájkarakter-típusok értékelése, osztályozása,
  - az egyes tájkarakter-típusok előfordulásának országos lehatárolása (tájkarakter-területek azonosítása)
  - típusokra és területekre vonatkozó kezelési irányok, minőségi célállapot meghatározása,
  - veszélyeztető tényezők és főbb beavatkozási pontok meghatározása,
- Digitális Tájkarakter Térinformatikai Tudástár –Tájkataszter (Tájleltár) kialakítása

2.3. Tervezési módszertanok kidolgozása

A tájkarakter-alapú tájtipizálás eredményeit a tervezés minden szintjén szükséges adaptálni. Ebbe a körbe tartoznak az országos, a megyei és települési tervek (beleértve a fejlesztési és rendezési terveket). Település és tájegység szinten a tájkarakter-alapú tájtipizálás eredményeit integrálni kell a településkép-védelmi eszközrendszerekbe is. Az integráció célterületei továbbá a különböző ágazati tervek, stratégiák is, amelyek tevékenységi körük által a tájban változást idézhetnek elő. Az eredmények adaptálásához a projekt során tervezési módszertanok kidolgozása szükséges.

A KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- tervezés módszertani útmutatók kidolgozása az ágazati és területi tervek számára
- döntéstámogató módszertan kidolgozása – a tájkarakter értékek szempontrendszerét adaptáló eszközök kialakítása

3.1. Tájkarakter alapú tájosztályozási rendszer beépítése a hatósági eljárásokba

A tájkarakter-rendszer hatósági folyamatokba történő integrálása történhet a folyamat több pontjának módosításával, az eljárási kör, a kérelem, vagy engedélyezési dokumentum tartalmi követelményeinek, valamint az eljáró (szak)hatóság, bíróság és szakértő döntési szempontrendszerének kiegészítésével. A jelenlegi hatósági gyakorlat szerint a hatósági döntéshozatalt támogató adatbázist, módszertani útmutatót és jogi szabályokat sok esetben nem az érintett szakmai szervezeti egység, hanem egyéb szakterületet képviselő hatóság, esetleg az önkormányzat, a tervező, vagy maga a beruházó fogja alkalmazni. Úgy kell tehát a tájkarakter vizsgálatára, értékelésére és védelmére vonatkozó szakmai dokumentumokat kidolgozni, hogy azok a hatóságok, vagy az érintett beavatkozás, tevékenység bármely szereplője számára egyértelmű iránymutatást adjon. A projekt során kialakított egységes fogalmi rendszer, a döntéstámogató adatbázis (adatstruktúra és az adattartalom országos elemei), illetve módszertani útmutatók az egységes és hatékony eljárás feltételei.

A KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- a kialakított tájkarakter alapú tájosztályozási rendszer megteremti az alapjait a hatósági eljárások átalakításának

3.2. A tájkarakter-rendszer alkalmazását biztosító humán feltételek megteremtése a hatósági eljárásokban

A projekt során kidolgozandó adatbázisokat és módszertani alapokat széles szakmai kör fogja alkalmazni. Fontos, hogy a hatósági munkát tájkarakter szempontjából kompetens szakemberek végezzék, illetve, hogy a tájvédelmi szakértők és igazságügyi szakértők elsajátítsák a tájkarakter-kutatás során kidolgozott szakmai eredményeket.

KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- a szakmagyakorlási szabályok felülvizsgálata
- útmutatók és szakmai továbbképzések kidolgozása a hatósági szereplők számára

4.1. A táji szempontok beépítése a gazdasági ösztönző rendszerekbe

Fontos, hogy a táji szempontok, ne csak a hatósági és tervezési folyamatokban, de a gazdasági ösztönző és szankcionáló rendszerekben is megjelenjenek. A tájkarakterhez kötődő ökoszisztéma szolgáltatások értékelése, a gazdasági ösztönzők hatásainak monitorozása segíti a táji értékek gazdasági szempontú megőrzését is. Országos szinten olyan gazdasági ösztönző rendszerek bevezetése a cél (pl. támogatáspolitikai szempontrendszer), amellyel a táji értékek megőrzése

biztosítható.

KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- táji értékeket megőrző differenciált támogatási szempontrendszer kidolgozása,
- a különböző tájkarakterhez köthető „gazdasági” szolgáltatások számbavétele, ajánlások megfogalmazása.

5.1. Részvételi döntéshozás módszereinek széles körű alkalmazása

A tájkarakter-rendszer erősítheti a helyi közösségek táji identitását, a közösségek érzékenységét a tájban megjelenő helyi jellegzetességekre, értékekre. A táj értékeinek feltárása, sérülékenységének bemutatása és a fenntartáshoz szükséges tevékenységek számbavétele lehetőséget ad arra, hogy a táj iránti társadalmi elkötelezettség növekedjen. A táj fenntartása csak akkor lehetséges, ha a helyi közösség elkötelezett a környezete iránt, felismeri a benne rejlő értékeket. Ezért fontos, hogy a jövőben erősítsük a helyi közösségek részvételét a helyi döntéshozatalban. A projekt keretén belül kiemelt figyelmet kell fordítani a részvételi tervezési módszerek alkalmazására.

KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- helyi közösségi részvételen alapuló tájkarakter osztályozási módszerek kidolgozása,
- mintaterületi tájkarakter kutatások kidolgozása során helyi együttműködések erősítése.

5.2. Országos kommunikációs kampány

A tájjal kapcsolatos társadalmi szemléletet aktív kommunikációs kampánnyal szükséges erősíteni. A tájkarakterrel kapcsolatos eredmények terjesztése, mind a helyi közösségek szintjén, mind országos szinten elengedhetetlen. A kommunikációs kampány során alkalmazni kell az interaktív tájékoztatási csatornákat, közérthető és figyelemfelhívó ismereteket kell átadni.

KEHOP 4.3.0. projekten belül tervezett tevékenységek:

- A projekt során született eredményekből kommunikációs kiadványok, ismeretterjesztő anyagok kialakítása

3.4. A Tájkarakter rendszer lehetséges alkalmazási területei

A táj vizsgálatát, elemzését hatósági szinten kezelő eljárások alapvetően a környezetvédelmi és a természetvédelmi hatósági eljárások. Bizonyos szempontból azonban ide sorolható a termőföld, az erdő, vagy a víz védelmét szolgáló, valamint az építési hatósági eljárások köre is, amelyek hatósági szempontrendszerében azonban deklaráltan csak a tájvédelmi szakkérdés vizsgálatán keresztül jelenik meg ez a szempont, messze nem általános területi hatállyal. Szakhatósági, vagy legalább szakkérdés vizsgálatának kötelezettsége szintjén számos egyéb eljárásban helyet kap a táj vizsgálata, elsősorban a táj védelmének célkitűzésével.

Környezetvédelmi hatósági eljárások

A környezetvédelmi hatósági eljárások alapvetően a környezethasználat engedélyezésére és ellenőrzésére, a környezetvédelmi szempontból elérhető legjobb technika alkalmazására, illetve a környezeti károk elhárítására irányulnak. Ezen belül a tájkarakter szempontjából a táj szerkezetét, működését és vizuális megjelenését befolyásoló tevékenységek engedélyezése, a környezetvédelmi engedélyezési eljárás a releváns.

A környezetvédelmi engedélyezési eljárás a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény végrehajtási rendeletében, a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendeletben (a továbbiakban Khvr.) szabályozott, alapvetően az Európai Unió szabályozási alapjaira³ épülő rendszer. Uniós szabályozásként tekinthetjük egy, a hazai jogszabály-módosítások által kevésbé befolyásolható, stabil eljárási lehetőségnek, amely érinti azokat a tevékenységeket, beavatkozásokat, amelyek jelentős hatással lehetnek a környezeti elemekre, rendszerekre, ezáltal jelentős hatással lehetnek a környezeti elemek működési közegét képező tájra is.

Mivel a környezeti hatások vizsgálata során elvárás a hatások együttesének komplex kezelése is, ezt általában tekinthetjük a hatások táj szintű elemzésének. A Khvr. alapját képező 2011/92/EU parlamenti és tanácsi irányelvnek tárgya a tájra kifejtett hatások vizsgálata is, így a táj, és ezzel összefüggésben a tájkarakter változásának vizsgálata beépülhet a tevékenységek, létesítmények és azok módosításának, változtatásának hatásait vizsgáló folyamatokba.

Az alkalmazás lehetséges konkrét lehetőségei

A tájkarakter-meghatározás és -védelem szempontjainak és adatbázisának alkalmazása lehetségessé válik a döntést megalapozó dokumentumokban és a döntéshozatal szempontrendszerében is, ha az előzetes vizsgálat (4. sz. melléklet) és a hatástanulmány (6. sz. melléklet) tartalmi követelményeinek

³85/337/EGK tanácsi irányelv, a 2000/60/EK, a 2001/80/EK, a 2004/35/EK, a 2006/12/EK és a 2008/1/EK európai, 2009/31/EK, a 2010/75/EU, a 2011/92/EU parlamenti és tanácsi irányelvek

körében, a hatásvizsgálat szükségességének vizsgálati szempontjai (5. sz. melléklet) és a hatásterület meghatározására vonatkozó szempontok (7. sz. melléklet) között is megjelenik a tájjal kapcsolatos szempontrendszer. Ez az előzetes vizsgálat esetében mindenképpen kiegészítést igényel, de a tartalmi elemek felülvizsgálata más esetekben is szükségessé válhat.

A projekt eredményei alapján mérlegelhető továbbá, hogy a minden esetben, vagy a hatóság döntése alapján környezeti hatásvizsgálat kötelees tevékenységek körét (1. és 3. melléklet) szükséges-e differenciálni a készülő területi adatbázisok alapján.

Amennyiben az előzetes vizsgálat tartalmi követelményei is kiegészülnek a tájra vonatkozó szempontokkal, úgy a dokumentáció kidolgozójára vonatkozó előírások szerint (Khvr. 3. § (2), 6. § (3)) mind az előzetes, mind a hatósági eljárás keretében biztosított lesz a tájvédelmi szakértő közreműködése.

A tájkarakter-kutatás eredményeként várható adatbázis és módszertani bázis tehát a táj, mint környezeti rendszer értelmezéséhez hiánypótló információkat nyújthat, alkalmazható az előzetes vizsgálati és a környezeti hatásvizsgálati folyamat részeként is mind a kérelem vagy tanulmány kidolgozója számára, mind pedig a kérelmet elbíráló hatósági szereplők számára.

Természetvédelmi hatósági eljárások

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényben (a továbbiakban Tvt.) meghatározott feladatok alapján a természetvédelmi hatósági eljárások köre részben a természeti területekhez vagy természetvédelmi oltalom alatt álló területekhez köthető, részben a természetvédelmi oltalmat élvező fajokat érintő, vagy mindezeket veszélyeztető tevékenységek körére terjed ki. Ezek közül a tájkarakter szempontjából elsősorban a természetvédelmi oltalom alatt álló területek esetén kötelező eljárások, közvetve pedig az idegenhonos, inváziós fajokra vonatkozó eljárások relevánsak.

A területhez kötött eljárások köre a Tvt., valamint az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet alapján az 1. mellékletben szereplő tevékenységeket foglalja magába.

A hatósági és szakhatósági hatáskörben történő döntéshozatal szempontrendszerét részben a Tvt., részben a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 71/2015. (III. 30.) Korm. rendelet (a továbbiakban Kr.) 32. §-a határozza meg. A szempontrendszer az alábbiakra tér ki:

- a természeti értékek, természeti területek, természeti rendszerek és ezek jellegzetességének, természetes vagy természetközeli állapotának védelme,
- hagyományos tájhasználat (történelmileg kialakult természetkímélő hasznosítási módok) védelme,
- egyedi tájértékek védelme,
- tájkép és tájjelleg védelme,

- a védett természeti értékek és területek megőrzése, fenntartása, fejlesztése, helyreállítása, kiemelt oltalmuk biztosítása,
- a közösségi és kiemelt közösségi jelentőségű fajok, élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, fejlesztése és helyreállítása, a Natura 2000 területek egységességének biztosítása,
- a biológiai sokféleség védelme, mindezek fenntartható használatának és helyreállításának elősegítése.

A természetvédelmi szabványsorozatban megjelent MSZ 20370:2003 jelzetű, „Természetvédelem. Általános tájvédelem. Fogalom-meghatározások” című szabvány (a továbbiakban Szabvány) értelmében a „tájkarakter” és a „tájjelleg” fogalmak szinonimák. A nemzetközi szakmai nomenklátúra inkább a „tájkarakter” kifejezést alkalmazza, a magyar jogrendszerben – bár mindkettő használatos, – a „tájjelleg” kifejezés gyakoribb, tehát ennek előfordulását a „tájkarakter” kifejezéssel egyenértékűnek tekinthetjük. Ez azt jelenti, hogy a tájjelleg védelme által a természetvédelmi hatósági eljárás keretében elvárt a tájkarakter védelme is, ennek részletszabályai azonban nem tisztáztak sem a Tvt.-ben, sem a Kr.-ben. Folyamatban van a Tvt. 7. § (4), valamint a 85. § (1) 1. pontjában foglalt felhatalmazás alapján a tájvédelem részletszabályairól szóló Korm. rendelet kidolgozása, amelynek a felhatalmazás szerint a táj jellegének (azaz karakterének) védelméről szóló szabályokra is ki kell terjedni. Ez a rendelet tehát be tudja fogadni a megőrzendő tájkarakter-típusok és –területek oltalmára vonatkozó szabályokat. Ezek a szabályok minden olyan eljárásban érvényesíthetőek lesznek, ahol táj- és vagy természetvédelmi szakkérdésben kell döntenie a hatóságnak.

A tájkarakter-rendszer alkalmazása szakhatósági eljárásokban, szakkérdés vizsgálata keretében

A Kr. értelmében a természetvédelmi hatóság rendelkezik hatáskörrel a táj- és természetvédelmi szakkérdés vizsgálatára. Ennek a felhatalmazásnak a saját hatósági eljárásain kívüli érvényesítése egyértelmű módon a szakhatósági közreműködés esetén biztosított, hiszen abban az esetben az eljárás a megkeresésük nélkül nem folytatható le, illetve állásfoglalásuk a hatóság döntésére nézve kötelező erejű. A természetvédelmi hatóság kormányhivatalhoz történt integrálásával azonban egy hatósági szervezatként működnek számos egyéb szakterületi hatósággal, így csak néhány eljárásban maradt meg a szakhatósági közreműködés lehetősége, egyéb esetekben az adott ágazati hatóság (építésügy, erdészet, földügy, stb.) hivatott a szakkérdések vizsgálatára, amit csak a kormányhivatalon belüli belső ügyrend szerint delegálhat a szakértelemmel ténylegesen rendelkező természetvédelmi hatóságnak.

A tájjelleg (tájkarakter) vizsgálatát biztosító tájvédelmi szakkérdés előírása ugyanakkor egyes eljárásokban a természetvédelmi oltalom alatt álló területekre korlátozódik, bizonyos esetekben kiterjed a teljes külterületre (pl. általános építésügy, tervásatás, villamosenergia-ipari eljárások), vagy a teljes közigazgatási területre (pl. polgári repülőtér létesítése, bányászat). A területi hatály 2009-ig egységesen a teljes külterületre és a természetvédelmi oltalom alatt álló, valamint az egyedi tájértékeket érintő belterületi ingatlanokra terjedt ki, de 2009 után a tájjelleg vizsgálatának területi

hatálya következtlenül szűkült (pl. földügyi és erdészeti eljárások), egyes esetekben indokolatlanul bővült (pl. bányászati eljárások).

Tekintettel arra, hogy a környezet- és természetvédelmi eljárásokon kívül a hatósági rendszerben a tájjelleg (tájkarakter) vizsgálata sem az eljáró hatóság, sem a területi hatály nem kiszámítható, a projekt során olyan módszertani alapokat szükséges teremteni, és az adatbázisok elérhetőségét és értelmezését olyan módon kell kidolgozni, amelyek lehetővé teszik, hogy minden érintett hatóság alkalmazni tudja azokat az eljárás során. Ehhez az szükséges, hogy a hatósági szereplők egy osztályozott tájkarakter-rendszerrel dolgozhassanak, ahol a tájkarakter-területek vagy a tájkarakter-típusok, illetve azok értékelés szerinti besorolása szakértelem nélkül, szinte mechanikusan megállapíthatók legyenek.

A tájkarakter-rendszer tervezési jellegű alkalmazási területei

Stratégiai tervezés

A környezetvédelmi, természetvédelmi és tájra vonatkozó egyéb stratégiák előrevetítik, hogy a tájra hatással lévő tevékenységet folytató egyes ágazatok jövőképük, céljaik meghatározása során érvényesítsék azokat a fenntarthatósági, jólléti szempontokat, amelyek a táj állapotának javítása, a táji konfliktusok feloldásának irányába hatnak. Szükségszerű ezért, hogy a projekt eredményei ne csak a természet- és környezetvédelmi szakterület, hanem a vízügy, az erdő- és mezőgazdálkodás, a közlekedés, bányászat, stb. szakmai megalapozó anyagaiban, jövőképében is helyet kapjon.

Fejlesztési tervek

Az Országgyűlés az 1/2014. (I. 3.) számú határozatával elfogadta a „Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról” című dokumentumot (a továbbiakban OFTK). Az OFTK felülvizsgálata 2017-ben kezdődik, ezért fontos a szakmai, közigazgatási és társadalmi egyeztetések során biztosítani a projektcélokhoz kapcsolódó tartalmi elemek fenntartását a következő tervezési ciklusban is.

A tájkarakter-térképezés és a hozzá kapcsolódó minőségi célkitűzések rendszerének figyelembe vétele elengedhetetlen az országos, a térségi és a megyei szintű fejlesztési területek kijelölésénél, akár bővítve ezzel a sajátos övezetek kialakításának tervezői eszközrendszerét.

Fejlesztési szempontból elsődleges feladat, hogy valós igényekre és megalapozott terület-ismeretre épüljenek a fejlesztési elképzelések. A fejlesztés és a rendezés közös vizsgálati alapját képezhetik a tájkarakter-vizsgálatok, melynek egyik eredménye lehet a fejlesztési és rendezési szempontból együtt tervezendő térségek lehatárolása.

Rendezési tervek

Rendezési tervek rendszerében a tájvédelmi szempontok és célok megalapozásához, a tájvédelem vizuális elemeken túlmutató továbbfejlesztéséhez ad szakmai alapot a kidolgozásra kerülő rendszer. Ezzel elérhető, hogy a tájképvédelem helyett a tájkarakter-védelem kiemelt területei helyet kapjanak a tervezési rendszerben. Lehetőséget adhat továbbá a korlátozott hasznosítású területek kijelölésére és szabályrendszerének meghatározására.

A tájtörténeti elemek beépülésével a lehatárolás rendszerébe az eddig sokszor nem kellő súllyal kezelt hagyományos, természeti adottságokat tiszteletben tartó művelési módok – elsődlegesen települési szinten – megjelenhet a területfelhasználási egységek lehatárolásoknál.

A tájtörténeti gyökerekhez hasonlóan a természetközeli területek jelentőségének figyelembe vétele és a tervezési rendszerbe történő integrálása is hatékonyabbá válik a tájkarakter alapú tájzsemlélet kialakítása után.

Kezelési, fenntartási tervek

A tájkarakter területek meghatározása a fejlesztési és rendezési tervek mellett a sajátos védelmi célt szolgáló területeken az egyes területek sajátos védelmi, korlátozó előírásainak övezeti jellegű besorolásainak megalapozását is szolgálhatják. Jelentős mértékben hozzájárulhatnak a védett természeti területek, a Natura 2000 területek, az örökségvédelmi területek, de akár a vízbázisvédelmi célok és korlátozások területi lehatárolásához.

A natúrparkok, geoparkok és a csillagoségbolt-parkok esetében a kezelési jellegű feladatok meghatározásához, a területi egységek és prioritások rögzítésénél is alkalmas alapot szolgáltat a települési döntéshozók és a szakmai irányítók számára a kulcstényezők, a tájkarakter-típusok és -területek elhelyezkedésének és jelentőségének ismerete.

A tájkarakter-rendszer alkalmazása a tervek stratégiai vizsgálatában

Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet értelmében a környezeti hatások terv és program szintű vizsgálatának eszköze a stratégiai környezeti vizsgálat során készülő környezeti értékelés. A hatások komplex, táj szintű vizsgálatának ma létező eszköze. A jogszabály a tájat, mint a környezeti elemek rendszerét értelmezi, de részletszabályokat annak vizsgálatára nem tartalmaz, a tájjelleg, tájkarakter fogalmakat nem alkalmazza. A tájkarakter-vizsgálat és –értékelés módszertani alapjai, valamint a lehatárolás és a kulcsjellemzők adatbázisba foglalt információi konkrét tartalommal tölthetik fel a környezeti értékelések táj szintű vizsgálatát.

MELLÉKLET

1. számú melléklet: Fogalmak

fogalom	forrás	definíció
„A táj kezelése”	Európai Táj Egyezmény	„A táj kezelése” a fenntartható fejlődés szempontjából olyan tevékenységet jelent, amelynek célja a táj rendszeres fenntartása. Célja, hogy a társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok által előidézett változásokat irányítsa és összhangba hozza.
„A táj tervezése”	Európai Táj Egyezmény	„A táj tervezése” olyan céltudatos tevékenységet jelent, amelynek célja a táj fejlesztése, helyreállítása vagy új létesítése.
„A táj védelme”	Európai Táj Egyezmény	„A táj védelme” a táj jelentős vagy jellemző sajátosságainak megőrzésére és fenntartására vonatkozik. Örökségi értékét a táj természeti adottságai és/vagy az emberi tevékenységek révén kialakult elemeinek jellemző összetétele adja.
„Táj minőségére vonatkozó célkitűzés”	Európai Táj Egyezmény	„Táj minőségére vonatkozó célkitűzés” egy adott táj esetében arra vonatkozik, amikor az illetékes hatóságok megfogalmazzák a lakosoknak a környékbeli táj jellemzőire vonatkozó igényeit.
Fenntartható tájhasználat	MSZ 20370:2003	A táj olyan módon és ütemben való használata, amely nem haladja meg a természeti erőforrások megújuló képességét, nem gyakorol az ott található természeti értékekre és biológiai sokféleségre negatív hatásokat.
Tájba illesztés	MSZ 20370:2003 = MSZ 20372:2004	Az építmények és a létesítmények a táji adottságokhoz igazodó elhelyezése és kialakítása, amely magában foglalja a létesítmény, az építmény elhelyezésére alkalmas terület meghatározását, az esztétikai megjelenést kedvezően befolyásoló kialakítását (táji adottságokhoz illő forma-, anyag- és színhasználat), illetve a létesítmény, építmény környezetének rendezését.
Táj-politika	Európai Táj Egyezmény	„Táj-politika” az illetékes hatóságok olyan általános elveit, stratégiáját és irányelveit jelenti, amelyek lehetővé teszik a tájak védelmét, kezelését és tervezését szolgáló intézkedések megtételét
Tájvédelem	MSZ 20370:2003	Jogi, szervezési, gazdasági, technológiai, biológiai, felvilágosító és propaganda-intézkedések, valamint beavatkozások rendszere, amely az alapvető tájhasználati módok táji feltételeinek, a társadalmi-, gazdasági tevékenység biztosításának, a táji értékek megőrzésére és helyreállítására irányul.
Általános tájvédelem	MSZ 20370:2003	a tájak esztétikai adottságait és jellegét meghatározó természeti értékek, természeti rendszerek és az egyedi tájértékek megismerése, megőrzése, helyreállítása, fenntartása a kiemelt természetvédelmi oltalom alatt nem álló területeken.
Antropogén táj : Történeti táj	MSZ 20372:2004	Összefüggő, általában jól különhatárolható térség, terület, tájrész, amelynek jelentős, értékes történeti arculata van. Benne történeti események, történelmi periódusok nyomai, eredményei láthatók (bizonyítottan feltételezhető), illetve az ember tájba való beavatkozásának, a tájjal való együttélés történelmi jelentőségű folyamatainak tartós képződményei, lenyomatai ma is jelen vannak.

Antropogén változás	MSZ 20370: 2003	A társadalmi tevékenység hatására a tájalkotó elemek és tájformáló tényezők tulajdonságaiban, illetve azok kölcsönhatásaiban bekövetkező módosulás.
Borítottság	MSZ 203072:2004	A borítottság a növényzet felszíni jelenlétének nagyságrendje, a felszín növényzettel fedettségének százalékban is kifejezhető mértéke.
Diverzitás	MSZ 203072:2004	Az élőhelyek és a fajok a geomorfológiai és vízrajzi változatossággal együtt a tájban megjelenő sokféleségének vizuális felfoghatósága, azaz a tájképi sokféleség. Ezen belül a biológiai sokféleség kifejezi az élővilág változatosságát, amely magában foglalja az élő szervezetek genetikai (fajon belüli), valamint a fajok és életközösségek közötti sokféleséget és maguknak a természeti rendszereknek a sokféleségét.
Égbolthatás	MSZ 203072:2004	Az ég látványának százalékos aránya a szemünk előtt megjelenő tájképben; ez elsősorban a zárt állományon, például erdőn belüli tartózkodásból való kilátást jellemző tulajdonság, amelyet az égbolthatást az ember által kevésbé befolyásolható fény és hőállapotok, valamint a szennyezettség mértéke jelentősen befolyásol.
egyedi tájértékek	tv. 6 §(3) / (MSZ 20381:1999) = MSZ 20370:2003	Egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van
Egyediség és egyszerűség	MSZ 203072:2004	Különleges fajhoz vagy a tájban, természetben egyedként végbemenő, egy ízben megnyilvánuló. Sajátos jelenséghez vagy egy speciális, jellegzetes történelmi eseményhez kapcsolódó kép.
Épített környezet	ÉVt.	a környezet tudatos építési munka eredményeként létrehozott, illetve elhatárolt épített (mesterséges) része, amely elsődlegesen az egyéni és a közösségi lét feltételeinek megteremtését szolgálja.
Építmény	ÉVt.	építési tevékenységgel létrehozott, illetve késztermékként az építési helyszínre szállított, – rendeltetésére, szerkezeti megoldására, anyagára, készülségi fokára és kiterjedésére tekintet nélkül – minden olyan helyhez kötött műszaki alkotás, amely a terepszint, a víz vagy az azok alatti talaj, illetve azok feletti légtér megváltoztatásával, beépítésével jön létre (az építmény az épület és műtárgy gyűjtőfogalma)
Épület	ÉVt.	jellemzően emberi tartózkodás céljára szolgáló építmény, amely szerkezeteivel részben vagy egészben teret, helyiséget vagy ezek együttesét zárja körül meghatározott rendeltetés vagy rendeltetésével összefüggő tevékenység, avagy rendszeres munkavégzés, illetve tárolás céljából.
Fényszennyezés	OTÉK	olyan mesterséges zavaró fény, ami a horizont fölé vagy nem kizárólag a megvilágítandó felületre és annak irányába, illetve nem a megfelelő időszakban világít, ezzel káprázást, az égbolt mesterséges fénylését vagy káros élettani és környezeti hatást okoz, beleértve az élővilágra gyakorolt negatív hatásokat is.

Harmónia egyensúly	és	MSZ 203072:2004	Összhang, egy egységes tájrész vagy a természet egészét felépítő részletek arányos illeszkedése, a részek egybetartozásának érzését keltő látványtulajdonság.
Határoltság		MSZ 203072:2004	Valamely élőhelyi formáció, élőhelytípus széllel, szegéllyel való végződését, lezáródását fejezi ki, vagy egy új formáció vagy típus kezdetét jelenti oly módon, hogy a kettő közötti átmenet láthatóvá válik; különböző elemek, anyagok felületen, vonalon vagy pontban való találkozása folytán.
Hatótávolság		MSZ 203072:2004	Az a hossz, ameddig az adott tényező (növénytársulás, pl. erdőszél, építmény, művelés vagy bármilyen beavatkozás) egyirányú hatása érvényesül.
Homogenitás		MSZ 203072:2004	Területrészek, természetes vagy művi táji alakulatok, állományok kiterjedése, egyéb méreteire, anyagára, konzisztenciájára, textúrájára, felszínadottságaira, vonatkozó egységesség, hasonlóság kifejeződése.
Horizont		MSZ 203072:2004	Látóhatár, a nézőpontból feltáruló legnagyobb látótávolságban megjelenő látókör.
Jelenkori antropogén táj		MSZ 20372:2004	(ember hatású) A befolyásoltság mértéke és jellege szerinti felosztásban lehet vidéki táj, városi táj. Ezek összefüggésrendszerén belül termelő táj, üdülő táj és ezekkel összefüggésben vagy önállóan megjelenő lakó táj.
Kilátás		MSZ 203072:2004	A horizonthoz, az a vízszintes képsíkhoz képest vízszintes és függőleges szögben érvényesülő látás, felülről való kilátás: vannak horizont alatt megjelenő látványok, amire a néző kilát, ide tartozik az a kép is, ami felülnézetben jelentkezik.
Kilátásvédelem		MSZ 20370:2003 = MSZ 20372:2004	Adott nézőpontból (pl. kilátóhelyek, panorámaútról, útról) feltáruló tájkép láthatóságának védelme, amely magában foglalja a kilátópont(ok)nak a védelmét (megközelíthetőség, állapot), a kilátás szögének és a látótávolságnak a védelmét.
Kilátópont		MSZ 203072:2004	A tájban valamilyen szempontból kiemelt jelentőségű nézőpont. Egy kilátópont helyzete szerint adódhat felső nézőponti kilátás vagy alsó horizontú rálátás.
Konzisztencia		MSZ 203072:2004	A tájelemek egymáshoz kapcsolódásának viszonyát kifejező tulajdonság; ez lehet sűrű, áthatolhatatlan, kompakt (tömör), illetve laza, híg.
Korszerűsítés		OTÉK	meglévő építmény, építményrész, önálló rendeltetési egység, helyiség rendeltetésszerű és biztonságos használatra alkalmasságának javítása, használati értékének, teljesítőképességének, üzembiztonságának növelése érdekében végzett építési tevékenység.
Környezetgazdálkodás		MSZ 20370:2003	A környezetet befolyásoló olyan céltudatos emberi tevékenység, amely a környezeti elemek harmonikus összhangjának megteremtésére és fenntartására az elérhető legkisebb ráfordítással irányul és biztosítja a tartós és optimális tájhasználatot.
Környezetterhelés		MSZ 203072:2004	Valamely anyag vagy energia környezetbe bocsátása
Környezeti tényezők		MSZ 203072:2004	Azok a földfelszíni és felszín alatti sajátosságok, amelyek a környezeti elemek, jelenségek minőségét és hatását befolyásolják, változtatják.
Környezetre gyakorolt hatás		MSZ 203072:2004	A környezetben környezetterhelés, illetőleg a környezet igénybevétele következtében bekövetkező változás, amely a táji megjelenés vizuális értékét is befolyásolja, illetve megváltoztatja.
látvány		MSZ 20372:2004	Jelentőséget, jelentést, esztétikai minőséget hordozó képsor, képegyüttes.

Lejtőhatás	MSZ 203072:2004	A térélményt jelentősen befolyásoló domborzati képződmény hatása; egy adott felület lejtésének szöge, a lejtő kitétsége következtében kialakult felszíni képződmények és a növényzet háttér előtt megjelenő képe.
Linearitás	MSZ 203072:2004	A természetes elemek és elemegyüttesek egymásmellettsége, azonos vonal menti megjelenési formái, mint amilyenek a vízfolyások, a vízfolyások menti élőhelyek, utak, emberi beavatkozással vonal mentén létrehozott ültetvények (folyosók, szegélyek, fasorok) látványban megjelenő rend.
Nézőpont	MSZ 203072:2004	Tájértékelési szempontból az a hely, ahonnan a látványt az érzékelő megfigyeli és ennek során esztétikai élményben részesül.
Rálátás	MSZ 203072:2004	A horizont felett megjelenő, szemmagasság fölé emelkedő látványok érvényesülése.
Rálátásvédelem	MSZ 20372:2004	A tájrészletek, tájelemek láthatóságának védelme, eltakarásuk akadályozása és a látható terület jellegének védelme.
Rekultiváció	MSZ 20370: 2003	a korábbi használati mód következtében degradált, roncsolt felszínű területek újrahasznosításra alkalmassá tétele.
Sávosság	MSZ 203072:2004	Egy irányban erősen domináló méretű, azonos vagy hasonló szélességű látványban megkülönböztethető vagy megkülönböztetett színű, anyagú, textúrájú felszínek vagy állományok egymás mellettsége, sajátos elhelyezkedése.
Strukturáltság	MSZ 203072:2004	Az a mód, ahogy a részek egy egészé kapcsolódnak és rendszert alkotnak, ami lehet változatos, részletgazdag, egyöntetű és egyhangú.
Szegélyhatás	MSZ 203072:2004	Különböző tájak, eltérő hasznosítású területek, élőhelyek határoló vonalain kialakult hatások összessége. Megjegyzés: A szegélyhatás egyrészt biológiai, másrészt esztétikai értelemben érvényesülő jelenség. A táj sokoldalúsága a felszíni adottságokon túlmenően, a tájhasznosítási módok és a művelési ágak változatosságán, azaz a határoló vonalaik, szegélyeik hosszán és milyenségén keresztül jut kifejezésre. A szegélyek a táj karakterét, ezen belül az eltérő területhasználati módok egymás mellettségét is kifejezésre juttatják.
Sziluett	MSZ 203072:2004	A háttérből (égbolt, erdővel borított hegycsúcs, hegyoldal stb.) éles körvonallal kiemelkedő kép.
Szimmetria	MSZ 203072:2004	Egy terület, térség részei közötti arányos megfelelés, azok tükörképszerű, szabályos ismétlődése.
Táj terhelhetősége	MSZ 20370: 2003	A táj folyamatos használatának határértéke, amelynél nagyobb terhelés tájvédelmi szempontból nem engedhető meg.
Táj	Tvt. 6 § (1) = MSZ 20372:2004	A táj a földfelszín térben lehatárolható, jellegzetes felépítésű és sajátosságú része, a rá jellemző természeti értékekkel és természeti rendszerekkel, valamint az emberi kultúra jellegzetességeivel együtt, ahol kölcsönhatásban található a természeti erők és a mesterséges (ember által létrehozott) környezeti elemek
Táj	Európai Táj Egyezmény	„Táj” az ember által érzékelt terület, amelynek jellege természeti tényezők és/vagy emberi tevékenységek hatása és kölcsönhatása eredményeként alakult ki.
Tájak osztályozása	MSZ 20370: 2003	A táj típusainak szisztematikus elkülönítése. Megjegyzés: Több tájosztályozási rendszer létezik. A tájak osztályozhatóak pl. a tájalkotó elemek, a tájformáló tényezők, a tájhasználat, a táj érzékenysége és a változatossága alapján.

Tájalakítás	MSZ 203070:2003 = MSZ 20372:2004	Olyan intézkedések, tevékenységek összessége, amelyek a táj állapotát megváltoztatják.
Tájalkotó elem	MSZ 20370:2003	A tájban jelen levő természeti és művi (mesterséges) elemek, amelyek állandósult vonásaikkal a tájat meghatározzák.
Tájdegradáció	MSZ 203072:2004	Esztétikai követelménye alapján rontott, zavart, többnyire mesterségesen vagy természeti katasztrófák által erősen befolyásolt tájrész képe, ahol a beavatkozások nyomán a természet eredeti rendjének esetleges, meggondolatlan, megzavarása, felbomlása és torzulása, súlyos esetben visszafordíthatatlan károkat okozó, drasztikusa alakváltozása válik láthatóvá.
Tájegység	MSZ 20370:2003	a táj valamely szerveződési szintje
Tájelem	MSZ 20370:2003 = MSZ 20372:2004	a tájegységek hierarchiájának legkisebb egysége, amely olyan tájrészleteket foglal magában, amelynek egész területén azonos a tájformáló tényezők
Tájértékelés	MSZ 20372:2004	A táj természeti és művi (mesterséges) alkotóelemei, elemegyütteseinek ökológiai, ökonómiai és esztétikai jelentőségének meghatározása, minősítése. Megjegyzés: A tájértékelési módszerek a tervfolyamatokban a táj terhelésével foglalkozó és a tájrendezési munkarészek szerves részei. A tájértékelés eredménye a tervezést alapvetően meghatározza.
Tájesztétika	MSZ 20370:2003 = MSZ 20372:2004	A táj esztétikai szempontú értelmezésével és értékelésével foglalkozó tudomány.
Tájformáló tényezők	MSZ 203070:2003	A földkéreg, a légkör, a víz, a növényzet, az állatvilág, a talaj, a domborzat és az emberi tevékenység.
Tájgondozás	MSZ 20372:2004	A táj tulajdonságainak az eredményes tájhasznosításhoz szükséges állapotban való megőrzésére irányuló szabályozó intézkedések és tevékenységek rendszere.
tájhasználat	MSZ 20370:2003 = MSZ 20372:2004	A tájpotenciál társadalmi célú igénybevétele.
Tájhasznosítás	MSZ 20372:2004	A tájpotenciál megőrzésére vagy növelésére irányuló tájhasználat
Tájjelleg (tájkarakter)	MSZ 20370:2003	A természetes és a művi (mesterséges) tájalkotó elemek aránya és térbeli elhelyezkedése.
Tájjelleg védelem	MSZ 20370:2003 = MSZ 20372:2004	A táj alkotó elemeinek, a tájszerkezetnek és a tájképnek a megőrzésére irányuló tevékenység.
Tájkataszter	MSZ 20370:2003	A tájak jellegének és állapotának nyilvántartási rendszere.
Tájkép	MSZ 20370:2003	A látóhatárig vizuálisan érzékelhető élő és élettelen tájalkotó elemek vonalakkal, formákkal, textúrákkal (mintázatokkal) és színekkel jellemzett együttese.
Tájképvédelem	MSZ 20370:2003	A táj esztétikai adottságainak megőrzésére irányuló tevékenységek összessége.
Tájpotenciál	MSZ 20370:2003	a táj teljesítőképessége, mely kifejezi a tájhasználat lehetséges mértékét, valamint azt, hogy a táj milyen mértékben alkalmas a társadalom sokrétű igényének kielégítésére. Összetevői az adott tájegység egymással kölcsönhatásban álló ökológiai, ökonómiai és tájképi potenciáljai
Tájpotenciál	MSZ 20370:2003 = MSZ 20372:2004	A táj teljesítőképessége, alkotói az adott tájegység egymással kölcsönhatásban álló ökológiai, ökonómiai és tájképi potenciáljai. Megjegyzés: a tájpotenciál kifejezheti a tájhasználat lehetséges mértékét, azt, hogy egy táj milyen mértékben alkalmas a társadalom sokrétű igényeinek kielégítésére.

Tájrehabilitáció	(MSZ 20370:2003)	a korábbi használati mód következtében degradált területek tájvédelmi célú, ökológiai alapokon nyugvó helyreállítása
Tájrehabilitációt igénylő terület	OTrt	a megyei területrendezési tervekben ajánlott övezet, amelybe jelentős területi kiterjedésű, esetenként több települést érintő felhagyott ipari és bányászati üzemi területek, továbbá az ipari és bányászati tevékenység okozta tájsebek – zagytározók, meddőhányók, ipari hulladéklerakók – tartoznak,
Tájrekonstrukció	MSZ 20370:2003	A jellegzetes, a tájhasználat szempontjából optimálisnak vagy tájvédelmi szempontból védendőnek tartott tájszerkezet vagy tájállapot helyreállítása, újbóli kialakítása.
Tájrendezés	(MSZ 20370:2003) in Tájvédelmi Kézikönyv	a táj ökológiai, műszaki, ökonómiai ismeretek és esztétikai elvek alapján történő alakítása annak érdekében, hogy a táj élettani kondicionáló hatása, termelőképesége, használati és vizuális értéke növekedjék
Tájszerkezet	(MSZ 20370:2003) in Tájvédelmi Kézikönyv	a tájhasználat módjának, a különböző tájalkotó elemek és elemegyüttesek elhelyezkedésének térbeli rendje és területi aránya
Tájterhelés	MSZ 20372:2004	A tájra gyakorolt természeti és antropogén hatások, amelyek a tájalkotó elemek és a tájkép tulajdonságainak romlásához vezetnek.
Tájtípus	MSZ 20370: 2003	Tájosztályozási kategória Megjegyzés: Adott tájosztályozási rendszeren belül egy tájtípusba kerülnek az adott szempontrendszer szerint azonos tulajdonságú tájak.
Tájvédelem	(az 1996. évi LIII. tv. alapján) in Tájvédelmi Kézikönyv	a tájak esztétikai és funkcionális adottságait és jellegét meghatározó természeti értékek, természeti rendszerek és egyedi tájértékek megismerése, megőrzése, helyreállítása, valamint a tájak működőképességének fenntartása. A tájvédelem legfontosabb feladatai a következők: <ul style="list-style-type: none"> • a tájhasználat lehetőségeinek (tájpotenciál) hosszú távú megőrzése a természeti erőforrások helyre nem hozható pusztításának megakadályozásával, • a tájkarakter megőrzése, ami magában foglalja a tájképvédelmet is, valamint • az ún. egyedi tájértékek védelme
Tájvizsgálat	(MSZ 20370:2003) in Tájvédelmi Kézikönyv	A tájalkotó tényezők és tájelemek számbavétele történeti változásaik és jelenlegi állapotuk alapján.
Tanya	OTÉK	mezőgazdasági területen lévő mezőgazdasági termelés (növénytermesztés és állattenyésztés, továbbá az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás és terméktárolás) céljára létesített lakó- és gazdasági épület, épületcsoport és az azonos helyrajzi szám alatt hozzá tartozó, legfeljebb 6000 m ² területű föld együttese.
Tanyás térség	OTrt	ajánlott övezet, amelyet egyes kijelölt megyék területrendezési terve tartalmazhat,
Településszerkezeti egység	314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet	a környezet sajátosságai, adottságai, karaktere szempontjából egy egységként kezelendő gyűjtőút vagy magasabb rendű út, vasútvonal, vízfolyás, természeti elem által határolt összefüggő településrész;

Természetes állapot	alapfogalom Tvt.	Az az élőhely, táj, életközösség, melynek keletkezésében az ember egyáltalán nem, vagy – helyreállításuk kivételével – alig meghatározó módon játszott szerepet, ezért a benne végbemenő folyamatokat többségében az önszabályozás jellemzi
Természetesen fejlődő, természeti táj	MSZ 20372:2004	A geológiai, geomorfológiai, biológiai struktúrák és folyamatok természetes fejlődését feltételezi, nagyon korlátozott emberi beavatkozás mellett (pl. nemzeti parkok magterületei, természeti övezetei, erdőrezervátumok, génrezervátumok stb.)
Természeti (ökológiai) rendszer	alapfogalom Tvt.	Az élő szervezetek, életközösségeik, valamint ezek élettelen környezetének dinamikus és természetes egysége.
Természeti emlék	MSZ 20372:2004	Különlegesen jelentős egyedi természeti érték, képződmény és annak védelmét szolgáló terület, amelyet jogszabály nyilvánít természeti emlékknek. Az "ex lege" védett forrás, víznyelő, kunhalom, földvár természeti emlékknek minősül. A természeti emlék a táj esztétikai minőségét növeli.
Természeti erőforrások	Alaptörvény	(1) A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok
Természeti értékek	alapfogalom Tvt.	A természeti erőforrás [Kt. 4. § c) pont], az élővilág és a fennmaradásához szükséges élettelen környezete, valamint más – e törvényben meghatározott –, természeti erőforrásnak nem minősülő környezeti elem [Kt. 4. § a) pont], beleértve a védett természeti értéket is;
Természeti táj	MSZ 20370:2003 = MSZ 20372:2004	Az a tájtípus, amelynek karakterét az egymással kölcsönhatásban lévő természeti tájalkotó elemek adják és kialakulásában, fennmaradásában emberi hatás nem vagy alig érvényesül.
Természeti táj	MSZ 20372:2004	Az a tájtípus, amelynek karakterét az egymással kölcsönhatásban lévő természeti tájalkotó elemek adják és kialakulásában, fennmaradásában emberi hatás nem vagy alig érvényesült. Megjegyzés: A természeti táj alaptípusait a földfelszín domborzati formái, a víz megjelenése és a növénytakaró jellege szerint különböztetjük meg.
Természeti terület	alapfogalom Tvt.	Valamennyi olyan földterület, melyet elsősorban természetközeli állapotok jellemeznek.
Természetközeli állapot	alapfogalom Tvt.	az az élőhely, táj, életközösség, amelynek kialakulására az ember csekély mértékben hatott (természeteshez hasonló körülményeket teremtve), de a benne lejátszódó folyamatokat többségükben az önszabályozás jellemzi, de közvetlen emberi beavatkozás nélkül is fennmaradnak
Természetközeli állapot	MSZ 20372:2004	Az az állapot (élőhely, táj, életközösség), amelynek kialakulására az ember csekély mértékben hatott (természeteshez hasonló körülményeket teremtve), a benne lejátszódó folyamatokat többségükben az önszabályozás jellemzi, amelyek közvetlen emberi beavatkozás nélkül is fennmaradnak.
Természetes táj (átmeneti kategória)	MSZ 20372:2004	Dominánsan természetes fejlődést fejez ki, ugyanakkor direkt, vagy indirekt beavatkozás (pl. erdősítés) nyomait is magában foglalja, valamint kultúrfolyamatok lenyomatát is magán viseli.

térség	OTrt	a területrendezés szempontjából megkülönböztetett területi egység, amelyre vonatkozóan a területrendezési terv előírásokat határoz meg
Textúra	MSZ 203072:2004	Különböző vagy azonos anyagú és színű, természetes és ember által alkotott anyagrészek, állományrészek egymáshoz való térbeli viszonyából adódó speciális látványtulajdonság, amely lehet laza, sűrű, levegős, mozaikos, tömör, szétszórt, keretes stb. Megjegyzés: Az időtényezőt figyelembe véve egy adott tájrész, állomány textúrája a vegetációk éven belüli ciklikusságának megfelelően és az idő távlatában is változik.
Tömeghatás	MSZ 203072:2004	Azonos textúrájú, halmazú, karakterű tájrészletek mennyiségbeli megjelenése.
Változatosság	MSZ 203072:2004	A természetben együttműködő részletek és erők sokféleségének képi megjelenése részletgazdagságban, sokoldalúságban, színességben nyilvánul meg.
Településkarakter	314/2012 Korm. rend.	<i>az épített és a természeti környezet településképi jellemzőinek összessége, így a természetes környezet, a település megjelenése a tájban, a településszerkezet, a jellegzetes épülettípus, a tömegformálás, a homlokzati kialakítás, az anyaghasználat és növényzet</i>

2. számú melléklet: Tájvédelmi Értekezlet eredményei

Kinek mit jelent a tájjelleg?

Ötletgyűjtés 2015. 12. 10. Hortobágy (eredeti változat)

eredeti besorolás	Az értekezlet résztvevőinek szakmai javaslatai
természeti tájelemek	természeti tájalkotó elemek, elemegyüttesek (geofaktorok) térbeli rendje, alapkőzet, talaj, morfológia, domborzat, földtani felépítés, földtani értékek, reliefenergia (domborzati változatosság), vízhálózat, vízrajz, víz, hidrológiai hálózat, élővilág és rendszere, jellemző növények, állatok (védett értékek), természeti értékek, felszínborítás (növényzet), felszínborítási mintázat, növényzet, növényzet jellege, növényborítottság, természetes növénytakaró, növénytakaró (természetes és mesterséges (pl. arborétum, történeti kert) állatvilág,

	<p>tömegesen megjelenő állatfajok (pl. tiszavirágzás, daruvonulás), természetes fények, természetes éjszakai környezet, éjszakai tájkép („nightscapet”), tájsziluett, természetközeli területek aránya, jellegzetes tájképi elemek, illetve ezek aránya és elhelyezkedése, természeti tünemények, légköri jelenségek</p>
antropogén tájelemek	<p>meghatározó tájelemek, a természetesség foka (átalakítottság foka), erdősávok, tájhasználat, egyedi tájértékek, formavilág és lépték (együtt), anyagok (természetes tájrészletek és egyes tájelemek mint pl. épület)</p>
	<p>művi elemek és ezek jellemzői, antropogén tájelemek térbeli eloszlása (épületek), épületek elhelyezkedése, épített elemek aránya, építmények, közlekedési hálózat, infrastrukturális elemekkel való szabdaltság, autópálya, vasút, beépítettség jellege, mértéke, kerítés, demográfiai folyamatok, trendek, mesterséges megvilágítás, fények, megvilágított épületek, fénybúra,</p>
tájszerkezet, területhasználat mintázata, aránya,	<p>művelésbeli (agrár és erdészeti) sajátok (szegélyhatás, mozaikosság, foltdinamika és konkrét kultiváció, térbeli volumen)</p>
	<p>tájalkotó elemek aránya, elrendeződése, tájelemek együttes rendszere</p>

	<p>mozaikosság, beépítési arányok, beépített területek kiterjedése, aránya, arányok (természetes-művi nagyságrendek tájléptékben és az egyes tájelemekre), területhasználat mintázata, területhasználat módja, művelési mód, művelési ág művelési ágak szerinti megosztás, művelési ágak (tájhasználat) térbeli mintázata (méretek, egymásmelletiségek), művelési szerkezet, tájhasználat, változatosság, sziluett, települések mérete, sűrűsége, településszerkezet, hemeróbia (antropogén hatások),</p>
a tájtörténet, hagyományos tájhasználat	<p>jellemző táj- (terület-)használat, a földhasználat jellemző módja, a tájhasználat módja, intenzitása</p>
	<p>a táj jellegzetes, hosszú idő alatt kialakult természetes és művi, elemei, azok kölcsönhatása és mintázata, a természetes adottságoknak megfelelő tájhasználat, hagyományos tájhasználat, tájhasználati mód, történeti elemek</p>
építészeti jellemzők	<p>az épített környezeti elemek (mély-, magas-, vízépítés, nyomvonalas, katasztrófavédelmi, zöldfelületi), sajátok, volumen, lépték, arány, épületminőség, fenntartottság)</p>
	<p>beépítettség, épített elemek, épületek, építmények, épületek mérete, arányai, muzeális emlékek</p>

táj érzékszervi hatásai	a tájról az érzékelőben kialakult összbenyomás, amit befolyásol az érzékelő szubjektuma, kialakításában részt vesz az összes érzékszerv és a tudat mélyebb rétegei, színek, látvány, hangok „soundscape”, a táj érzékszervi hatásai közül a vizuális hatás, emberi érzékelés (hangok, szagok, színek, fények természetessége), kilátás-rálátás, látkép, panoráma, a táj megjelenése (tájkép) formái
a tájjal kapcsolatos szokások, hiedelmek, történetek	etnikai összetétel, népviselet, tájformálással kapcsolatos szellemi örökség, emberek, a tájhoz fűződő hagyományok, mítoszok, hiedelmek, mesék, történelmi múlt

3. számú melléklet: Tájvédelmi Szakmai Napok eredményei

Felmérés a 2016-os Tájvédelmi Szakmai Napokon
2016. október 12-13.

A felmérés a természetvédelmi hatóságok, nemzeti park igazgatóságok munkatársai, illetve néhány tervező közreműködésével készült. A feltett kérdések vastagon szedve szerepelnek.

Tájkarakter

Mi a tájkarakter?

- A tájegység (nagytáj, középtáj, kistáj), ezek másoktól jól megkülönböztető, elkülöníthető tulajdonságainak összessége.
- A település környezete, épített elemeket magába foglaló tájrészlet, ezek másoktól jól megkülönböztető, elkülöníthető tulajdonságainak összessége.

- A táj egyediségét, megismételhetetlen képét alkotó (szép vagy csúf) tájelemek és azok kölcsönhatásának összessége.
- Egy tájrészlet, tájsejt (bizonyos nézőpontokból feltáruló!) természeti tájalkotó elemeinek (a geo faktoroknak), -együtteseinek, a művi tájelemeknek -együtteseinek (agrár kultivációk, épített objektumok...) vizuál összegződésben megjelenő, kivetülő sajátja.
- A földfelszín olyan egyedi, tájalkotó tényezők által egyedien meghatározott részlete, ami megismételhetetlen, jól megkülönböztethető tájkarakter területeket hoz létre.
- Az az egyedi íz, hangulat, jellemző, ami megkülönbözteti a tájakat egymástól.
- tájkarakter-tipizálás: olyan tájtipizálás, amely az egyediséget ragadja meg.
- A tájkarakter számomra olyan karakteresen elkülönülő tájjelleg, ami egyedileg jellemző természetes és ember általi beavatkozást is magán viselő jellemző.

Ha volna tájkarakter alapú tájtipizálás (módszertan és adatbázis), hogyan tudnád használni a munkádban?

- Rendezési tervekben konkrét szabályozásban mérhető segítséget valószínűleg nem tud nyújtani, de útmutatóként, települési, térségi fejlesztési koncepciók kidolgozásában, ITS-ben, ágazati fejlesztési koncepciók orientálásában, tudatformálásban, a lakosság saját tájak iránti érzékenységének növelésében nagy szerepe lehet.
- Általános irányelveket adna nagyobb táji-térségi és kisebb (akár egy telekre) vonatkozó léptékben. Használata jó alapot szolgáltat, de önmagában sosem elég. Ettől az adott terület, tájrészlet egyedisége még nem lesz megőrizve. A konkrét helyi vizsgálat, értékelés sosem hagyható ki. A tájkarakter meghatározása leginkább a táj egységének rendjét szolgálná, erre optimális. (Pl.: szőlőkataszteri területen ne létesüljön idősek otthona vagy szálloda, sem egzotikus állattartás – bölény, strucc – stb.)
- Tájterv, megalapozó, alátámasztó munkarészként.
- Tájképvédelem → településképvédelem lehatárolás nélküli (!) biztosítása:
  - 1) Településeken → településrendezési eszközök -> engedélyezési tervek;
    - arculati kézikönyv
    - fejlesztési dokumentumok
  - 2) Térségi terveken
  - 3) HACSOK terveiben
  - 4) Támogatási rendszerben: → mezőgazdasági hasznosítás, növénytermesztés
    - erdészeti támogatás
- Ha volna módszertan és adatbázis - valamint hozzávaló és működésképes gépek, akkor a települések stratégiai tervei, fejlesztések, felülvizsgálatok során jobban alátámaszthatom a véleményemet. Pl. egy önkormányzat pályázati pénzre való rámozdulását (Pénz a láthatáron!!) valós és érdemi feladatok felé mozdítani.

4. számú melléklet: Online kérdőív 7. kérdés

**Munkája során milyen problémák, hiányosságok merülnek fel a tájvédelmi, tájtervezési témákban?
Kérjük írjon 3 problémát fontossági sorrendben**

Információ hiány

Adatbeszerzés nehézségei: <ul style="list-style-type: none">
• Nehéz illetve költséges adatszerzés
• Elavult, hiányos nyilvános adatbázisok
• Nagyon kevés az az országosan, pláne ingyenesen elérhető adat, ami egy nagyobb település, országrész, vagy az egész ország tájkarakter-osztályzását hatékonyan segítené
• A jelenleg elérhető tájtervezést segítő adatbázisok elavultak, nincsenek naprakészen tartva
• Tájvédelmi szakértői munkát segítő területi adatok hiánya
• Alapadathiány
Térinformatikai adatok: <ul style="list-style-type: none">
• Naprakész térinformatikai adatbázisok hiánya
• Térinformatikai adatbázis
• Megfelelő és egységes térkép rendszer
Monitoring: <ul style="list-style-type: none">
• Területi monitoring hiánya
• Hiányzik a valós területhasználat kellően részletes, rendszeresen 1-2 évente frissülő területi adatbázisa
Tájkataszter: <ul style="list-style-type: none">
• Kevés a tájkataszter és jellemzők/elvárások leírását tartalmazó információs anyag
• Objektív rendszerezés hiánya
• Tájak osztályozása, kategorizálása és a kategóriákhoz köthető előírások, szabályok
• A tájtörténeti elemzésekhez települési infók állnak csak sok esetben rendelkezésre, melyből apró szemenként kevéske információt lehet a tájra annak karakterére a változásokra kiszedni
• A kistájkataszter túlzott természetföldrajzi szemlélete
Természetközeli területek, élőhelyek: <ul style="list-style-type: none">
• Hiányzik a természetközeli területek aktuális elterjedését, pontos lehatárolását, főbb jellemzőit leíró, a gyakorlatban is használható országos adatbázis. Akár természetvédelemről, akár biocentrikus tájvédelemről, akár kultúrtájvédelemről beszélünk, ezek az alapadatokat jelentenék
• Az élőhelyek, talajok, védett természeti értékek állapotáról alig vagy egyáltalán nincs rendszeresen frissülő, területi információ, adatbázis.
Útmutatók: <ul style="list-style-type: none">
• Kezelések meghatározásának hiánya
• Tájvédelmi előírások, szabályok, útmutatók hiánya
A tájtervezéshez szükséges a geoökológiai rendszer teljes ismerete
Fontos a biodiverzitás mellett a geodiverzitás feltárása

Karakterformáló elemek ismeretének hiánya
A táj ökoszisztéma szolgáltatásainak ismerete
Összefoglaló tanulmányok hiánya
Elkészült tervekhez való hozzáférés hiánya
Egyedi tájértékek felmérésének hiánya

Tervezési rendszer problémái

<p>Táj helye a tervezésben:</p> <ul style="list-style-type: none">
• A tájvédelem és a tájtervezés a tervezési rendszerben - főként települési szinten - nincs a jelentőségének megfelelően kezelve
• A tájak komplex szemléletének, értésének általános hiánya - stratégiai tervezés során ritkán szempont a táj értéke, karaktere, vagy ha igen, csak szlogenszerűen
• Tervezési folyamatban nem megfelelő helyre van pozicionálva a tájas szempontok figyelembe vétele (mindig utánkötéssel próbáljuk menteni ami menthető)
• A tájtervezési eszközök hatékony alkalmazásának hiánya az ágazati tervezésekben
• A terület- és településrendezés szavakban nem szerepel a táj, ezért nem azonosítják a tájjal kapcsolatos tervezéssel.
• Rendezési tervek hiányossága tájtervezés területén
• A tájtervezés, mint tervezési műfaj nincs definiálva, jogilag megalapozva, a területi tervezés hierarchia rendszerébe nem épült be
• A területi tervezési gyakorlatban a táji szempontok nem elég hangsúlyosak
• A tájhatárhoz kötött kezelések, fejlesztések nem életszerűek manapság
<p>Építésügyi fókusz:</p> <ul style="list-style-type: none">
• A településrendezési tervek építés fókuszja
• Településrendezési tervezés nagy hibája, hogy szinte kizárólag építéssel foglalkozik, vagy annak korlátozásával, a tájvédelem, pláne tájkarakter-védelem nem jelenik meg érzékelhetően sem jogszabályi, sem intézményi szinteken
<p>Táji lépték hiánya:</p> <ul style="list-style-type: none">
• A tervezés elsődlegesen település szintű, a közigazgatási határon megáll, nem, vagy alig veszi figyelembe a táj közigazgatási határon túli területrészeit
• A településrendezési terveknél a tervezés - sem a megalapozó dokumentációnál, sem a településrendezési eszközök meghatározásánál - nem veszi figyelembe a településhatárokon túli adottságokat
• A kistérségi tervezési (rendezési) szint hiánya
• Település és megye közötti tervezési szint hiánya
• A felmérés tárgyát képező tájkarakter alapú tájértékelés, az eltérő tájkarakterű területek eltérő fejlesztési- és rendezési célkitűzéseinek és az ezek megvalósítását szolgáló komplex fejlesztési és rendezési eszközök hiánya
Nem átgondolt Natura 2000 területek kijelölése
Ökológiai hálózat kijelölése
A tájvédelem módszertani hiányosságai
A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet tervezett módosításában a településképi arculati kézikönyv tartalmi követelményei között szerepel a tájkarakter, de ennek szakmai háttere, módszertana nincs kidolgozva

Nem teljes körűen átgondolt, ezért kivitelezés folyamán problémák merülnek fel
Kezelési tervek hiánya
Rendszerszintű elemzések hiánya (pl. szomszédos területek kapcsolatai), közösségi igények bevonásának hiánya, a tájkarakter fontossága sok szinten elhanyagolt
A különböző eljárások során benyújtott dokumentációk a legtöbb esetben egyáltalán nem tartalmazznak tájvédelmi fejezetet

Szabályozások problémái

<p>Tájjal kapcsolatos jogszabály hiánya:</p> <ul style="list-style-type: none">
• A tájtörvény hiánya, amely az Európai Táj Egyezmény szellemében és iránymutatása szerint komplexen szabályozná, a táj védelmét-, fejlesztését- és tervezését. Ennek hiányában nincs meg az a törvényi felhatalmazás, amelyre a részletes szabályozások alapozhatnak és hivatkozhatnak.
• A témakör jogi szabályozatlansága
• Tájvédelmi korm. rendelet hiánya miatt nincs egyértelmű jogszabályi alap a hatósági munkában
• Tájvédelmi Kormányrendelet hiánya
• A mai napig nem készült el és nem került hatályba léptetésre a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 7. § (4) bekezdés, a 85. § 1. pont szerinti "tájvédelmi" Korm. rendelet. E szerinti Korm. rendelet tervezetet, szakmai vitaanyagot, a Baranya Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztályának az illetékes munkatársa (Hajnis Róbert) el is készített
• Hatósági munkában érvényesíthető egyértelmű előírás a jogrendszerben nem található
• Megfelelő jogszabályi háttér hiánya
• Sem a tájvédelemnek, sem pedig a tájtervezésnek/tájépítészetnek nincs kellően alátámasztott jogszabályi megalapozottsága
• Gyenge jogi háttér
• Hatósági ügyekben kevés jogszabályi hivatkozási alap van jelenleg
• A konkrét tájvédelmi tárgyú jogszabályok hiánya - a meglévők csak részlegesen, vagy nem konkrétan meghatározott módon tartalmazzák a tájvédelmet
• jogszabály hiánya tájvédelem körében
• Egységes, részletes olyan jogi szabályozás hiánya, amire szakvéleményt alapozni lehet
• Jogszabályi háttér hiánya.
• A tájvédelem jogi szabályozásának nem teljes körű kidolgozottsága
• A mai napig nem készült és nem lépett hatályba önálló, tájvédelemmel kapcsolatos jogszabály
• A meglévő, természetvédelemmel kapcsolatos jogszabályokban nincsen egységes tájvédelmi szempontrendszer (csupán általános, a napi gyakorlati tájvédelmi munka során csak nehezen vagy alig használható általános, jogi ízű megfogalmazások), sem végrehajtási záradék
• Nincs végrehajtási rendelet, konkrét jogszabályi előírások, amivel a tájvédelmi szempontok érdemben megalapozhatóak lennének
• a táj mint jogi kategória elfogdtatása, definíciója, a hozzá köthető egyértelmű előírások, szabályok
• a táj(kép) védelme, a táj(kép) megváltoztatásához köthető szabály
<p>Szubjektív tájképvédelem:</p> <ul style="list-style-type: none">
• A tájképvédelem hatékonyságát jelenleg sok szubjektív elem nehezíti
• Tájképvédelmi övezet lehatárolásában sok a szubjektív elem.

<ul style="list-style-type: none">
• Szubjektív az értékelési rendszer, nincs egy összefogó részletes szakirodalom vagy iránymutatás, amire alapozva magasabb jogi fórumokon is megálló hatósági döntést lehet hozni.
• Szubjektív megítélés, gazdasági és társadalmi tényezők előnyt élveznek a tájvédelem előtt, hatóságok részéről sokadrendű szempont a táj-, tájképvédelem
• Nincsenek védhető, mérhető hatósági eljárásokban alkalmazható sztenderdek, határértékek. Sok a szubjektív alapú megközelítés
<p>Gyenge előírások:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Általában irányelv jellegű előírásokat fogalmaznak meg a tervek a táj vonatkozásában, amit vagy betartanak vagy nem. Amennyiben a táj vonatkozásában nem tehető szigorú szabályok, sajnos sokan nem tartják fontos témának, sőt fejlesztést akadályozó tényezőnek minősítik.
• A tájvédelmi előírások megjelenésének és betarthatóságának alacsony szintje
• A szakkérdés vizsgálata során adott szakvéleményünk az eljáró hatóság számára nem kötőerejű
• Területrendezési tervek, településrendezési tervek betartatása nehézkes
• A védett természeti területeken kívül rossz a tájvédelem (hatósági) érdekérvényesítő képessége az adathiány, a konzekvens gyakorlat hiánya és az inadekvát jogi-szabályozási környezet miatt
<p>Jogharmonizációs problémák:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Rendeletek, törvények változtatási, nincs egységes keret rendelet
• Különböző szakmai törvények, irányelvek ellentmondása pl. természetvédelem és örökségvédelem
• Településrendezési, területrendezési és egyéb jogszabályok (erdőtörvény) jogharmonizációja
• A rendeleti rendszer akadályozza a szakmai tevékenységet, a jogharmonizáció rossz
• jogi norma hiányossága
• Vonatkozó szabályozás összefoglalásának hiánya
<p>Túlzott korlátozások:</p> <ul style="list-style-type: none">
• A védett területek korlátoznak mindent
• Túl szigorúak a védelmi szempontok
• Alulhasznosított területek túlzó védelme
<p>A megyei tervek speciális szabályozási lehetőségeinek kiüresítése</p>
<p>Tulajdonjogi problémák</p>
<p>A táji értékek jogi védelmének (pl. egyedi tájérték), azaz az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzés hiánya</p>
<p>A tájvédelemmel kapcsolatos műszaki szabványok nem kötelező erejűek, így nehezen érvényesíthetőek</p>
<p>A jogszabályokban előírt dokumentációk információ-tartalma nem elegendő a tájvédelmi kérdés megítéléséhez</p>
<p>Ökológiai hálózat, védett, Natura 2000 területeken egyszerűsített építési eljárás (bejelentés)</p>
<p>A tájvédelmi körzetektől, illetve a fokozottan védett természetvédelmi területektől eltekintve a természetvédelmi szempontból kevésbé értékes területek (pl. mezőgazdasági területek) esetében kevés irányelv van a használat és jellegmegőrzés tekintetében</p>
<p>Birtokszerkezet és hagyományos tájkarakter ellentmondásai</p>

Szemléleti problémák

<p>Tájak alacsony társadalmi értéke:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Helyiek nem tudják milyen értékeket kellene megőrizniük, mi is az érték a környezetükben, vagyis
---

a tájidentitás hiánya

- A társadalom tájvédelmi ismereteinek, a táji értékek tudatosulásának szinte teljes hiánya
- A tájvédelem kérdését sem a megrendelők, sem a hatóságok, sem a döntéshozók nem tartják fontosnak, azaz értékvédelemnek
- Nem minden esetben veszik figyelembe a tájvédelmet
- Nincs meg a téma kellő társadalmatisítása. Nincsenek bevonva a civil szereplők, jellemzően a tájékoztatás hiánya miatt nem is tudnak róla
- Gazdálkodók, beruházók, döntéshozók nincsenek tisztában egy terület sajátosságaival
- Kevésszer van valós társadalmi igény
- Társadalmi tudatosság, érdeklődés, elkötelezettség hiánya
- A tájvédelmi szempontok társadalmi elfogadottsága alacsony

Gazdasági érdekek túlzott súlya:

- Az értékek fel nem ismerése, a pillanatnyi és személyes - tulajdonosi- érdekek előtérbe kerülése, a társadalmi folyamatok következtében bizonyos tájak átalakulásának tudomásul vétele a tudatos gazdasági beavatkozás, karaktervédő szabályozás elmaradása
- Túlzottan piaci alapú értékrendszer
- A beruházások túlnyomó többségénél a tervezési és építési költségek minimalizálása az elsődleges szempont, a minimális fenntartási költség második, a minőség jó esetben a 3. (Az esztétikum és az értékvédelem sok esetben csak ezek után következik)
- Gazdasági tényezőknek való alárendeltség
- Az egyéni és gazdasági érdekek felülírják a táj védelmét
- Nem veszik figyelembe a legtöbbször kellő súllyal, és nem is kérhető igazából számon
- A táji problémák megoldása a döntéshozatal során háttérbe kerül

Fogalmi problémák:

- A táj fogalmának többféle értelmezése nehezíti a tájjal foglalkozó egyes szakterületek közös gondolkodását
- A tájfogalom tisztázatlanságából adódó bizonytalanság
- Tájkarakter elemzés szempontjából új, általánosan elfogadott fogalmak meghatározása lenne szükséges.
- A tájvédelem és tájtervezés fogalma és tartalma az átlagember számára megfoghatatlan
- Alapfogalmak tisztázásának hiánya

Szakmai konszenzus hiánya:

- Hiányzik a szakmai konszenzus arról, hogyan kéne a tájkarakter vizsgálatot beemelni a területi tervezésbe, milyen módszertan szerint, milyen adatokból, stb.
- A tájkarakter típusok térbeli lehatárolásának módszertana nem kellően kidolgozott, interdiszciplináris megközelítés lenne szükséges!
- A tájkarakter értékelésekor a vizuális értékelést sok esetben túl hangsúlyozottnak tartom, szerintem természetföldrajzi tényezőket is fontos lenne jobban figyelembe venni, másrészt a vizuális értékelés módszertana nem kiforrott, ehhez szükség lenne a külföldi szakirodalomban ismertetett módszerek alaposabb tanulmányozására. A geográfus szakma és a tájépítész szakma közötti szorosabb együttműködésre lenne szükség és a szaksargon harmonizálására is. például mit értünk tájalkotó tényező alatt, vagy mi a tájszerkezet fogalma stb.
- Eltérőértelmezések egy tájrészlet tájkarakterének megállapítása során
- Minősítési rendszer objektivitása gyakran megkérdőjeleződik
- A tájvédelem és a hozzá kapcsolódó intézkedések pontos lehatárolása

<ul style="list-style-type: none">
• A tájvédelemmel (pl. erdőségek, Natura 2000-es területek védelme) kapcsolatos tevékenységek túlzottan szétdarabolódtak.
• A tájvédelem összekeverése a tájlesztéikai értékek védelmével, számos esetben
<p>Túl erős védelem:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Túl sok a védett terület
• Natura 2000 területeken belüli gazdálkodás és beruházások értelmetlen korlátozása; alternatív energiaforrásokkal (szél, víz, napenergia) kapcsolatos hatósági elutasítás, túlzott hiánypótlás; nem védett területeken (pl. alföldi szántó+akácosok egyvelege) a hatóság részéről történő "szőrözés", szőrszálhasogatás, túlzottan részletezett anyag beadásának igénye
<p>Komplex szemlélet hiánya:</p> <ul style="list-style-type: none">
• A hivatalosan létező tájas feladat, a tájvédelem hivatalosan elválik a gazdasági és társadalmi gondolkodástól, hiszen a természetvédelmen belül működik
• Tulajdonképpen mindig hiányzik valami kontextus, a gazdasági jelentősége a tájtervezésnek/tájvédelemnek kicsiny
• Megfelelő tájgazdálkodás nélkül nem lehet hosszú távon megőrizni az egyes tájak karakterét, azonban ez jelentős gazdasági problémákba ütközik. (pl.: Nem vagy csak nagyon kevés helyen folyik közösségi legeltetés, számtalan településen a falu széli legelők az "iparfejlesztés" prédái.) A tájszerkezeti változások nem a diverzebb, karakteresebb (tehát - véleményem szerint - előnyösebb) irányba mutatnak
• A táji léptékű gondolkodás hiánya a különböző beruházások tervezésénél, előzetes vizsgálatok készítőinél
• A táj mint integrált, sok funkcióval és használati lehetőséggel bíró/azokat egyszerre kiszolgáló téregység, hiányzik a legtöbb ágazat területhasználati szemléletéből. A térszemlélet és a térben összekapcsolódó jelenségekre, beavatkozásokra építő szemlélet kevéssé jelenik az ágazati tervekben, fejlesztési célokban
• A tájvédelem természetvédelmi ágazati feladatként értelmezhető ma, integráló, ágatokon átnyúló szerepe nem érvényesül
<p>Városok és a táj:</p> <ul style="list-style-type: none">
• A városok szerepe, funkciója a tájban
• A város és táji környezetének kapcsolata
• Város-vidék kapcsolatok tájalakító szerepe
<p>Nem tudatosítjuk a döntéshozókban, mekkora a biodiverzitás veszteség és ez milyen következményekkel jár</p>
<p>Nem érzékelik az ökoszisztéma szolgáltatások sérülékenységét</p>
<p>A természet maradékát és a tájat csak a helyi gazdálkodókkal együtt lehet hosszú távon, fenntarthatóan megvédeni</p>
<p>Az elsősorban szakmai döntést igénylő döntéseket sok esetben politikusok, politikai alapon hozzák meg</p>
<p>A tájvédelem erőforrásai szétforgácsolódnak a stabilabb, tradicionális (inkább védendő) és az átalakult, recensen is változó (értékszegény, rossz fennmaradási esélyű) tájrészek között</p>

Szakember problémák

<p>Szakember hiány:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Hatósági szakemberek alulképzettsége
--

- Nincs egy olyan szakmai bázis mögötte, amely szakmai konszenzus alapján érdeket és szempontokat tudna érvényesíteni
- Az állami főépítészek (és a nevükben nyilatkozó kormányhivatal) csak a jogot ismeri, a szakmát egyre kevésbé
- Nincsenek vagy kevés a kompetens, tájvédelmi szakember a döntéshozatal adott szintjén

Minőségi problémák:

- A terület és településrendezők - tisztelet a ritka kivételnek (Rosivall Á., stb)- nem ismerik a táj és a település összefüggéseit.
- A tervezők a tervezés során a megrendelő szempontjait veszik elsődlegesen figyelembe, a szakmai érvek gyakran háttérbe szorulnak
- A tervezési terület és környezetének nem elégséges ismerete
- Ha próbál is vele foglalkozni a tervező, vagy csak azért teszi, mert kötelező, és összeollóz dolgokat innen-onnan, vagy nem ért hozzá
- Vonatkozó szabályok nem ismerete, vagy rossz használata, vagy teljes figyelmen kívül hagyása
- A folyó kutatások eredményei nem, vagy csak lassan kerülnek át a gyakorlatba

Szakmai konzultációk gyakorisága

A szakma nem túl ismert/ elismert

5. számú melléklet: Online kérdőív 8. kérdés

Ha volna tájkarakter alapú tájtipizálás (módszertan és adatbázis), hogyan tudná alkalmazni a munkája során?

Területi tervezés segítése (településrendezés, -fejlesztés, területrendezés, -fejlesztés, vidékfejlesztés):

- Területrendezési-területfejlesztési tervezési munkákhoz
- Megkönnyítené a terület - és településrendezési döntéseket megbízói és tervezői oldalról is
- A területi tervek alátámasztó munkáját segítené
- Területrendezésben a településrendezés felé pontosabb előírások tehetők
- Hivatkozási alap, referenciapont lehet fejlesztési dokumentumokban (its, vidékfejlesztési stratégiák stb.).
- elsősorban terület- és településtervezési tervezésben, szabályozásban
- tervezés során
- Településtervezés körében, fejlesztési szándékok értékelésében, a hasznosítás - területhasználat értékelésében
- A külterület szabályozás szakmailag megalapozottá válna
- Tervezést alapvetően meghatározza
- Településtervezés jobb megalapozása, építési munkák tájbaillesztési javaslatai.
- településrendezési feladatoknál

- Megalapozó munkarészekben
- Településrendezési eszköz készítésekor, megalapozó vizsgálatban, egyéb kezelési, fenntartási tervek megalapozásához
- A tájtervezés során tervezési segédletként szolgálna
- Alapinformáció forrásként tervezési feladatokhoz
- Településrendezési tervek megalapozó és alátámasztó munkarészei
- Gyorsabb elemzés és tervezés. Hosszútávon a tájkarakterre épülő elvek szerinti tervezés minden tervezési munkánál előny.
- A tervezés során a tájkaraktert figyelembe vevő, az adott táj karakterébe jobban illeszkedő tervezői javaslatokat lehetne tenni.
- Egyszerűbb, gyorsabb és adekvátabb munkavégzést tenne lehetővé (pl.: fejlesztési gócpontok kijelölése).
- szabályozási terv
- Stratégiai tervezés, területfejlesztési tervezés, területi folyamatok monitoringja.
- A területi tervezésbe alapadatként és szemléletformáló elemként kellene beépülnie
- A térségfejlesztés hatékony eszközeként lehetne használni, volna egy viszonyítási alap a fejlesztések tervezésekor.

Beruházási tervek készítésekor:

- Gyakorlatilag minden beruházáshoz készülő tanulmány esetén beépíteném, a kistájkataszterhez hasonlóan
- környezeti hatástanulmányok tájvédelmi munkarésze során
-

Szabályozási, hatósági munkához:

- A szabályozásba történő beépítéssel
- Hatósági ügyek, településrendezés stb.
- A tájvédelmi gyakorlatban, a tradicionális tájrészek, értékes tájkarakter-területek elkülönítésére
- A hatósági munka során megkönnyítené a döntéshozást
- Amennyiben jogszabály is hivatkozna rá, lehetőség nyílna arra, hogy a tájképet károsan befolyásoló döntéseket megelőzzük
- Engedélyezési eljárások során segítené megalapozni és betartatni a tájvédelmi előírásokat
- Hatóságilag megalapozottan tudnánk megítélni, hogy pl. a tervezett építmény megfelel-e az adott terület karakterének.
- Az adatbázist hivatkozási alapként használnám egyedi hatósági ügyekben.
- A "szubjektív"-nak nevezett véleményünk alátámasztására és megerősítésére lenne alkalmas, érvényes jogszabállyal kiegészítve.
- Jelentősen javítaná az önkormányzati munka folyamatosságát, ahol folyamatosan vannak új ügyintézők
- Különösen a terület-, településrendezési eljárásokban a tájvédelmi vonatkozású "vélemények" megalkotásában.
- Az igazságügyi szakértői munkában lenne mire hivatkozni, amit a bíróság is el tud fogadni

- A hatósági és kezelői munka alapvető fontosságú háttéranyagaként.
- Hivatkozási alapként a beavatkozások megindoklására
- egyedi ügyekben, területi tervek véleményezésében
- Fel lehetne mérni és előre meg lehetne becsülni az adott és ismert karakterű tájak érintettségét és a bennük várható módosulást
- Pl. a bányakoncessziós érzékenységi vizsgálatok természetvédelmi fejezeteinek írásakor, vagy kormányhivatali belföldi jogsegély
- Tudnék rá hivatkozni hatósági döntésben, és tudnám használni indokláshoz.
- létesítmények tájbailleszthetőségének eldöntésénél
- az egyes hatósági eljárások tájvédelmi szempontú véleményezésében jelentős segítséget nyújthat
- elfogadott hivatkozási alapot nyújtana
- A tájtypusok, kategóriák alkalmazhatóságának feltétele, ha megfelelő, szigorú szabályrendszer is kapcsolódik hozzá
- Eklektikus tájkép, tájszerkezet kialakulásának megelőzése.
- Táj értékek, tájkép védelme érdekében, területfelhasználás befolyásolásához.

Fenntartási, kezelési tervek:

- Fenntartási tervek elkészítésében, hatásbecslések elkészítésében
- A Fertő-táj világörökség tervezeténél tán fel tudnám használni még
- Településrendezési eszköz készítésekor, megalapozó vizsgálatban, egyéb kezelési, fenntartási tervek megalapozásához
- A védett területek kezelése során segítséget jelentene
- Főként a tájba illesztéssel kapcsolatos feltételek előírása, indokolása során.

Oktatás, kutatás:

- Mind a kutatómunkában, mind a felsőoktatásban szükséges a tájtypizálás
- Sokkal könnyebb volna hazai és nemzetközi összehasonlító elemzéseket végezni, ill. ezt oktatni.
- Vizsgálati szinten, következtetések levonása. Analógiák megismerése
- Tájkarakter befolyásoló, változtató elemek, hatások kutatásánál mindenképpen
- kutatási célra (kulturális ökoszisztéma szolgáltatások értékelése)
- oktatásban
- tájtörténet kutatás

Útmutatóként:

- Tanácsadó, iránymutató jelleggel
- Hatósági és tervezési munkához adatbázisként, és/vagy módszertani útmutatóként
- Iránymutatóként, tájékoztatásul és a konkrét ügyek erre épülnének
- A munkánk során szükséges információk elérésére és a vélemény megalapozottságának alátámasztására

Adatbázisként:

- online felületen, a szükséges adatokat le lehessen tölteni legyenek

5. számú melléklet: A Szakmai workshop eredményei

„A tájjal kapcsolatos szakmai munka kapcsán felmerülő hiányosságok, problémák” témára adott szempontok, ötletek, javaslatok

Szakmai szemlélet

- Tájias gondolkodás földrajzi alapú, nem elég gyakorlatias
- Csapdahelyzet: percepció és szubjektivitás vs. objektivizálás
- Területi szemlélet hiánya (szomszéd..., közös területi gondolkodás); ennek lehet a táj az alapja
- A tájas szakmákban sincs egyetértés a tájjal kapcsolatos feladatokban
- Alulról jövő gondolkodás hiánya; a percepció lehet az alap - részvételi tervezés, demokrácia kiszélesítése
- Gyakori probléma, hogy szubjektívnek tekintik a tájjal kapcsolatos megállapításokat; kell valami, amit objektívként fel lehet mutatni
- Sem az ágazati gondolkodás, sem a tudomány megközelítése nem tudja befogadni a tájas integrált szemléletet
- Tájépítészet nem ágazat, hanem integráló szakma
- Mezőgazdasági tájhasználat (tájgazdálkodás) nincs "elhelyezve" a tájas szakmában

Szakmai nevezéktan, fogalmak

- Minden szakma másként értelmezi a táj fogalmát
- Táj fogalma kiüresedett, emberrel való kapcsolatot figyelmen kívül hagyja
- Tájvédelem=tájképvédelem? Gyakran azonosítják a kettőt.
- Tájfogalom: jogszabály, használhatóság
- Társadalmi elfogadottság
- Minden tájas műhely használ valamilyen fogalmat, de kifelé muszáj egy egységes értelmezést adni (javaslat: tájegyezmény által használt fogalmak)
- Ezt el kell kezdeni kommunikálni a táj fogalmát. Kell egy populáris vonal (lásd "hungarikum" mint sikeresen bevezetett fogalom).

Tájkutatás

- Hiányoznak az egységes, mindenhol alkalmazható tájas alapkutatások
- "Mikro-kutatások" vannak, amelyek nem érnek össze
- A kutatók és tervezők, ill. a kutatási műhelyek közötti párbeszéd hiányos, nem tudnak egymásról
- Gyenge a külföldi példák használata, adaptálás. A tájat mint eszközt hogyan használják külföldön?
- Tájökológiai jellegű kutatások eredményei nem kerülnek át a gyakorlatba - részben az időtényező miatt
- A tájkutatás nem csak természettudomány

Társadalmi igény

- Gazdaság-társadalom-környezet egységét nem látni a gyakorlatban (környezeti ügyek alulmaradnak)
- Közösségi tartalom, közcél kiüresedett
- A közös szemlélet és a közös érdekelttség együtt járhat: pl. nemzeti parki termék
- Tájkarakter identitás ösztönző, együttműködést segítő lehet
- Hiányzik a tájjal való foglalkozás kultúrája

Jogi szabályozás

- Kell egy "tájtörvény" - vagy önállóan, vagy beépítve más jogszabályokba; - amire hivatkozni lehet
- Jogszabályi háttér hiányosságai; szakmai konszenzus rögzítése szükséges
- Döntési szempontrendszer hiánya - ágazatok között
- Tájvédelem gyakorlati alkalmazásához kell a tájvédelem jogszabályi megalapozottsága
- Más is kell, mint a beépítéssel kapcsolatos szempontok (pl. mg-i tájhasználatban)
- Feladat: jogszabályi rendszer összehangolása

Intézményrendszer

- Tisztázatlan, folyton változó feladatkörök (hatósági munkában különösen)
- Szakvélemények betartásának kérdése; kormányhivatal véleményét sem kell betartani
- Nincsen egyetértés abban, hogy melyek a "tájás" szakmák; pl. vizesek, mezőgazdaság...
- A tájvédelem közérdek, mégis kevés ezzel foglalkozó státusz van; pl. önkormányzatoknál
- Tájvédelmi rendszer egyenszilárdsága, integrált gondolkodás hiánya
- Hol kellene bevezetni, erősíteni a tájas szemléletet - pl. önkormányzatok
- Ágazati integráció hiánya, amihez kellene az egyéni (döntéshozói) érzékenység
- Ágazatok közös felelősségérzetének hiánya; mindenki mástól vár megoldást, senkinek nincs hatékony eszközzrendszere
- Tájjal foglalkozó helyi, civil szervezetek hiányoznak
- Gazdasági szereplők mint érintettek
- Döntéshozási szinten jellemző az ok-okozat hiánya

Tervezési rendszer anomáliái

- Gyakorlatilag nincsen tájrendezési tervezés Magyarországon (pedig oktatják)
- Nincsenek olyan megalapozó dokumentumok, amelyek alapján határozatokat lehet hozni
- Beadott tervekben gyakran hiányzik a tájjal kapcsolatos munkarész
- Problémás, hogy egyáltalán mi kerülhet bele a tájas munkarészbe: a szakmai szempontokat az ágazatok nehezen fogadják el, ezért csak általánosságok
- Tájvédelemben a szakmai szempontok érvényesítése nehéz
- Időtényező: különböző fejlesztési törekvések időben elmennek egymás mellett (lásd településképi rendelet, Balaton-fejlesztés)
- Tájra vonatkozó minőségi célkitűzések hiányoznak a tervekben
- Releváns jogszabályok sem egy időben változnak

- Információ, alapadatok nehezen elérhetők vagy hiányoznak
- Területrendezési és területfejlesztési tervezés tájalkalmasság alapú szemléletére volna szükség
- Konkrét előírásoknak nincs helye

Tájkarakter

- Tájkarakter alapú térkép; alapadat, térkép jó lenne
- Szükség volna olyan területhasználati alaptérképre, ami nem a Corine
- Tájmonitoring, beépítésre szánt területek monitoringja hiányzik
- Szubjektíven vagy objektíven??
- Tájkarakterrel kapcsolatos konkrét adatok valamennyire pótolhatják a jogszabályi hiányosságokat